

Hans Jørn Nielsen

Litteratursiden. dk
Netbibliotek og litterært netmagasin

Hans Jørn Nielsen
Litteratursiden.dk
- Netbibliotek og litterært netmagasin

Dansk Biblioteksforskning
– Tidsskrift for informations-
og kulturformidling

Elektronisk skriftserie nr. 1
Udgivet: dec. 2006

ISBN

© Hans Jørn Nielsen og Danmarks Biblioteksskole. Det er tilladt at kopiere frit til privat brug med tydelig kildeangivelse. Det er tilladt at linke til denne udgave med tydelig kildeangivelse. Kopiering i større omfang til undervisningsbrug o.l. kan kun ske efter indhentning af forfatterens og Danmarks Biblioteksskoles tilladelse eller i henhold til kopieringsaftale med Copy-Dan.

Henvendelse til forfatteren:
Hans Jørn Nielsen
Danmarks Biblioteksskole
Sohngårdsholmsvej 2
9000 Aalborg
E-mail: hjn@db.dk

Dansk Biblioteksforskning
Danmarks Biblioteksskole
Sohngårdsholmsvej 2
9000 Aalborg
Tlf.: 9815 7922

Dansk BiblioteksForskning

tidsskrift for informations- og kulturformidling

- 3 Forord
- 4 Indledning: Tjenesteydelse og offentligt rum
- 5 Metode
- 6 Undervejs til Litteratursiden.dk
- 8 En hybrid af bibliotekets og magasinets litteraturformidling
 - 8 Hvad blev der af ordet bibliotek?
 - 12 Remediering af tidsskriftet eller mediehybrid
 - 13 Litteraturformidlingen
 - 15 Hypertekstnetværk og litteraturvalg
 - 19 Anmeldelser og anbefalinger
 - 22 Anbefalingernes diskurs
 - 25 Et netværk af stemmer
- 27 Anbefalede værktitler på Litteratursiden.dk fra 1998 til marts 2004
 - 27 Oversigt
 - 30 Kvindeligt og mandligt
 - 31 Fordeling af genrer og typer
 - 31 Kvalitetskriterier
- 35 Selvvurderingen. En spørgeskemaundersøgelse
 - 36 Formål med *Litteratursiden.dk* ifølge medarbejderne
 - 38 Målgrupper
 - 40 Den litterære smag
 - 43 Medarbejdernes yndlingsforfattere
- 46 Litteratursidens brugere
 - 46 Besøgsfrekvens
 - 47 Hvordan når brugerne frem?
 - 50 Hvem er brugerne?
 - 52 Beskæftigelse
 - 53 Hvorfor besøger de Litteratursiden?
 - 56 Hvilke sektioner bliver brugt?
 - 59 Litteraturlister og boglån
 - 60 Brugernes vurdering
 - 64 Brugernes litterære smag
- 73 Litteratursiden.dk og skønlitteraturen på folkebibliotekerne
- 74 Noter
- 77 Litteratur

Litteratursiden.dk

Netbibliotek og litterært netmagasin

Hans Jørn Nielsen

Forord

Litteratursiden.dk – netbibliotek og litterært netmagasin er en analyse af de danske folkebibliotekers skelsættende websted for litteraturformidling. *Litteratursiden.dk* illustrerer, hvordan folkebibliotekerne har taget nye medier i brug til en udvidelse af bibliotekernes tjenesteydende funktioner. Men med formidlingen af skønlitteraturen som eksempel illustrerer webstedet samtidig, hvordan de nye digitale netværksmedier nedbryder nogle grænser mellem bibliotekets offentlige rum og det offentlige medierum for litteraturformidling. Som litterært magasin bliver *Litteratursiden.dk* en aktiv del af den litterære offentlighed, og det kan blive afgørende for folkebibliotekernes og bibliotekarernes fremtidige funktion.

Fremstillingen baserer sig på en analyse af Litteratursidens litteraturformidling, sådan som denne udfoldede sig i 2004 og begyndelsen af 2005. Der er tale om en *medieanalyse*, en analyse af *bibliotekarernes selvforståelse*, en *brugeranalyse* og en analyse af den *litteraturformidlende diskurs*. Til det formål er der inddraget en flerhed af metoder. Medieanalysens empiriske iagttagelser relateres til teorier i den internationale forskning vedrørende *new media*. Analyserne af medarbejdernes selvforståelse og brugernes sammensætning og adfærd baseres på spørgeskemaundersøgelser, hvoraf den største er en elektronisk brugerundersøgelse i april 2004. Den litteraturformidlende diskurs analyseres primært gennem en sproglig og litteratursociologisk diskursanalyse af webstedets anbefalinger. Formålet har været ud fra

disse forskellige tilgange at give en samlet fremstilling af *Litteratursiden.dk*.

Analysen er samtidig del af et større arbejde om *www* som medie for litteraturformidling i Danmark. Arbejdet er led i min forskning ved Danmarks Biblioteksskole og er specielt blevet muliggjort gennem tildeling af ekstra forskningstid fra Danmarks Biblioteksskole og gennem tildeling af økonomiske midler fra Kulturministeriets Forskningsfond, som jeg hermed benytter anledningen til at takke. Jeg vil også gerne takke min kollega, lektor Jan B. Steffensen. Uden hans assistance og ekspertise ville jeg ikke have kunnet gennemføre den elektroniske brugerundersøgelse af *Litteratursiden.dk*. Endelig vil jeg ikke mindst takke medarbejderne ved *Litteratursiden.dk* for deres velvillige deltagelse i en spørgeskemaundersøgelse i foråret 2004 samt redaktionen for en lydhør modtagelse og god diskussion ved min mundtlige fremlæggelse af undersøgelsens resultater. En særlig varm tak retter jeg til redaktøren, Lise Vandborg, for hjælp, diskussion og kritik undervejs.

Jeg takker den øvrige redaktion af Dansk Biblioteksforskning for gennemlæsning af manuskriptet og for deres accept af, at undersøgelsen udkommer som første elektroniske publikation i tidsskriftets skriftserie. Jeg takker kontorfuldmægtig Mimi Nielsen for tilrettelæggelse af manuskriptet som elektronisk pdf-fil. Der gøres opmærksom på at undersøgelsen har fået positiv omtale og er anerkendt som videnskabelig produktion i forbindelse med en lektorbedømmelse i 2005.

Indledning: Tjenesteydelse og offentligt rum

Gennem de seneste år har folkebibliotekerne været særdeles aktive i en udvidelse af bibliotekernes tjenesteydelser på internettet. Med World Wide Web som platform har de skabt nye former for adgang til bibliotekskatalogen, og samtidig har de med den nye brugergrænseflade skabt brugervenlige former for vidensorganisation med dokumentoversigter, hyperlinkstrukturer og prædefinerede søgninger. Hvis man f.eks. på Silkeborg Bibliotek ønsker en oversigt over bibliotekets amerikanske digtsamlinger, klikker man ind på oversigten *Skønlitteraturen efter sprog og type*. Hvis man ønsker digte på originalsproget, klikker man på *Poems*. Ønsker man oversatte digte klikker man på *Digte*. Brugeren skal ikke tænke på søgestrengene eller søgeord. Det har biblioteket allerede sørget for.

Webben anvendes i sådanne tilfælde som en forbedret indgang til bibliotekskatalogen. Men bibliotekerne har også opdaget, at internettet er et medie, der kan bruges til meget mere. Det er et dialogisk kommunikationsmedie, hvor brugeren kan kommunikere direkte med bibliotekets system eller personale. Brugeren kan bestille materiale eller komme i e-mail-kontakt med personalet med forespørgsler. Internettet er også et effektivt og billigt informationsmedie, hvor man kan informere om nye bøger, arrangementer m.m.

I alle disse tilfælde er www blevet anvendt til forbedring af folkebibliotekernes traditionelle tjenesteydende funktioner: adgang til samlingerne, eksponering af samlingerne, kommunikation med og vejledning af bibliotekets brugere. Imidlertid er www i flere tilfælde også blevet anvendt på måder, der har ændret karakteren af disse funktioner. Hvis brugerne i det traditionelle folkebibliotek har ønsket information om publiceringsdata, information om forfattere eller litteraturtyper o.l., har biblioteket kunne henvise til bibliografier, leksika og andre referenceværker. *Referencebibliotekaren* har sammen med *udlånsbibliotekaren* været prototyperne for bibliotekets kontaktfunktion i forhold til brugerne. Referencelitteraturen har været stillet til rådighed for brugerne, men har været produceret af fagfolk og forlag uden for bibliotekets regi. Derfor er det noget nyt, når folkebibliotekerne er begyndt at tage www i anvendelse som publiceringsmedie for egenproduktioner, sådan som det er tilfældet med Silkeborg Biblioteks webpublicerede

litteraturhistoriske værk *Epoke*, det af bibliotekarere producerede *forfatterleksikon ForfatterNet Danmark* eller det af bibliotekarere producerede *litterære netmagasin Litteratursiden.dk*.

Disse eksempler på en litteraturhistorie, et forfatterleksikon og et litterært magasin viser flere ting. De viser, at internettet og www som platform har ført til nye udfoldelsesmuligheder og tjenesteydelser for bibliotekerne. De viser også, at bibliotekerne og bibliotekarerne med sådanne produktioner har overskredet biblioteksinstitutionens traditionelle grænser og har bevæget sig ud i et område af det offentlige rum, hvor andre aktører hidtil har domineret. I de nævnte tilfælde er der tale om den litterære offentlighed, hvor forlag, forfattere, litteraturkritikere og journalister hidtil har været enerådende.

Folkebibliotekerne i Danmark har naturligvis altid været en del af det offentlige rum. De fungerer på baggrund af offentlige bevillinger og i offentlige, kommunale myndigheders regi. De har endvidere været del af den demokratiske offentlighed i konteksten af den anden betydning af begrebet ”offentlig”: offentlighed som det civile samfunds rum for åben og fri meningsudveksling og publikation.¹ Folkebibliotekerne har ikke kun været offentlig tjenesteydelse. De har samtidig været en af forudsætningerne for, at en politisk og kulturel offentlighed har kunnet udfolde sig. Men folkebibliotekerne har aldrig tidligere markeret sig ved systematisk *vidensproduktion* i den kulturelle offentlighed. Omvendt har folkebibliotekerne i deres formidlingspraksis naturligvis heller aldrig været et neutralt instrument. Bibliotekernes materialevalg har været med til at sætte betingelserne for, hvilken information og hvilke kulturelle dokumenter borgerne i det civile samfund har haft til rådighed. Bibliotekarernes smag og kulturelle præferencer har heller ikke været uden effekt i brugervejledninger og anbefalinger.

At en række folkebiblioteker har dannet en forening til produktion og publikation af et litterært magasin med støtte fra Biblioteksstyrelsen, må betragtes som en ny form for institutionel indtræden i den litterære offentlighed. Biblioteket nøjes ikke med at vidensorganisere og skaffe adgang til artikler og anmeldelser i den litterære offentlighed. Bibliotekets medarbejdere begynder selv at skrive artikler og anmeldelser. At de gør det med www som platform, er imidlertid afgørende, for her skabes muligheden for at integrere

de traditionelle bibliotekariske tjenesteydelser med magasinet som publikationstype. Man vælger ikke et trykt magasin. Overvejelserne omkring et sådant har næppe overhovedet været til stede. Magasinet er opstået ud af arbejdet med webben som medie i den bibliotekariske sammenhæng: at skaffe forbedret adgang til bibliotekets trykte litteratur og til bibliotekskatalogen, at skabe inspiration til at låne og læse litteraturen i bibliotekernes samlinger. Under dette arbejde har bibliotekarerne tilsyneladende fundet det naturligt at anvende webbens nemme mulighed for at publicere information. Anmeldelser, artikler, forfatterportrætter, litteraturhistorisk baggrundsinformation m.v. er blevet et supplement til den traditionelle vidensorganisation og formidling, og dermed er *Litteratursiden.dk* blevet en af webbens mange hybridformer. Både litterært magasin og eksponering af bibliotekets database.

På den ene side har bevægelsen ud i den litterære offentligheds rum ført til det Jay David Bolter og Richard Grusin kalder en digital og webbaseret *remediation*² (på dansk: en remediering) af dokumenttyper og offentlighedsformer, der hidtil har været en del af den trykte kultur. På den anden side har bibliotekernes nye produktive netværk ikke bare fået litterære nykker. WWW som platform anvendes også til tilgængeliggørelse og eksponering af den digitale bibliotekskatalog.

Metode

Denne undersøgelse analyserer *Litteratursiden.dk* som en litteraturformidling, der som noget enestående nyt manifesterer bibliotekerne langt kraftigere end tidligere i det offentlige rum, men som samtidig gør det med solidt afsæt i folkebibliotekernes tradition. Undersøgelsen analyserer desuden indgående indhold, brug og brugere af *Litteratursiden.dk*.

Analysen af *Litteratursiden.dk* er baseret på en teoretisk forståelse af *webstedet*³ som et særegent digitalt og virtuelt publicerings- og kommunikationsrum, der tillader en række hybride former for publicerings- og kommunikationstyper. WWW – eller webben – er en platform, der gør det muligt at integrere flere typer af dokumenter, medier, tjenester og kommunikationsmåder. WWW er derfor ikke udelukkende en teknisk platform, der har afløst de trykte mediers produktion, lagring og distribution af dokumenter.

Digitaliseringen og www som platform gør det muligt at integrere alle typer af mediale udtryk. Webstedet er i princippet – og som oftest i praksis – multimedialt. Webstedet er også hypertextuelt (eller hypermedialt). Det karakteristiske for webstedet er netværket af dokumenter, i brugergrænsefladen forbundet gennem hyperlinks. Navigationen og ”stierne” mellem dokumenterne er multilinéær eller multisekventiel (Schwebs og Otness, 2001, s. 66-67; Bolter, 2001), hvilket i højere grad end ved trykte medier overlader det til brugeren at danne kohærens og mening gennem interaktiv medvirken (Engelbrechtsen, 2001, Kap. 7; Aarseth, 1996; Landow, 1992). WWW er en del af internettet og dermed et netværksmedie. Den hypertextuelle struktur omfatter derfor alle computere og dokumenter i netværket, men også muligheden for hypertextuelle forbindelser til internettets mange databaser og tjenester. Blandt tjenesterne er internettets posttjenester, der tillader en dialogisk kommunikationsform. Et websted integrerer ikke kun medier og dokumenter i nye former for hypertextuel vidensorganisation, men også flere kommunikationsmåder og informations-trafikmønstre (Jensen, 1999). Internettet er ikke kun et lagringsmedie, men også et kommunikationsmedie. Endelig foregår kommunikationen ikke centraliseret men distribueret gennem flere typer interaktion: en-til-en, en-til-mange, mange-til-mange. Det sidste bryder afgørende med det centraliserede transmissionsmønster (Jensen, 1999) som har domineret både elektroniske og trykte medier. Den distribuerede netværksstruktur muliggør også produktion og distribution fra en hvilken som helst computer i netværket, hvilket afføder en ny mangfoldighed af producenter (Castells, 2003; Rheingold, 1993).

Disse almene kendetegn ved www som platform og medie danner baggrunden for at analysere og forstå *Litteratursiden.dk* som websted. De er baggrunden for analysen og forståelsen af webstedets historiske konstituering og funktionsmåde.

Webstedet er et litterært websted, og derfor må valget, omtalen og anbefalingerne af litteraturen analyseres og begribes i en litteratursociologisk kontekst. I analysen af webstedets indhold og diskurser omkring litteraturen vil konteksten og referencerammen derfor være litterære kredsløb, litteraturtyper og litterær smag. Webstedet og mediet giver mulighedsbetingelserne for, at den enkelte bibliotekar i langt højere grad end tidligere fremstår med sine personlige an-

befalinger, og det vil derfor blive undersøgt, hvordan den bibliotekariske diskurs udfolder sig sammenlignet med den litterære offentligheds litteraturkritiske diskurs. Fokus vil her ligge på en diskursanalyse af Litteratursidens anbefalinger.

Som grundlag for undersøgelsen af webstedets konkrete producenter og brugere samt den konkrete brug af webstedet foreligger en mindre spørgeskemaundersøgelse blandt Litteratursidens medarbejdere samt en større spørgeskemaundersøgelse blandt dens brugere. Den sidste blev gennemført i foråret 2004 som en elektronisk spørgeskemaundersøgelse. Litteratursiden udarbejdede i den forbindelse et grafisk link, der gennem 3 uger førte fra Litteratursiden til spørgeskemaet, hvis besvarelser lagredes på Danmarks Biblioteksskoles server. De indkomne 400 besvarelser blev teknisk og statistisk bearbejdet af min kollega Jan B. Steffensen. På den baggrund udarbejdede jeg tabeller og tolkede resultaterne. Som redskab til lagring og behandling af de statistiske data anvendte vi programmet SPSS.⁴

Undervejs til Litteratursiden.dk

I det følgende gennemgås *Litteratursiden.dk* som eksempel på et litterært netmagasin. Det er webstedets egen betegnelse. Det er samtidig et godt eksempel på, at afsættet ikke nødvendigvis har været en remediering af det *traditionelle*, trykte litterære tidsskrift. Historien om *Litteratursiden.dk* er også historien om, hvordan arbejdet med webprodukter fik sin egen inerti med baggrund i mediets særtræk og nogle medarbejders stadigt forbedrede kvalifikationer.

Hvordan er det gået til, at bibliotekarer i de danske folkebiblioteker i dag skriver og udgiver et litteraturtidsskrift? Spørgsmålet er forkert, for hvis internettet ikke var opfundet, vil jeg vove den påstand, at man aldrig blandt medarbejdere i de danske folkebiblioteker ville have fundet på som alternativ til *Litteratursiden.dk* at skrive og udgive et trykt tidsskrift om litteratur. Det nærmeste man kommer et litteraturtidsskrift med tilknytning til biblioteksvæsenet er *Bogens Verden*, som imidlertid ikke redigeres af folk med tilknytning til folkebibliotekerne og kun undtagelsesvist har skribenter herfra.

Folkebibliotekarer har primært formidlet skønlitteraturen og den litteraturfaglige viden om den ad andre veje. Forfatterportrætter i DBC's serie af pjecer (nu

ForfatterWeb) har en hæderkronet fortid i de danske folkebiblioteker, men er kun undtagelsesvist skrevet og redigeret af aktive bibliotekarer ”på gulvet”. Folkebibliotekernes formidling af skønlitteraturen er primært foregået gennem bibliotekskatalogens vidensorganisation, den mundtlige formidling i lånerbibliotekar-dialogen samt bogudstillinger på det lokale bibliotek, og den eneste skriftlige formidlingsform, hvor den almindelige folkebibliotekar har været den bærende, er lektørudtalelsen. Lektørudtalelsen er imidlertid primært etableret som baggrundsmateriale for det boglige materialevalg og for den interne relevansbedømmelse, ikke som litteraturformidling i den litterære offentlighed.

Udviklingen frem mod et litterært netmagasin tager historisk ikke afsæt i kulturjournalistiske ambitioner, men i arbejdet med webmediet. Bibliotekarerne var nogle af de første til at gøre erfaringer med nye digitale medier. Bibliotekskataloger og bibliografiske databaser blev tilgængelige i digital form allerede fra slutningen af 70'erne lang tid før webben, og biblioteker var med baggrund i denne fortrolighed hurtigt ude i den videre udvikling, da digitale netværk via Telnet, gopher m.v. gjorde også andre bibliotekers kataloger og databaser tilgængelige online. Det samme da informationstilgængeligheden eksploderede med world wide web i begyndelsen af 90'erne. I lighed med talrige private brugere af nettet opdagede bibliotekernes personale desuden, hvor let og billigt det i første omgang er at offentliggøre information og materiale på nettet til et potentielt stort publikum.

Et af de første større forsøg på en dansk webproduktion i relation til det litterære domæne er udarbejdelsen af et forfatterleksikon, *ForfatterNet Danmark* (1996 ff), der i dag er integreret på *Litteratursiden.dk*.⁵ *ForfatterNet* er udarbejdet af et netværk af lokale bibliotekers bibliotekarer med afsæt i en idé om at producere portrætter af forfattere, hjemhørende i det lokale biblioteks område. Det er sikkert ikke tilfældigt, at det blev en elektronisk, leksikalsk håndbog, der blev valgt. Leksikalske håndbøger er bibliotekernes traditionelle konsultationsmedier⁶. De er dyre at producere, og i midten af 90'erne var der i høj grad brug for et leksikalsk opslagsværk om nulevende danske forfattere. Webben tilbød som medie både en hurtig produktion og muligheden for hurtig opdatering og er derfor tiltrækkende for bibliotekssystemet, der som en af de vigtigste funktioner har haft forpligtelsen til aktuel og opdateret information.

ForfatterNet Danmark remedierer en af bibliotekets traditionelle kerneydelser og gør det som en forbedring af håndbogsbibliotekets leksikalske opslagsværk. Den encyklopædiske form er desuden en af de digitale mediers ”urformer” eller matricer.⁷ Den korte, søgbare tekst og factsorienterede information organiseret i en databasestruktur er velegnet til medietypen. Informationsdækning og –behov ligner desuden det bibliotekarene er vant til gennem søgninger på en forfatters publikationer gennem bibliotekskatalogen eller nationalbibliografien. Det er også disse publikationsoversigter, der fungerer bedst i *ForfatterNet Danmark*. Produktionen af disse passer til bibliotekarens traditionelle jobfunktion.

Karakteristisk nok holdt man sig væk fra at eksperimentere med selv at producere egentlige leksikonartikler, der traditionelt udføres af litteraturkyndige fagfolk. ”Publikationen” var billig og derfor også let at acceptere for bibliotekernes ledelser, men der var ikke penge til at knytte professionelle litteraturfagfolk til projektet, der dermed blev et eksempel på et problem ved denne nye form for anvendelse af webben som publikationsmedie. Kvalitetsstandarden holdt ikke mål med professionelle, trykte og forlagsfinansierede publikationer.

Som alternativ valgte folkene bag *ForfatterNet Danmark* at lade forfatterne selv producere en portrætartikel. Det var på den ene side et godt eksempel på udnyttelsen af det man har kaldt nettets ”community effort”⁸: Forfatternettet som et kollektivt brugerfællesskab, hvor mange personer bidrog til det fælles websted på ikke-kommerciel basis. Det er også klart, at det aldrig ville være gået, hvis et forlag havde fået samme idé. Forfatternettet er dermed et eksempel på, hvordan webproduktioner typisk bliver til ”fra neden” uden om de sædvanlige medieproducenter. På den anden side blev resultatet ganske uensartet. Nogle forfattere – ofte de mest kendte og professionelle – nøjedes med høfligt at fremsende et par linjer, mens andre – ofte næsten ukendte lokalforfattere med en publikation eller to bag sig – skrev vidt og bredt om deres personlige biografi.

Indlæggelsen af forfatternes selvbiografi var et eksempel på, at webmediet kunne tilbyde noget nyt, at det som unikt medie muliggjorde noget, der ikke ville være muligt i et trykt medie. Unikt var også benyttelsen af internettet som *netværksmedie*. De lokale bibliotekargrupper med deres lokale forfatternet

indgik i et medieformidlet netværk, hvor de lokale bestræbelser kunne kobles sammen til ét websted: *ForfatterNet Danmark*. Ganske vist med enorme tekniske vanskeligheder i de første år. Da webstedet var udbygget kunne den alfabetiske liste føre til lokale forfatterportrætter fra hele landet.

Sammenlignet med trykte litteraturfaglige håndbøger, litteraturleksika o.l. er det karakteristisk, at de enkelte tekstenheder ikke er baseret på nogen litteraturfaglig viden. Der er heller ikke tale om artikler med det præg af ”kunsthåndværk” som John Chr. Jørgensen hævder som karakteristisk for den leksikalske artikel.⁹ Bibliotekarene holder sig bevidst fra at udarbejde faglige artikler i den stramme sprogekonomi og med det præg af (kunst)håndværk som præger litteraturfagets opslagsværker. Der er tale om en anonymiseret formidling af rå data, hvor den enkelte tekstforfatter i netværksmediet ikke har noget særpræg som individuel tekstforfatter. Det er ”Vejlebibliotekarene” og ”Århusbibliotekarene” o.s.v. der producerer, ikke enkelte fagfolk eller eksperter. Heri ligger en afgørende forskel til litteraturfagets og de humanistiske, hermeneutiske videnskaber, hvor tekstforfatteren – evt. angivet ved initialer under opslaget – og dennes individuelle og originale tolkning og selektion er afgørende.

Webstedet var desuden et *dynamisk* produkt under stadig udbygning og opdatering, hvilket også var unikt for internettet som medie. Og endelig udnyttede producentgruppen internettets *hypertekstuelle* muligheder på en original måde. Ikke alene som navigationsmulighed, men ved at danne hyperlinks der førte brugeren ind i bibliotekssystemets katalog. Bibliografien var ikke alene en produktionsliste men en potentiel mulighed for ved aktivering af hyperlinks at kunne undersøge publikationernes repræsentation i bibliotekskatalogen, deres lokalisering og deres aktuelle status som udlånte eller ”hjemme”.

Efter påbegyndelsen af *ForfatterNet Danmark* begyndte en række folkebiblioteker at udarbejde forskellige former for litterære websteder i tilknytning til det lokale bibliotek. Det vigtigste blev *BogWeb* ved Århus Kommunes Biblioteker, der også havde været spydspids i dannelsen af *ForfatterNet Danmark*. Det var det første forsøg på i magasinform at informere om litteratur og give inspiration til bibliotekets lånere. *BogWeb* indeholdt anbefalinger – og ”rosetildeling” – til ny litteratur. Roserne indikerede,

at der var tale om en kvalitativ vurdering. Man begav sig altså ud i litteraturanmeldelsens felt, et første tegn på at man opfattede sig som en del af kulturjournalistikken og litteraturformidlingen og dermed overskred det traditionelle bibliotekariske serviceområde. anbefalingerne var skrevet af navngivne bibliotekarer, der hermed som individer med en tolkning og vurdering nu mindede om anmelderen og kulturjournalisten.

Desuden fik man forfattere og andre til at skrive aktuelle ”klummer” og publicerede de første video-interviews. Månedlige opdateringer og et nyhedsbrev viste, at man bevidst arbejdede som et kulturjournalistisk *nyhedsmedie*, og opdagelsen af, at webstedets brugere kom fra hele landet og ikke kun var at finde blandt lokale lånere, var med til at skærpe bevidstheden om at træde ud i en bredere litterær offentlighed end ansættelsen ved et lokalt, kommunalt bibliotek skulle indikere.

BogWeb's koncept går stort set igen på *Litteratursiden.dk*. Århusbibliotekarerne har da også været blandt hovedinitiativtagere til det nye websted sammen med bibliotekerne i Gentofte, Horsens, Silkeborg og Vejle, der også eksperimenterede med litterære websteder. Offentlige myndigheder – især Biblioteksstyrelsen – blev efterhånden villige til at skyde mange penge i udviklingen.

Undervejs i processen var webprodukterne efterhånden kommet til at ligne genrer og publikationer i den litterære offentligheds kulturjournalistik: det litterære tidsskrift, anmeldelser, interviews, klummer, nyhedsnotitser, periodisk ”udgivelse”. Forklaringen på at man således bevægede sig væk fra de helt traditionelle bibliotekariske tjenesteydelser ligger i, at det er disse genrer og typer der bød sig til som former, når man bevægede sig ud i den litterære offentligheds publikationsrum. Bibliotekarerne mimede den litterære offentlighed og remedierede dens medier og genrer, og de kunne gøre det, fordi de som engagerede litteraturlæsere og formidlere kendte den litterære offentlighed temmelig godt. Men de kom et andet sted fra end den trykte offentligheds kulturskribenter, litteraturfagfolk og forfattere, og det blev snart en balanceakt at bevæge sig mellem opgaven at levere bibliotekariske tjenesteydelser og at levere kulturjournalistisk litteraturformidling for en offentlighed, der ikke nødvendigvis var bibliotekets primærbrugere. Det er klart, at bevægede man sig ensidigt over

i den sidste kategori, opstod der problemer. Dels manglede bibliotekarerne gennem deres uddannelse og profession en egentlig litteraturfaglig viden, dels ville de ansættende myndigheder ikke acceptere et sådant skridt. Bibliotekarerne selv var vel heller ikke interesserede i et sådant skridt. Selvbevidstheden var at være *bibliotekets* litteraturformidlere, men at der var indre modsigelser i den nye form for tjeneste, fremgår af en undersøgelse i 2002 foretaget af Foreningen de Kommunale Bibliotekers Nettjenester (FKNB).

En hybrid af bibliotekets og magasinets litteraturformidling

Hvad blev der af ordet bibliotek?

Litteratursiden.dk er, hvad man i biblioteksverdenen kalder en nettjeneste eller – med et begreb der vinder frem – et *netbibliotek*. Organisatorisk er webstedet blevet til i et samarbejde mellem flere folkebiblioteker. Det blev offentliggjort på webben første gang i 2002, og bibliotekarer fra i alt 60 biblioteker bidrog med stof til webstedet i slutningen af 2003¹⁰. Indtil februar 2003 eksisterede en styregruppe bestående af Biblioteksstyrelsen, Litteraturrådet, Dansk Forfatterforening og Danske skønlitterære Forfattere. Herefter blev webstedet organiseret som en forening, hvis medlemmer er de tilmeldte biblioteker. Ifølge webstedets oplysninger drejer det sig primo maj 2005 om 54 biblioteker. Som netbibliotek er *Litteratursiden* desuden medlem af Foreningen de Kommunale Bibliotekers Nettjenester (FKBN), hvis medlemmer indgår resultatkontrakter med Centralbibliotekerne. *Litteratursiden* er således organisatorisk dybt forankret i det kommunale biblioteksvæsen, hvilket især er tydeliggjort med den første styregruppes fratreden og omdannelsen til forening.

I en evalueringsrapport over en række nettjenester / netbiblioteker undrer Biblioteksstyrelsen sig over, at ordet ”bibliotek” kun sjældent indgår i navnet for disse tjenester.

”Et andet slående fællestræk er at ”bibliotek” kun optræder i 2 ud af 12 netbibliotekers navne. Det er slående, fordi dét at være bibliotek både er det, som man har til fælles og det som frem for noget distancerer netbibliotekerne fra andre aktører på nettet.” (Nielson og Hansen, 2003, s. 2)

Dette kan muligvis hænge sammen med, at nettets offentlige rum opleves som anderledes og rummeligere end bibliotekets. For *Litteratursiden.dk*'s vedkommende styrkes denne oplevelse i det forhold, at webstedet på den ene side markerer sin institutionelle tilknytning til biblioteksverdenen, men på den anden side som litterært magasin bevæger sig ud over bibliotekets traditionelle opgaver og tjenesteydelser. Biblioteksstyrelsens rapport skriver:

” Den ensartethed og klarhed i afsenderidentitet som eksisterer i den fysiske verden, har man ikke overført til nettet.” (ibid.)

Når der opstår uklarhed i afsenderidentiteten, kan det netop hænge sammen med, at det kommunikative rum er anderledes. I bibliotekernes fysiske rum er bibliotekarens rolle institutionelt og historisk klart defineret. Bibliotekarer skal anskaffe materialer til biblioteket, systematisere og organisere det (fysisk og bibliografisk), genfinde det og formidle det. Bibliotekarers kommunikation har at gøre med disse processer, der alle tjener det formål at tilgængeliggøre det rigtige materiale til bibliotekets lånere.

Alle disse grundfunktioner kan koges ned til ét krav: tilgængeliggørelse af relevant materiale som det er beskrevet ovenfor. Men bibliotekaren er ikke kun en ”lagermedarbejder”, der placerer varer på hylderne og henter det frem igen på kundernes anmodning. Bibliotekslovens – og dermed samfundets – krav om, at ”varerne” skal besidde kvalitet, alsidighed og aktualitet tildeler bibliotekaren en kulturformidlende funktion. Biblioteket tilgængeliggør ikke bare materiale ud fra en given efterspørgsel. Kravet er, at dette materiale skal være det kvalitativt bedste, og at samlingerne ikke må være ensidigt opbygget.

I forhold til det skønlitterære materiale har kravet om kvalitet gennem bibliotekshistorien placeret bibliotekerne centralt i diskussionen om litteraturens formidling. Med jævne mellemrum er der dukket debatter op, som altid har drejet sig om bibliotekernes materialevalg, mindre om selve formidlingen. Disse debatter skal ikke gennemgås her,¹¹ men de har betydet, at folkebibliotekerne altid har haft spørgsmålet om litterær kvalitet tæt inde på livet. Pejlingen efter den litterære kvalitet har forudsat, at i hvert fald en del af bibliotekargruppen har tilegnet sig viden og erfaring om dette vanskelige spørgsmål. Samtidig har folkebibliotekerne historisk udviklet en strategi, hvor de

har bevæget sig mellem den litterære kritiks normer for litterær kvalitet og brugernes forestillinger om, hvad der er god litteratur. Med baggrund i skønlitteraturens store forskellighed har denne bevægelse kunnet opleves som en vanskelig balancegang, en sejlads mellem Scylla og Charybdis. I de lange linjers perspektiv er udviklingen gået fra en normorienteret holdning i kvalitetsspørgsmålet til en større accept af den litterære smags forskellighed. De kommunale arbejdsgivers krav om større servicebevidsthed har været med til at skubbe udviklingen i retning af det mere efterspørgselsstyrede bibliotek, hvor de store brugergruppers litterære smag har fået større vægt. Ofte til stor fortrydelse for litteraturkritikere og forfattere af den såkaldte ”smalle” litteratur. Med udviklingen af *bibliotek.dk*¹² og den eksplosive vækst af interurbane lån vil kritikken af materialevalget muligvis efterhånden blive mindre. Synligheden af alle bibliotekernes samlinger i én fælleskatalog vil sandsynligvis gøre usynligheden af den ”smalle” litteratur på de mindre biblioteker mindre væsentlig for lånerne.

Når jeg overhovedet tager disse forhold op her, er det for at pege på, at biblioteket i det kulturelle felt traditionelt og historisk har indtaget en central plads i kulturkampen om formidlingen af kvalitetslitteraturen. Udviklingen af teknik og servicefunktioner til fremme af tilgængeliggørelse af en efterspurgt litteratur har ikke været den eneste dimension i bibliotekets arbejde. Spørgsmålet ”kan du anbefale en god bog?” har dagligt transporteret det litterære kvalitetsspørgsmål ind i bibliotekarens hverdag og har betydet, at der måtte åbnes for de overvejelser og refleksioner, der primært hører til i den litterære offentlighed, i litteraturkritikken, litteraturdebatten og litteraturfaget. Bibliotekaren har ofte i denne kontekst betragtet disse instanser som eksperter, hvis udsagn man kunne støtte sig til, men sagen er mere kompleks.

Skønlitteraturen indtager en anden position end faglitteraturen i folkebiblioteket. Mange bibliotekarer har traditionelt være storlæsere af skønlitteratur og har derved fået en kompetence, der ikke formelt indgår som en del af deres uddannelse eller jobfunktion. I praksis har disse storlæsende bibliotekarer imidlertid været dem, der gennem årtier har været anbefalere og vejledere for mange skønlitterære lånere. Deres egen erfaring med skønlitteraturen har været den skyggekompetence, som har være uvurderlig i arbejdet med at finde den rette skønlitteratur frem til

lånerne. I praksis har det også været et arbejde, der har været ”skjult”. Kun sporadisk har det sat sig spor i litteraturlister og pjecer. Det har været en ”medieløs” formidling, praktiseret i den mundtlige dialog mellem bibliotekaren og brugeren. Den teknologiske og organisatoriske udvikling har været koncentreret om andre funktioner, primært fokuseret på forbedringen af tilgængeligheden af materialerne.

Vi er her ved at være fremme ved pointen. *Litteratursiden.dk* kan ses som et eksempel på, at denne ”medieløse” kommunikation endelig har fået sit medie. At den teknologiske udvikling nu endelig også omfatter litteraturformidlingen. Når Biblioteksstyrelsen undrer sig over at ordet ”bibliotek” ikke optræder i bl.a. *Litteratursiden*’s navn, kan det have en sammenhæng med, at *Litteratursiden* som ”tjeneste” bevæger sig ind i et felt, der normalt ikke har haft en synlig og formel organisation på bibliotekerne. Den tilsyneladende ”uklarhed” i afsenderidentiteten kan have sin baggrund i dette forhold.

Noget tyder desuden på at, *Litteratursiden*’s medarbejdere selv har en oplevelse af at bevæge sig ud i et felt, der normalt ikke forbindes med biblioteket, og at det oven i købet kan være skadeligt at markere det biblioteksmæssige udgangspunkt kraftigere! Det fremgår af rapporten, der er baseret på interviews og dialog med redaktionen af de undersøgte nettjenester. Det fremgår, at *Litteratursiden* direkte har taget afstand fra at blive tættere forbundet med biblioteket:

” *Litteratursiden* vil nødtigt forbindes med ”bibliotek”, som man ikke opfatter som en fordel for sitets profil” (Nielson og Hansen, 2003, s. 15)

Rapportens forfattere er lodret uenige i *Litteratursiden*’s uvilje mod at lade ”biblioteket” være mere direkte afsenderinstans. I vurderingen opsummerer de:

”Overordnet set er det vigtigt at kommunikationsprofilen bliver afklaret i forhold til, at ”Biblioteket” ér afsenderen” (Nielson og Hansen, 2003, s. 16)

Rapportens forfattere argumenterer ikke nærmere for synspunktet, der tilsyneladende bunder i dels et generelt ønske om en klarere kommunikationsprofil (og altså en klart defineret afsender) dels i ønsket om, at alle netbibliotekerne bidrager til en styrkelse af folkebibliotekernes profilering på nettet. Synspunktet

kan således ses i sammenhæng med rapportens ønske om at netbibliotekerne må klare sig bedre inden for et konkurrenceparameter. Et mål for forfatterne er således, at bibliotekerne kommer på ”top 10” over Gallups websites.

”En fælles målsætning for 2004 kan i det perspektiv være at bibliotek.dk skal være blandt top 10 og at mindst et netbibliotek skal optræde på Gallups liste” (Nielson og Hansen, 2003, s. 5)

Spørgsmålet er imidlertid, om henvisninger til konkurrenceparametre er den rigtige måde at forstå problematikken på. Uviljen mod at gøre bibliotektilknytningen mere markant bunder i litteraturformidlingens placering i bibliotekssektoren som beskrevet ovenfor. Biblioteket forbindes i sektoren selv og i offentligheden med funktioner som dokumentopbevaring, vidensorganisation og dokument søgning via bibliotekskatalogen. Medarbejderne ved *Litteratursiden* har næppe uvilje mod disse funktioner, men frygter sandsynligvis, at brugerne vil kunne forbinde webstedet med netop disse funktioner ved en stærkere markering af bibliotekstilknytningen, og at dette vil føre til en svækkelse af de andre funktioner, som de bygger op, og som i biblioteksregi ikke tidligere har haft et medie: litteraturpræsentationer, anbefalinger, temaartikler, litterære nyheder m.m. Altså de aspekter som snarere forbindes med det litterære magasin. Man vil ikke *skjule*, at det er bibliotekssektoren, der opbygger et netmagasin, men man vil forhindre, at brugerne associerer til de traditionelle bibliotekariske funktioner. En sådan holdning forekommer rimelig i en fase, hvor der opbygges noget ganske enestående og nyt. Risikoen for at netbibliotekerne og *bibliotek.dk* fusionerer i ét stort bibliotekssite er ganske klart, at en møjsommeligt opbygget ny form for litteraturformidling igen forsvinder til fordel for bibliotekets såkaldte kernefunktioner.

En spørgeskemaundersøgelse blandt *Litteratursiden*’s medarbejdere i februar-marts 2004¹³ afslørede også en uafklarethed omkring dette spørgsmål. Medarbejderne blev spurgt ind til sammensætningen af medarbejdergruppen: skulle stoffet på webstedet skrives af bibliotekarer eller af litteraturfagets fagfolk? Denne problemstilling er et aspekt af den større problemstilling, om *Litteratursiden* er et biblioteks-websted eller et alment litterært netmagasin.

I spørgeskemaet blev medarbejderne bedt om at angive, i hvilken grad man var enige i udsagnet: ”Materialet på Litteratursiden.dk bør primært skrives af bibliotekarer. 56 svarede på spørgsmålet.

20 satte kryds ved Meget enig
26 satte kryds ved Delvist enig
10 satte kryds ved Uenig
0 satte kryds ved Ved ikke

En stor del af medarbejderne opfatter Litteratursiden som et websted, der primært bør produceres af bibliotekarer, men der spores i svarfordelingen også en deling i spørgsmålet. 26 er kun delvist enige og mener derfor, at også andre end bibliotekarer kan være ”primære” skribenter. 10 respondenter er direkte uenige.

Svaret på næste spørgsmål afslørede uenighed endnu mere markant. Der blev spurgt til graden af enighed i dette spørgsmål: ”Materialet på Litteratursiden.dk bør skrives af en fifty-fifty blanding af bibliotekarer og litteraturfagfolk.”

15 satte kryds ved Meget enig
17 satte kryds ved Delvist enig
21 satte kryds ved Uenig
3 satte kryds ved Ved ikke

32 medarbejdere er meget eller delvist enige i, at litteraturfagfolk bør indgå på lige fod med bibliotekarer som skribenter.

I et sidste spørgsmål blev man bedt om at tilkendegive graden af enighed i følgende spørgsmål: ”Der bør tilknyttes flere folk med litteraturfaglig kundskab”.

6 satte kryds med Meget enig
19 satte kryds med Delvist enig
24 satte kryds ved Uenig
5 satte kryds ved Ved ikke

Der er kun få med litteraturfaglig baggrund tilknyttet *Litteratursiden.dk*. Derfor burde nu 32 og ikke 25 tilkendegive, at der burde ansættes flere, men 7 er tilsyneladende blevet usikre, og der er flere kryds i Ved ikke. Det kan dog skyldes, at man ikke ved hvordan fordelingen faktisk er. Det er især forskellen på svarene i spørgsmål 1 og 2 der er interessant. Den peger på nogen usikkerhed med hensyn til målforestillinger for medarbejdergruppens sammensætning.

Det der måske kan virke som en lettere skizofreni hos Litteratursidens medarbejdere peger på en forståelig usikkerhed i en situation, hvor webstedet både skal være kontraktlig forpligtet net-bibliotek og litterært magasin.

Ved at bevæge sig ud mod grænserne af det bibliotekariske felt og ind mod det kulturelle og litterære felt vil Litteratursiden kunne antage karakter af et litteraturmagasin slet og ret. Traditionen for litterære tidsskrifter står her parat med genrer og typer, som vil kunne overtages og transformeres til webben. Litteratursiden som et netmagasin for litteraturkritik, litteraturanmeldelser, litteraturfaglige baggrundartikler o.l. Altså en egentlig remediering af det litterære tidsskrift, som også vil kræve en styrkelse af den litteraturfaglige medarbejdergruppe.

Litteratursiden *har* bevæget sig i retning af det kulturelle felt for den litterære offentlighed, men analysen nedenfor vil vise, at netmagasinet samtidig har været tro mod sit udgangspunkt i bibliotekerne. Det er det aspekt jeg beskriver således: en ”medieløs” litteraturformidling har fundet sit medie. Måske er det netop en sådan balance, der vil kunne udvikle biblioteksektorens litteraturformidling kvalitativt og ikke forslaget i biblioteksstyrelsens rapport?

En lige så vigtig baggrund for at Litteratursiden har valgt ”netmagasinet” som medie, kan imidlertid også findes i rent mediemæssige forhold. Afsættet for medarbejderne har været det ”virtuelle bibliotek”, der udnytter en række grundtræk ved internettet som medie: computermediets database, det hypertextuelle netværk af databaser, den encyklopædiske grundstruktur (søgning og genfindning af ”rå data”), det hypertextuelle netværk af producenter og tekster. Metaforen om internettet som bibliotek træder naturligvis først og fremmest i funktion for de eksisterende bibliotekssystemer, deres former for vidensorganisation og personale.

Men også magasin- og tidsskriftformen hænger sammen med grundtræk ved internettet og webmediet. Som hypertextmedie har webstedet ofte tilsvarende træk: flere forfattere, korte tekster der kan læses i vilkårlig rækkefølge, et interface der i layout og design fremhæver artiklernes overskrifter og indhold, anvendelse af billeder og grafik, et indeks over artiklerne samt orientering mod nyt og aktuelt stof i indhol-

det. Man kunne også nævne avismediet som havende nogle af disse træk.¹⁴

Biblioteker producerer normalt ikke tidsskrifter og magasiner. Litteratursidens medarbejdere har bevæget sig ind i et nyt felt, hvor magasinets historiske former byder sig til som skabeloner og matricer for produktionen. Her ligger måske også en baggrund for, at ”afsenderidentiteten” bliver sløret. Staben af bibliotekarer er ganske vist stadigvæk bibliotekarer men påtager sig samtidig nye roller som skribenter og redaktører af et netmagasin og supplerer staben med litteraturfaglige skribenter. Litteratursiden er på én gang bibliotekarisk tjenesteydelse og magasin. Og som *litterært* magasin remedierer det naturligt de forformer, der kendes fra den trykte kulturs litterære tidsskrifter.

At det der kaldes netjenester og netbiblioteker kan minde om tidsskrifter, magasiner og aviser, fremgår også indirekte af ovennævnte rapport fra Biblioteksstyrelsen.

”Udgangspunktet er f.eks. at tænke et netbibliotek i lighed med en avis. En avis har hver dag en leder, en kronik, noget debatstof, indland, udland etc. På samme måde kan man definere hvordan ens netbibliotek ser ud, og hvilke features på sitet der skal honorere hvilke dele af kommunikationsprofilen.”¹⁵

Rapporten anvender ganske vist her avisen som *metafor* for den måde man kan organisere netbiblioteket på, men det er næppe et tilfælde, at netop denne metafor falder i pennen. Med henvisning til Bolter og Grusin kan man sige, at websteders – og visse netbibliotekers – *remediering* tager afsæt i de trykte medier aviser og magasiner. Rapporten skriver også om netbibliotekernes redaktion, redaktører, redaktionelt koncept, freelancere, udgivelsesfrekvens m.m. Hvilket kan gøre det endnu mere paradoksalt, at de så voldsomt understreger, at der er tale om *biblioteker*. For med avisen og tidsskriftet som metafor træder man ud i en anden type offentligt rum, hvor bibliotekerne ikke normalt har været aktører.

Remediering af tidsskriftet eller mediehybrid
Litteratursiden.dk betegner sig selv som et ”netmagasin”, altså et magasin / tidsskrift der anvender internettet som medie..

Især temasektionen har den signalværdi, at *Litteratursiden.dk* fremstår som et ”rigtigt” magasin. Regelmæssigt er man i stand til en gang om måneden at levere den sammenhængende behandling af et stof, et tema, sådan som læserne forventer af et litterært magasin. Det kan være en genre, en nationallitteratur o.l.

Litteratursiden.dk har altså karaktertræk fra det ”gamle” tidsskriftmedie, men som digitalt webmedie adskiller det sig samtidig afgørende. Opdateringerne af de enkelte sektioner foregår ikke samlet i en udgivelse af hele nye ”numre”. Selvom man arbejder med begrebet ”udgivelsesfrekvens”, produceres artikler, temasektion, litteraturlister månedligt med bestemte kvantitetsmål for hver sektion. Fem nye anbefalinger indlægges ugentligt, og nyhedsstoffet opdateres dagligt, hvorved webstedet nærmer sig dagbladstypen og bliver nyhedsmedie. Et nyhedsbrev – *Litteratursiden-sidst* – udsendes hver 14. dag, hvor der orienteres om nyt stof.¹⁶ Begreber som *tidsskrift* og *periodika* opløser sig dermed tendentielt med baggrund i nye fleksible produktionsmuligheder. Tesen om webmediet som medie for *mediehybrider* bekræftes endnu engang.

Databasestrukturen er en afgørende organiseringsform. Kombineret med menustruktur og søgefunktion medvirker det til en individualiseret og behovstyret brugsfunktion. Brugeren behøver ikke at frekventere magasinet som en helhed, men kan udvælge afgrænsede dele. Denne tendens til fragmentering og individualisering styrkes med anvendelsen af RSS-teknikken, som *Litteratursiden.dk* har taget i anvendelse fra foråret 2005. RSS-teknikken indebærer tendentielt en opløsning af det helhedspræg, som magasin-betegnelsen indikerer. Med RSS-teknikken kan brugeren abonnere på typer af artikler og informationer og modtage dem automatisk, efterhånden som de lagres i databasen. Ved hjælp af særligt software (f.eks. *RSS-reader*) behøver brugeren ikke engang at åbne browseren for at besøge RSS-værten (f.eks. *Litteratursiden.dk*), men kan læse informationerne i sin ”reader”. Softwaren kan også aktivere *pop-ups*, der med *one-liners* straks gør opmærksom på nyheder, når de foreligger.

RSS-teknikken har bredt sig med hast og kræver måske en supplerende beskrivelse. RSS har besynderligt nok flere betydninger: Rich Site Summary, Remote Server Syndication, Really Simple Syndication. Man

taler også om syndikering, hvor RSS-filer dannes med det formål at producere såkaldte RSS-feeds, d.v.s. data der gøres tilgængelig på andre servere i samme øjeblik man lagrer sin fil på egen server. RSS feeds optræder ofte ved weblogs, men kan integreres på et hvilket som helst website der anvender en database, f.eks. *Litteratursiden.dk*. Man kan sige, at det er et kommunikationsmiddel, der afløser nyhedsbrevet og dermed afløser de traditionelle e-postsystemer. Når RSS feeds er så fleksible skyldes det, at de er lagret som XML filer. En master post i databasen er kodet til at kunne danne flere formater. En RSS feed er sjældent hele dokumentet. Oftest vil en feed optræde i form af en overskrift, eventuelt tilknyttet en rubrik og lidt tekst samt links, således at man f.eks. kan åbne hele dokumentet eller vælge at få en bid mere af dokumentet. RSS feeds er derfor først og fremmest nyheds-meddelelser, nærmest som den ene linje man læser på tekst-tv. De er derfor gode til at holde sig orienteret inden for et fagområde eller emne, hvad angår nye poster i blogs, nye meddelelser, opdateringer etc. Et bibliotek kan f.eks. holde sine lånere orienteret om nye arrangementer, nye bøger etc.

På den ene side styrker RSS-teknikken nyhedsaspektet ved *Litteratursiden.dk* som magasin. På den anden side fører den til en fragmentering af magasinet som en helhed.

Databasestrukturen bevirker også, at magasin-præget dæmpes på anden vis. Nogle sektioner af *Litteratursiden.dk* har form af litteraturlister over typer af litteratur, genrer og litteratur ”der ligner”, d.v.s. litterære værker, der i tema og genre ligner andre forfatterskabers værker, og forfatterportrætterne er organiseret i forfatterleksikonet *ForfatterNet Danmark*, indlagt som en del af sitet. Med disse faciliteter mister *Litteratursiden.dk* karakter af magasin og bliver et ressourcested til brugernes konsultation, til inspiration for brugernes litteraturvalg og litteraturlæsning. Litteraturlisterne og ”Noget der ligner” er eksempler på en vidensorganisation, der minder om den klassiske bibliotekariske emneindeksering. Brugere skal sættes i stand til at søge og finde litteratur, der svarer til deres behov, og litteraturlisterne *genbruger* da også notebeskrivelserne fra DBC’s (Dansk Biblioteks Center) skønlitterære indeksering. Det er de noter man genfinder i DanBib, der er grundsubstansen i nationalbibliografien, og som også går igen i *bibliotek.dk*’s brugergrænseflade. Genbruget er udtryk for

den praksis, der i årevis har været kendt fra bibliotekernes import af poster fra DBC’s database til brug i den lokale bibliotekskatalog. Man kan tale om en remediering af bibliotekskatalogen.

”Netmagasinet” udtrykker sig altså i forskellige former for publikationstyper og medietyper: tidsskriftet, dagbladet, bibliografien /litteraturlisten, katalogen, leksikonet, e-mailen, RSS-*feeden*. Og i tilknytning hertil forskellige teksttyper og genrer: tidsskriftartiklen, nyhedsnotitsen, interviewet, anmeldelsen, klummen, leksikonartiklen, klassifikations-noten, brevet. Hertil kommer det multimediale aspekt, der ligger ud over den anvendelse af foto og grafik, der også kendes fra den trykte presse, nemlig video og audio, der anvendes ved interviews. På den måde bliver der også tale om en remediering af en tv-genre.

Konsultationsmønstret (jf. Jensen, 1999) er naturligvis dominerende, men med den daglige opdatering af litterære nyheder, nyhedsbreve og RSS-feeds nærmer man sig former for et asynkront transmissionsmønster. Endelig gøres der brug af konversationsmønstret. Det sker i muligheden for e-mail korrespondance, systematisk udnyttet i sektionen Ekspertpanel, hvor man kan spørge en navngiven bibliotekar til råds.

I forhold til flere aspekter er *Litteratursiden.dk* altså eksempel på webben som hybridmedie.

Litteraturformidlingen

Med baggrund i ovenstående bestemmelser af remediering og mediehybrid kan man afgrænse to helt forskellige former for litteraturformidling på *Litteratursiden.dk*. På den ene side fortsættelsen af tidsskriftets, magasinets og dagbladets litteraturformidling med information, kritik og vurdering af litteraturen. På den anden side bibliotekskatalogens og biblioteksdatasens litteraturformidling, der tager afsæt i brugernes (tænkte) behov.

Denne forskel er afgørende, for der ligger her en indre modsigelse, der har at gøre med, at *Litteratursiden.dk* både vil være et litterært magasin og en bibliotekarisk tjenesteydelse. Når webstedet bevæger sig i den første retning, træder det tendentielt ind i den litterære offentligheds tradition for litterær kritik, vurdering og information. Når det bevæger sig i den anden retning, indtræder det i bibliotekets tradition for vidensorganisation af litteratur i bibliografier, ka-

taloger o.l. Den sidste tradition har historisk delt sig i to: på den ene side en tilstræbt objektiv registrering på baggrund af dokumentdata, på den anden side en beriget katalogisering og klassifikation med henblik på brugernes genfindning og med afsæt i brugernes behov, behovsformuleringer og sprog. Det er den sidste tradition Litteratursidens litteraturlister lægger sig i forlængelse af.

Men dermed bliver forskellen en spaltning i to forskellige former for optik. Den litterære kritik og vurdering baseres traditionelt på litterære vurderings- og kvalitetskriterier, der som smagsnorm tager afsæt i et litterært kunstbegreb. Det er i den sammenhæng ligegyldigt, at der langt fra er konsensus om dette kunstbegreb. Det afgørende er optikken: det litterære værk bedømmes på, om det har kunstnerisk kvalitet, hvor rygende uenig kritikken og anmeldere så end kan være om det besvares positivt eller negativt. En vidensorganisation er traditionelt indifferent over for denne problematik, og tages der afsæt i brugernes /læsernes litteraturbehov, vil det være *læsernes smag* der er den afgørende optik, ikke de litterære værkers kunstneriske kvalitet.

Denne spaltning er ikke ny i bibliotekssammenhæng, men hænger sammen med det dilemma, som præger hele det litterære udlån i folkebiblioteket. På den ene side skal det tage hensyn til bl.a. kvalitet (forpligtet af Biblioteksloven). På den anden side er udlånet en tjenesteydelse til alle borgere og dermed determineret af borgernes behov (og kommunernes økonomi). Men spaltningen skærpes, idet *Litteratursiden.dk* så (selv)bevidst træder ind på den litterære offentligheds scene med et litterært magasin, samtidig med at det er tjenesteydende netbibliotek.

I *Litteratursiden.dk*'s selvpræsentation på selve webstedet karakteriseres webstedet med flere begreber. Ud over begrebet 'netmagasin' optræder begrebet 'hjemmeside':

”Det fælles mål var: At etablere en indbydende, inspirerende, kvalitativ, engagerende og omfangsrig hjemmeside om skønlitteratur.”

Begrebsklarheden er forståelig. Man remedierer magasinet som form, men får et resultat, der ikke entydigt er et magasin. 'Hjemmeside' er den traditionelle og meget generelle term for et websted (og mit begreb 'websted' er heller ikke noget endegyldigt og

klart begreb). Andre steder i selvrepræsentationen anvender man begrebet "nettjeneste", der trækker fokus over mod brugerne af webstedet: man leverer tjenesteydelser.

Når man har brug for et mere bredt begreb end netmagasin, hænger det også sammen med, at *Litteratursiden.dk* produceres af et netværk af biblioteker, og at tjenester og hjemmesider herfra er opsuget i det nye websted. Artikler fra ret forskellige litterære hjemmesider indgik i begyndelsen i den fælles database. Det gjaldt *BogWeb* fra Århus Kommunes Biblioteker, som leverede anbefalinger, bogomtaler, forfatterinterviews, features og artikler, *RomanNet* fra Gentofte, der producerede noget tilsvarende, *ForfatterNet Danmark*, der blev til som et slags elektronisk forfatterleksikon i samarbejde mellem en lang række biblioteker, *Epoke* fra Silkeborg, der er et litteraturhistorisk elektronisk værk om romanen i 18-1900tallet (*Epoke* er i øvrigt samtidig bibeholdt som websted med eget interface og design), *Andreas's Kommode* fra Horsens Bibliotek med bogomtaler, *Plets kud* fra Biblioteket for Vejle by og amt med bogomtaler og bibliografier. Dette gamle stof blev lagt i den fælles database men fremtræder i dag i *Litteratursiden.dk*'s design og interface under de nye overordnede kategorier, primært under kategorien Vi anbefaler samt under Litteraturanalyser, hvor *Epoke* og *Plets kud* optræder med selvstændige, identificerbare sektioner, der regelmæssigt tilføjes nyproduceret stof.

Dette eksempel på fusion viser i øvrigt noget ganske karakteristisk ved nettet som medie. De forskellige artikler og tekster har fremtrådt i vidt forskellige interfaces med forskelligt design lokalt, men som elektroniske filer er de lagret i computerdatabaser, der alt andet lige har haft fælles programmeringssprog. De er skrevet i det samme digitale "alfabet" og har derfor kunne lagres i den fælles nye database, hvorfra de har kunne transformeres til det nye interface (med de få nævnte undtagelser). Det har sikkert smertet flere bibliotekarer at se deres lokale interfaces og websteder blive nedlagt og teksternes genopståen i ny form, men samtidig har de kunnet indgå som redaktionelle undergrupper i det fælles bibliotekariske litteratur-site. Også det organisatoriske netværk er transformeret men i en arbejdsdeling, der har taget hensyn til de lokale bibliotekargrupper tidligere interesser og styrker.

Hypertekstnetværk og litteraturvalg

Beskrivelsen af et websteds interface, design og navigationsstruktur kan hurtigt blive et historisk dokument, måske oven i købet af tvivlsom interesse, en øjenvidneskildring af noget, der måske for læseren af denne tekst for længst er ophørt at eksistere og afløst af noget andet. Det hører til netmediets natur, at det er muligt løbende at revidere interface, navigation osv. Ændring og sletning af tekster samt produktion af nye kan finde sted på samme websted uden at webstedets funktion i øvrigt ændrer sig. Nye programmer og muligheder i mediet opstår og opleves hurtigt som helt nødvendige og naturlige.

Det kan derfor være på sin plads at gøre opmærksom på, at beskrivelsen her primært baserer sig på iagttagelser fra foråret 2003 til sommeren 2004. Enkelte nyere tiltag (som f.eks. RSS-feeds) er dog inddraget. Det er vilkårene for den empiriske analyse af websteder, at analysens objekt måske har forandret sig grundlæggende. Den empiriske iagttagelse er imidlertid nødvendig for at kunne konkretisere de mere grundlæggende udsagn om mediet.

På forsiden af *Litteratusiden.dk* møder os øverst en høj bjælke med fire bokse: til venstre logoet hvor u-et i *Litteratusiden.dk* udgøres af en opslået bog. Den anden boks udgøres af en række imperativer, der opfordrer læseren til forskellige handlinger. De imperative sætninger er samtidig aktive hyperlinks. Ønsker man at følge opfordringen, starter man handlingen ved at følge hyperlinket: *Læs om Litteratusiden.dk* (linket fører frem til baggrundsstof om webstedets historie, formål og redaktion), *Spørg din bibliotekar*: linket fører hen til en spørgeformular med vejledning, hvor man kan stille spørgsmål om stort set alt der berører litteratur, bøger og forfattere. *Få vores nyhedsbrev* fører frem til en tilmeldingsformular. *Send os en e-mail* fører frem til en tredje formular, hvor man opfordres til at komme med ris eller ros eller hvad man ellers "har på hjerte".

Den imperative form udtrykker redaktionens direkte henvendelse til læseren. Læseren kan fysisk følge opfordringen ved at klikke på hyperlinkene, og de tre sidste opfordringer leder frem til en dialogisk kommunikationsproces, hvor vi kan forvente at få svar på vores spørgsmål eller kommentarer, eller hvor vi kan indgå i den automatiserede kommunikation som nyhedsbrevets mailingliste er udtryk for.

Den tredje boks indeholder et foto af åbne bøger og signalerer ligesom den åbne bog i logoets grafik, at her åbnes og læses bøger eller – som parallel til de verbale imperativer – en symbolsk opfordring: "åbn og læs bøger!". Den fjerde boks indeholder to sidste imperativer: Find bogen på biblioteket og Søg på *Litteratusiden.dk*. Hver af sætningerne har tilkøbtet en søgeboks, hvor man søger henholdsvis i bibliotekernes samlede database - bibliotek.dk - eller i Litteratusidens database. Den første søgefunktion er altså knyttet til en ekstern database og signalerer webstedets tilknytning til biblioteksvæsenet, samtidig med at den signalerer den opfordring, der er webstedets overordnede funktion: lån bøger på biblioteket og læs dem! Den første søgefunktion viser at det er muligt at springe over alle menuer og vejledninger og søge frit i hele litteratur-sitet på f.eks. en forfatter eller en titel og få samtlige artikler frem om denne.

Samlet signalerer denne øverste bjælke altså, at det er brugeren / læseren der kan (og bør) foretage sig noget: søge information, åbne bøger, læse, og at der står en stab af bibliotekarer parat til at svare på spørgsmål og indgå i en dialog. Det interaktive og det dialogiske kommunikationsmønster er sammen med det konsultative kommunikationsmønster fremherskende. Både imperativer og opfordring til at søge dialog og tjenesteydelser indikerer samtidig, at bag webstedet står levende mennesker parat til at yde bistand. Samtidig signaleres at den institutionelle baggrund for disse mennesker er biblioteksvæsenet.

På disse måder fokuserer webstedet på de centrale kommunikationsmønstre for internettet: nettet som konsultations- og konversationsmønster, samtidig med at det straks signalerer, at vi befinder os i et interaktivt medie, hvor det er brugeren selv, der skal udøve en aktivitet for at opnå noget. Forsiden angiver herudover en lang række valgmuligheder. I midten ligger en række introer til aktuelle artikler med links til artiklerne, f.eks. omkring månedens tema. Til højre en række nyhedsnotitser, og til venstre den permanente menustruktur, hvis punkter er sideordnede og dermed netværksbaserede, modsat en aksial, hierarkisk struktur (jf Engebretsen, 2001). Der er ganske vist en række underordnede valgmuligheder under flere af menuens hovedkategorier, og dermed kan man godt tale om en svag aksial struktur, men det gælder for disse underkategorier, at de er helt sideordnede eksempler (på temaer, artikler m.v.).

Der er en gennemgående, fast orden: til højre det helt aktuelle, litterære nyhedsstof, dagligt opdateret, i midten de månedlige længere temaartikler, nye anbefalinger o.l. som valgmulighed og til venstre menuen over *Litteratursiden.dk* som et netværk af permanente, men dynamiske deldatabaser og ressourcefunktioner. Men der er alligevel etableret en collageagtig effekt, idet den enkelte bruger frit efter *behov* kan vælge mellem de mange links og funktioner. Eller man kan frit gå på opdagelse mellem de forskellige funktioner og sektioner i en *eksplorativ* læsemåde.

Det er Martin Engebretsen¹⁷, der forbinder en eksplorativ læsemåde med netværksorganiserede og hypertextbaserede strukturer. Med henvisning til Aarseth¹⁸ beskriver han en *eksplorativ* læsemåde som anderledes end en rent fortolkende eller *interpretativ* læsemåde. Ved normale fremstillinger i trykte tekster følger man teksten, sætning for sætning. Det er for det første givet hvilken tekst-del, der skal tolkes i forlængelse af den foregående. For det andet bygger teksten en relevant kontekst op ved tekstuelle signaler (stil, retorik, argumentationskæder m.v.). Ved hypertexter *vælger* læseren det næste tekstled. Det kan være et valg mellem flere links, det kan være fravalg af et link, hvor der så læses videre i den første tekst. Valget er desuden betinget af den ekstra kognitive aktivitet, der indebærer overvejelser over, hvilken måltekst linket kan føre frem til ud fra konteksten. Og endelig indebærer aktiveringen af linket fremkomsten af en ny tekst-del, der ikke syntaktisk er integreret i den første tekst. Det er især dette sidste fænomen, der gør hypertexten speciel. Det er her den eksplorative aktivitet finder sted. Der er ikke tilstræbt nogen form for hypertextuel sammenhæng mellem teksterne eller mellem funktioner. Spørgsmål om betydningskontinuitet mellem webstedets tekster eller mellem funktioner er underordnet, da der er tale om helt adskilte funktioner. Fravalg af links har derfor ingen relevans for brugen af *Litteratursiden.dk*. De enkelte brugere kan have udbytte ved f.eks. kun at anvende én funktion. Menu-punkterne er: Vi anbefaler, Noget der ligner, Litteraturlister, Tema, Artikler, Forfattere, Litteraturanalyser, Ekspertpanel, Videoklip og Arkiv. De enkelte menu-punkter udtrykker snarere forskellige funktioner og sektioner, knyttet til forskellige behov og måske også forskellige læsergrupper.

Alligevel udtrykker links-funktionerne ved nærmere betragtning forskellige former for *aspektualisering*

og *kontekstualisering* for nu at anvende to yderligere begreber fra Engebretsens bog: *Aspektualisering*, idet strukturen af flere tekster kan dække et emnes mange aspekter. *Kontekstualisering*, idet emnet via tilkoblede tekster kan sættes i relation til andre tekster, der belyser emnets relation til tilgrænsende problemstillinger o.l. Med begreberne *aspektualisering* og *kontekstualisering* har Engebretsen bidraget til at indkredse, hvad vi kan forstå ved hypertextens retorik. Hypertexten skal ikke nødvendigvis argumentere for et synspunkt eller tilrettelægge en fortælling, men kan tilbyde en vifte af tekstsegmenter, der efter læserens valg belyser diverse aspekter og kontekster ved et givet emne. Det bliver læserens opgave at skabe en betydningsammenhæng ud af tekstsegmenternes måske indbyrdes modstridende informationer.

Den særlige *læsekonvention* som opstår med den hypertextuelle struktur, minder i øvrigt om den søgeadfærd, der kendetegner mange bibliotekslånere, specielt lånere af skønlitteratur: de *browser* eller ”græsser” i bibliotekets samlinger.

Litteratursiden.dk anvender dog kun i ringe grad disse muligheder for aspektualisering og kontekstualisering, hvilket er ganske logisk, da webstedet ikke primært kommunikerer ud i en litteraturfaglig kontekst. De primære brugere er lystlæserne, og de har sjældent brug for indgange og links til mange og indbyrdes modstridende eller dialogiserende tekst-tolkninger. Dog undgår man helt at *udfordre* læserne med henvisninger til litteratur, som ligger uden for læsernes forventningshorisont. Begrebet *Noget der ligner* i sektionen af samme navn er karakteristisk. Her henvises til litteratur med de *samme* aspekter som læsernes yndlingslitteratur. Det sker naturligvis i respekt for læsernes smag og smagsforskelle, men også med en forventning om, at læserne ikke modtager udfordringer eller inspiration til at gå nye veje. I *Noget der ligner* opregnes f.eks. værker, der ligner værker af den kulørte bestsellerforfatter Danielle Steel. Værkerne er af samme slags og får følgende servicemeddelelse med på vejen:

” Har dit lokale bibliotek ikke alle Danielle Steels romaner, og er du mest til kærlighedsromaner af den mere kulørte, spændende og eksotiske slags, er her et par forslag.”

Holdningen er klar: Tiderne hvor bibliotekaren formynderisk forsøgte at få låneren til at læse lidt bedre

litteratur end den mest kulørte er endegyldigt ophørt. Helt i overensstemmelse med materialevalg- og udlånspolitik på folkebibliotekerne i dag accepteres lånernes litterære smag. Hvilket imidlertid ikke er ensbetydende med, at der kun formidles kulørt litteratur. Litteraturvalget er udtryk for *diversitet*. Diversitet præger nutidens materialevalg på bibliotekerne, der har forladt fortidens kulturelle formynderi. Diversitet er også et oplagt princip i en hypertextuel struktur, hvor det netop er brugeren der ud fra *sine* behov vælger og fravælger links. Helt i overensstemmelse med begge disse tendenser vælger Litteratursiden.dk at skabe litteraturlister med kvalitetslitteratur for den kræsne læser såvel som med underholdningslitteratur for den læser, der frem for den litterære gourmet og det litterære rugbrød foretrækker desserter, slik og kager. Igen et eksempel på at *Litteratursiden.dk* måske nok er et litterært magasin men ikke et litteraturkritisk magasin. Perspektivet i sektioner som *Noget der ligner*, *Litteraturlister* og *Vi anbefaler* er ikke den litteraturkritiske analyse og værdidom. Perspektivet er i stedet at ramme og vække læselysten hos et bredt spektrum af læsersegmenter med forskellig litterær smag. Der appelleres til *lystlæseren* i diverse afskygninger af smag, men altså også ud fra forestillingen om, at læserne kan opdeles i afgrænsede *forbruger-segmenter*. Opfordringer til at overskride sit segment finder man ikke mange af.

I *Noget der ligner* rammer appellen først og fremmest læsere med smag for den mere *populære* litteratur. Her kan fan-læsere af bl.a. følgende primært underholdende forfattere og værker finde inspiration: Rosamunde Pilcher, Hulebjørnens klan, Bridget Jones' dagbog, Virkelighedens Verden (en serie med litterær docu-soap) og Wilbur Smith. Endnu i foråret 2005 kniber det med forfattere i den lidt tungere vægtklasse. Gabriel Garcia Marquez, John Irving, Tom Kristensen, Jan Sonnergaard og Esther Bock er medtaget, men ikke forfattere af mere eksperimenterende karakter. Den populære litteratur med visse litterære kvaliteter synes her som i materialevalget at være foretrukket. Andre er f.eks. Hanne-Vibeke Holst, Leif Davidsen, Marianne Frederiksson eller genre-forfattere som Stephen King, Agathe Christie, Liza Marklund, der alle normalt anses som de bedste inden for deres genre. Det er helt i overensstemmelse med Anne Lise Japsens undersøgelse¹⁹ der konkluderer, at i materialevalget foretrækkes stort indkøb af den litteratur, der forener det populære og underholdende med litterær kvalitet.

Det er ikke overraskende, at bibliotekarerne på *Litteratursiden.dk* vælger dette mønster – eller måske rettere: ubevidst lægger sig efter dette mønster. Det er erfaringen fra folkebibliotekets udlån, der sætter sig igennem. Sektionen *Noget der ligner* servicerer først og fremmest bibliotekets kernebrugere af populær skønlitteratur

Hypertextstrukturer kendetegnes ved, at det er *læseren* der kontrollerer valg af links og stier gennem strukturen. Nogle hypertextteoretikere betoner hypertextnetværk som en pluralitet af stemmer, mens andre betoner nødvendigheden af betydningskontinuitet og kohærens. Princippet om en *pluralitet af stemmer* forekommer netop velegnet ved den type valgmuligheder, som stilles op i sektioner som *Noget der ligner* og *Litteraturlister* på *Litteratursiden.dk*. Her er det ikke opbygningen af tekster omkring et bestemt tema o.l. der er det centrale, men valget mellem en diversitet af forfatter typer, værk- og genretyper. *Litteratursiden.dk* anerkender som grundprincip diversiteten i litteraturen og i den litterære smag. Alligevel er hovedindtrykket, at man i sektionen *Noget der ligner* forsigtigt forsøger at ramme en række af de brede læsersegmenter og afholder sig fra de mere specialiserede.

Mens valget af mange eksemplarer af den ”smalle” litteratur i bibliotekernes materialevalg kan have kostbare konsekvenser (”døde bøger” på hylderne og fravalg af den litteratur der i højere grad udlånes), ville det være helt omkostningsfrit at inddrage den i litteraturformidlingen gennem eksponering via litteraturlisterne. Mange læsere ville ignorere de ”smalle” lister, men mindre grupper ville have glæde af dem. Samtidig kan man vel ikke afvise at nye, nysgerrige læsere ville finde inspiration i listerne. Man eksponerer Bridget Jones, Hulebjørnens klan, Hanne Vibeke Holst og John Irving, men kunne også eksponere Per Højholt, Helle Helle, minimalismen, nye danske lyrikere m.v.

Kritikken rammer især sektionen *Noget der ligner* og bør ikke skjule for webstedets bestræbelser på at dække mange typer af litterær smag. Mens sektionen *Noget der ligner* først og fremmest henvender sig til læserne af den mest populære litteratur, har sektionen *Litteraturlister* f.eks. flere lister med kvalitetslitteratur, ligesom der inden for den enkelte liste er mange kvalitetsforfattere. De kan ikke opregnes i detaljer her, men nogle eksempler bør nævnes: litte-

raturlister med klassikere, afrikanske forfattere (samt andre udvalgte nationaliteter), danske debutanter (ordnet efter årgange), filosofiske romaner, kunstnerromaner. Disse lister opregner udvalgte forfattere, der har vakt opmærksomhed i den litterære offentlighed og i *litteraturkritikken*, og de står side om side med lister udvalgt ud fra andre læserinteresser. F.eks. lister der afspejler en *emneorienteret* læsning, d.v.s. romaner om spiseforstyrrelser, sygdom, utroskab, handicappede m.v. Den emneorienterede læsning besidder en helt anden optik end litteraturkritikkens, men er udbredt blandt mange læsere samt i undervisningssystemet, og de emneorienterede lister fylder meget på *Litteratursiden.dk*, helt i overensstemmelse med traditionen for emneklassifikation på bibliotekerne. Andre lister er *genrelister*: dokumentar, fantasy, gys m.v.

Savner man eksperimenterende, moderne forfattere af Per Højholt-typen i sektionen *Noget der ligner*, finder man til gengæld stof om dem andre steder på *Litteratursiden.dk*. Søger man f.eks. i sitets samlede database på Per Højholt, får man 46 hits (marts 2004). De omfatter en artikel om Gittes monologer fra sektionen *Litteraturanalyser*, nærmere præciseret fra *Plets kud* fra Vejle bibliotek. Det er måske karakteristisk nok den populære Højholt, der fokuseres på, men artiklen indeholder en fyldig bibliografi, der giver brugeren mulighed for at gå videre i en kontekstualiserende læsning om og af Højholt. Der er også tilføjet links, der her fungerer som kontekstualiserende ved at føre videre til andre websteder om Højholt, og eksemplet viser, at webstedet også bestræber sig på at servicere det *litteraturfaglige* læsersegment.

Søgningen på Højholt fører os andre steder hen i Litteratursidens hypertextuelle netværk af sektioner og tekster, bl.a.:

- Til sitets *forfatterleksikon* ForfatterNet Danmark (til artiklen om Højholt men også til en artiklen om Christian Dorph, hvor han nævner Højholt som sin yndlingslæsning).
- Til en *temaartikel* om Højholt og Dan Turell, skrevet af en af de litteraturstuderende som sitet har knyttet til sig for at give et "litteraturvidenskabeligt perspektiv" på litteraturen.
- Til *artikler* om flere andre forfattere hvor Højholt er nævnt.

- Til en *artikel* af journalisten ved DR Michael Halskov Christensen, der bl.a. omtaler en interviewfilm med Højholt.
- Til en *anbefaling* af bogen *Digte til drengene* redigeret af Lars Bukhdal, hvor Højholt også omtales.
- Til en *temaartikel* om lyrik.
- Til to *bibliografier* om 80ernes og 90ernes litteraturhistorie fra sektionen *Litteraturanalyser*.
- Til to *bibliografier* over antologier med 80ernes og 90ernes litteratur i udvalg fra sektionen *Litteraturanalyser*.
- Til en *temaartikel* om dansk litteratur 1950-2000, skrevet af en af de tilknyttede litteraturstuderende.
- Til en *temaartikel* om Nordisk råds litteraturpris, hvor forfatteren undrer sig over, at Højholt aldrig har modtaget prisen.

Søgningen viser, at *Litteratursiden.dk* som websted, database og hypertextuelt netværk også indeholder temaartikler, der sætter forfatterskaber ind i en *litteraturfaglig* og litteraturhistorisk kontekst samt artikler af mere *kulturjournalistisk* art. Sitets *biblioteksfaglige* kontekst er desuden baggrund for udarbejdelsen af udførlige *bibliografier* vedrørende udvalgte forfatterskaber.

Man kan diskutere, om den litteraturfaglige kontekstualisering gennemføres helhjertet. De meget korte artikler ved litteraturstuderende forekommer at være både noget og ingenting, og det er karakteristisk, at man ikke finder kendte litteraturkritikere på et højt fagligt niveau knyttet til sitet. Ligesom det tilknyttede forfatterleksikon som fagligt leksikon kun er blevet en beskeden udgave af et fagligt leksikon, er det angiveligt "litteraturvidenskabelige perspektiv" kun stedmoderligt behandlet.

Men eksemplerne i dette afsnit viser en tydelig bestræbelse på at overskride det rent biblioteksfaglige perspektiv og bevæge sig ud i en mere almen litterær offentlighed. En konklusion kan være:

- Den bibliotekariske litteraturformidling til lystlæseren fastholdes med henblik på at inspirere til læsning (og biblioteksudlån).
- Et litteraturfagligt perspektiv forsøges etableret i et bredere formidlingsrum²⁰ med henblik på undervisningssektoren, studerende etc. Her formid-

les også en kontekstualisering gennem udarbejdelse af bibliografier.

- Et kulturjournalistisk perspektiv etableres med artikler om litteraturen for den alment interesserede litterære offentlighed.

Det hele etableres i et hypertextuelt netværk af sektioner, funktioner og tekster, produceret af et netværk af enkelte bibliotekarer, lokale bibliotekargrupper og eksterne skribenter. De to former for netværk peger på, at *Litteratursiden.dk* som ”magasin” ikke udtrykker én bestemt litteraturpolitisk tendens eller én optik med hensyn til litteraturformidling. Tværtimod indikerer strukturen en pluralitet af perspektiver og funktioner, der henvender sig til en stærkt differentieret og opdelt brugergruppe.

Anmeldelser og anbefalinger

Anbefalingerne på *Litteratursiden.dk* er ikke anmeldelser. Det kan ganske vist være svært at give en præcis og dækkende beskrivelse af, hvad en anmeldelse er, og genren udfolder sig i mange varianter, bl.a. betinget af medie og anmelderens baggrund og temperament. John Chr. Jørgensen har i flere sammenhænge beskrevet anmeldelsens historie og kendetegn, bl.a. i disputatsen *Anmelderiets historie*²¹ samt i artikler der opsummerer synspunkter herfra.²²

Ifølge Jørgensen opstår den danske anmeldelse i 1700-tallet med den klassiske retorik som genre-mønster. Jacob Baden (1735-1804) skriver således anmeldelser efter den klassiske retstales mønster og med ”en omfattende logisk-argumentativ struktur”. Det er ikke overraskende. Den klassiske retorik spillede en afgørende rolle i de genrer, der udviklede sig i den lærde tid i Europa siden 1500-tallet og var afgørende for lærde og videnskabelige genrer gennem 17- og 1800-tallet. Oplysningstidens nye genrer, essayet, påvirkede efterhånden anmeldelsen og frigjorde den fra de meget formelle mønstre, der endnu kendetegnede f.eks. Baden, men den beholdt elementer fra retorikkens logisk-argumentative struktur. På baggrund af en række præmisser ræsonnerer den klassiske anmeldelse sig frem til den centrale konklusion: kunstdommen, der afgør det litterære værks kunstneriske værdi.

Den klassiske anmeldelse forener sig efterhånden med litteraturvidenskaben og dens metoder, som udvikler sig i slutningen af 1800-tallet, herhjemme med Georg Brandes som litteraturvidenskabens fyrtårn.

Brandes er desuden præget af det kritiske essays diskurs. Den klassiske anmeldelse ræsonnerer sig altså kritisk frem til en værdidom eller en litterær kunstdom på baggrund af litterær analyse og litteraturvidenskabelig – eller mindre prætentivt – litteraturfaglig viden, en viden der naturligvis i 20. århundrede præges af en lang række nye paradigmer og metoder.

Et andet sted opregner John Chr. Jørgensen nogle kvalitetskriterier for anmeldelsen vedrørende det litteraturfaglige: anmeldelsen skal udvise litterær dømmekraft, analytisk formåen, begrebsstringens og litteraturhistorisk viden.²³

Anmeldelsen er traditionelt i Danmark præget af disse krav om litteraturfaglig stringens. Men samtidig sker der løbende forvandlinger i anmeldelsens diskurs. Især dagbladsanmeldelsen i omnibusavisen i 1900-tallet får betydning, idet journalistiske former og kravet om journalistisk nyhedsværdi bliver mere fremtrædende. Anmeldelser er dermed generelt blevet kortere, argumentationerne tendentielt forsvindende og kravet om underholdningsværdi skærpet. Flere anmeldere har desuden opdyrket anmeldelsen til en litterær genre med ironi og retoriske troper. Anmeldelsen bliver i nogle tilfælde selv litteratur, tydeligst ved digteranmeldere som Tom Kristensen, Klaus Rifbjerg, Poul Borum og Lars Bukdahl.

I mange af nutidens dagbladsanmeldelser er forpligtelsen på det kritiske ræsonnement helt forsvundet. Specielt hvis det litterære værk vækker begejstring hos anmelderen, får anmeldelsen karakter af den entydige, begejstrede diskurs, der i den klassiske retorik går under betegnelsen *emotionel persuasio* eller *pathos*. Vi er her langt fra både det kritiske ræsonnement og fra den videnskabelige betragtning. I stedet træder den form for retorik som Jørgen Fafner beskriver således:

”Overfor den videnskabelige betragtning, hvor jeg helst skal glemme mig selv for emnet, vil den retoriske fremstilling på særegen vis indbefatte min optagethed af emnet, som bliver persuasivt i samme grad, som jeg vil fremstille det. Hvad der har optaget og bevæget mig, må også bringes til at optage og bevæge mine tilhørere”.²⁴

Bemærk at det persuasive altså ikke har noget at gøre med at ’prakke nogen noget på’. Det er ikke brugtvognsforhandlerens retorik vi taler om, men et ’over-

talesforsøg', der bunder i tanken om at det der har vakt så stor læselyst hos mig, må også vække stor læselyst hos andre.

Der er dog ikke tale om en entydig udvikling i anmeldelsen. Akademiske anmeldere som Erik Skyum-Nielsen og Erik Svendsen er præget af den litteraturfaglige tilgang med hermeneutisk analyse, argumentation, ræsonnement og dokumentation som belæg for en endelig kunstdom. Anmeldelsens medie er også afgørende. Der er store forskelle på anmeldelser i *Ekstrabladet* og i *Information*, ligesom der er stor forskelle på anmeldelser i litterære tidsskrifter og i dagblade.

Litteratursiden.dk har valgt begrebet "anbefalinger" frem for "anmeldelser" og markerer dermed et forbehold over for forventninger om anmeldelser, der på baggrund af kritisk ræsonnement skal føre til en kunstdom. Men i praksis kan anbefalingen i mangt og meget minde om den "anmeldelse" som ovenfor blev placeret under det retoriske begreb *emotional persuasion*. Funktionen at anbefale tager sit afsæt i bibliotekarens rekommandation af bøger til bibliotekets brugere. Udgangspunktet er fra starten, at der er tale om gode bøger, og derfor adskiller anbefalingen sig fra den litteraturkritiske tradition i anmeldelsen og samtidig fra den kulturjournalistiske anmeldelse, der fastholder den kritiske kunstdom som formål. Sådanne anmeldelser vil uanset tradition og form have det udgangspunkt, at det anmeldte værk kan vise sig at være noget litterært makværk. Det litterære makværk kan afvises kritisk ræsonnerende på baggrund af omhyggelig analyse eller gennem et rent subjektivt udsagn. Anbefalingen har på forhånd fravalgt omtale af det litterære makværk.

Men anbefalingen kan som antydnet i flere henseender udmærket *ligne* den dagbladsanmeldelse, som primært bygger på anmelderens formidling af den gode litteraturoplevelse. Som hos denne træder det litteraturkritiske moment i baggrunden. Anbefalingerne prætenderer altså ikke at levere kunstneriske værdidomme på baggrund af litterær analyse. Faglige, videnskabelige krav om argumentation, dokumentation og kritisk ræsonnement bliver af mindre betydning. Værkerne skal ikke efterprøves med henblik på at afsløre kendsler vedrørende deres karakter af litteratur, ligesom anbefalingen heller ikke er forpligtet på en litteraturhistorisk kontekstualisering.

Anbefalingerne adskiller sig fra en anden kendt genre i bibliotekssystemet, nemlig lektørdtalelsen, idet lektørdtalelsen er en decideret anmeldelse. Lektørdtalelsen skal *beskrive* værket, give en *vurdering* af det og vurdere dets "*anvendelsesmuligheder*" i bibliotekssystemet²⁵. Lektørdtalelsen forpligter sig altså til at give en vurdering og på grundlag af klare *præmisser* udtale sig om dets kvalitet. "Skamrosing" er ifølge retningslinjerne ikke tilladt, og heller ikke nedladende eller sårende udtalelser. Lektørdtalelserne danner et af grundlagene for materialevalg i folkebibliotekerne, der derfor skal kunne bruge dem i en kvalitetsvurdering. Som anbefalingen er lektørdtalelsen dog ikke forpligtet på en egentlig *litteraturfaglig* analyse og vurdering.

I min spørgeskemaundersøgelse blandt medarbejderne blev disse bedt om at tage stilling til karakteren af anbefalingerne. Medarbejdernes egen forståelse af anbefalingerne stemmer ganske godt overens med ovenstående. Ifølge et flertal af medarbejderne er anbefalingerne hverken anmeldelser eller lektørdtalelser, anbefalingerne afspejler de anbefalende bibliotekarens personlige smag, og flertallet mener samtidig, at anbefalingerne har den form de bør have, dvs. de bør ikke i højere grad ændre sig i litteraturkritisk retning. Men svarene er sammenlagt ikke entydige, hvilket også afspejler min ovenstående argumentation. Anbefalingen har jo en del ligheder med anmeldelser og lektørdtalelser. Derfor kan en stor del af respondenterne kun erklære sig delvist enige i følgende spørgsmål: "Er du enig eller uenig i følgende udsagn: Anbefalinger på *Litteratursiden.dk* kan betragtes som anmeldelser i lighed med dem man finder i dagbladene".

3 satte kryds ved Meget enig
20 satte kryds ved Delvist enig
34 satte kryds ved Uenig
0 satte kryds ved Ved ikke

På anmodningen om at angive graden af enighed i følgende udsagn: "Anbefalingerne på *Litteratursiden.dk* dækker indholdsmæssigt det samme som lektørdtalelser" var svarfordelingen:

0 satte kryds ved Meget enig
26 satte kryds ved Delvist enig
27 satte kryds ved Uenig
1 satte kryds ved Ved ikke

Konfronteret med udsagnet ”Anbefalingerne på Litteratursiden.dk skal ikke betragtes som anmeldelser men som den enkelte bibliotekars personlige læsetips” stemte enigheden stort set overens med svaret på første spørgsmål.

36 satte kryds ved Meget enig
20 satte kryds ved Delvist enig
1 satte kryds ved Uenig
0 satte kryds ved Ved ikke

Næsten alle var altså meget enige eller delvist enige i, at anbefalingerne ikke skal ses som anmeldelser men i stedet som personlige læsetips. Det bemærkes samtidig, at det imidlertid ikke forrykker antallet af *delvist* enige. Igen er der 20 respondenter af 57 der kun delvist er enige i, at anbefalingerne ikke er anmeldelser, ligesom der var 20 der var delvist enige i at anbefalinger faktisk kan betragtes som anmeldelser, og 20 kan altså samtidig kun erklære sig delvist enige i at anbefalingerne skal betragtes som personlige læsetips. Det kan tolkes sådan, at 20 respondenter på den ene side lægger vægt på at anbefalingerne faktisk har nogle ligheder med anmeldelser, men at de også delvist er enige i at de har karakter af personlige læsetips.

Jeg har hævdet, at anbefalingerne kan ses som et eksempel på, at Litteratursiden er et netværk af bibliotekarer, der med webben som netværksmedie i højere grad kommer til orde med deres personligt prægede tekster og deres personlige læsetips og smag. At webmediet med andre ord er med til at bryde bibliotekssystemernes standardiserede og formaliserede formater. Men er medarbejderne enige? Ikke så markant som jeg havde forestillet mig. Respondenterne konfronteres med udsagnet: ”Anbefalingerne på Litteratursiden.dk afspejler de enkelte anbefaleres personlige smag”. Svarene:

27 satte kryds ved Meget enig
27 satte kryds ved Delvist enig
2 satte kryds ved Uenig
0 satte kryds ved Ved ikke

På den ene side oplever knap halvdelen af medarbejderne det entydigt sådan, at anbefalingerne afspejler anbefalernes personlige smag, hvilket også klart afspejles i de mange anbefalinger der udtrykker personlig begejstring og læselyst. Den anden knappe halvdel kan delvist opleve det sådan, og er altså del-

vist indirekte enige i det der er min tese, nemlig at webmediet bliver medie for en hidtil medieløs litteraturformidling, der hidtil næsten kun har udfoldet sig lokalt og primært mundtligt på bibliotekerne.

På den anden side: hvorfor er 27 kun *delvist* enige? Her må jeg gætte, og mit gæt er, at det skyldes proceduren for anbefalingerne. Anbefalingerne vælger bøger til anbefaling ud fra en liste som redaktionen udarbejder (og man må her formode, at redaktionen på forhånd udvælger værker der anses som *anbefalelsesværdige*). Som litteraturanmeldere på dagbladene har de derfor ofte som opgave at skrive om værker, som de ikke i forvejen har læst. De vælger efter deres interesser og formodede læselyst, men ikke altid nødvendigvis ud fra deres primære personlige litterære smag. De kan også vælge efter en professionel interesse i forhold til hvad der er oppe i tiden, f.eks. de ”tøseromaner” a la Bridget Jones der var populære gennem et par år, og som er godt repræsenterede blandt anbefalingerne. Men som det fremgår nedenfor i gennemgangen af medarbejdernes litterære smag, er de ikke repræsenterede som yndlingslitteratur for medarbejderne. Medarbejderne kan godt begejstres for litteratur og anbefale det positivt uden at det nødvendigvis ligger i kernen af deres personlige litterære smag. Det kan være en forklaring på, at de 27 kun delvist er enige. En anden forklaring er selve det forhold, at den liste redaktionen udvælger ofte er de nye bøger. Som det også fremgår nedenfor, foretrækker mange af medarbejderne også ældre forfattere, herunder klassiker-forfattere, når de skal vælge favoritforfattere. De nye bøger rammer også af den årsag ikke altid ind i kernen af den personlige smag hos anbefaleren.

De generelle forskelle mellem anbefaling og anmeldelse udelukker dog ikke, at man kan finde anbefalinger der fremfører en kritisk vurdering. Kristoffer V. Rasmussen slutter sin anbefaling af Karsten Lund: *Baltisk mission* således:

” Karsten Lund har forsøgt at skrive en psykologisk spændingsroman, og det lykkes til dels. Romanen er fint skrevet, og Sejers problemer med fortiden bliver godt fortalt. Det resterende persongalleri finder jeg til gengæld en smule uinteressant. De andre personer i historien tjener primært som figurer, Sejer agerer i forhold til. Romanen kunne efter min mening have vundet meget med mere

dybdegående og nuancerede personkarakteristikker.”

Det er ikke et gennemført litteraturkritisk ræsonnement, men dog en slags litterær værdidom. Det er mit indtryk på baggrund af læsningerne i anbefalingerne, at sådanne kritiske vurderings-domme hører til undtagelsen og kun ind imellem optræder som mindre sidebemærkninger om detaljer. Man kan i det citerede tilfælde tale om en inkonsekvens, for hvorfor vælge Karsten Lunds roman til anbefaling hvis dens personkarakteristikker er så dårlige? Som læser bliver man pludselig i tvivl om genren anbefalinger. Er det alligevel anmeldelser? Sådan forholder det sig næppe. Normalt vil anbefalingerne (og redaktionen) vælge værker – herunder krimier og anden underholdningslitteratur – der opleves som ”god litteratur” i bred forstand om end ikke i litteraturkritisk eller litteraturvidenskabelig forstand.

Undertiden kan der gøres opmærksom på skismaet mellem romanen som god underholdningslitteratur og det forhold, at der ikke rigtig er noget at komme efter litterært eller indholdsmæssigt. Susanne Gilling skriver om India Knight: *Mit liv på et fad*:

” Hurtige kapitler og et hæsbæsende tempo gør, at India Knights roman ”Mit liv på et fad” er ganske god som ren og skær underholdning – og heller ikke meget mere. Litterært og indholdsmæssigt er der ikke så meget at komme efter. Alligevel læste jeg bogen i ét stort drag, netop fordi den underholder og er god at slappe af med på sofaen.”

Bogen vælges til anbefaling for den der vil underholdes (godt), og valget demonstrerer en ny tolerance i bibliotekargruppen over for underholdningslitteraturen og dens læsere. I dette tilfælde tages der forbehold over for bogens rent litterære kvaliteter, og dermed bliver det litteraturpolitiske valg tydeligt: vi tillader os også at anbefale god underholdningslitteratur. Både fordi vi selv og vores brugere har legitim fornøjelse heraf.

Anbefalingernes diskurs

Anbefalingerne på *Litteratursiden.dk* skrives af et stort antal bibliotekarer fra forskellige folkebiblioteker, og de kan være forskellige i stil og tone. Sammenlignet med lektørudtalelsen har anbefalingerne friere retningslinjer, idet anbefalingerens *personlige* valg og læselyst er mere afgørende. Redaktionen foreta-

ger en mild styring, idet den udarbejder en liste over bøger som medarbejderne kan byde ind på. Listen tilstræber en repræsentativitet i genrer og typer, men det er de enkelte medarbejdere, der ud fra deres læseinteresse byder på en anbefaling, og anbefalingerne spejler derfor ikke nødvendigvis dybden i listen. De biblioteker der er medlemmer af Foreningen Litteratursiden forpligter sig til nogle få anmeldelser i kvartalet, men der lægges ikke pres på den enkelte medarbejder.²⁶

Anbefalingernes diskurs er præget af to diskurstyper:

- Den deskriptive parafrase evt. suppleret med karakteristisk af fortællemanér og stil.
- Den mere subjektive og personligt farvede diskurs med sproglige signaler, der fremhæver den positive læseoplevelse.

Den første type lægger vægt på at give saglig besked om bogens indhold og fiktive univers. Bogen er på forhånd valgt som anbefalelsesværdig til eksponering, og det vigtige forekommer at være at præsentere bogen objektivt for læseren. Det er den måde at repræsentere tekster på, som også er det almindelige i bibliotekssystemet. Den bibliotekariske vidensorganisation er tilstræbt objektiv og deskriptiv. Det gælder ved tildeling af emneord eller beskrivende noter i bibliotekskatalogens klassifikationssystem, og det gælder den beskrivende del af lektørudtalelsen.

Dette aspekt præger mange af anbefalingerne. Man kan sige, at en *emotional persuasio* ikke er kendetegnende for dette aspekt, der jo drejer sig om det nøgternt deskriptive. Set i konteksten – anbefalingen til læsning – er der dog klart tale om elementer af *persuasio*. Hensigten er jo at vække læselyst, at bringe læseren til den handling at læse / låne bogen. Man kan sige, at selv i det deskriptive har anbefalingen en *konativ* funktion. Det var sprogforskeren Karl Bühler, der inddelte sproghandlingen i tre momenter: Den *emotive* funktion, hvor sproget ses som symptom for den talende, den *konative* funktion hvor sproget er signal, rettet mod modtageren i en appel og den *referentielle* funktion, hvor sproget er symbol for fænomener, ting og sagforhold²⁷. Den deskriptive parafrase i anbefalingen har naturligvis også en referentiel funktion (ved at ville beskrive og sprogligt repræsentere værket), men den konative funktion er via konteksten indlejret i anbefalingen fra starten.

Den anden type - den subjektive og personligt farvede diskurs - er mere usædvanlig i bibliotekssammenhæng og lægger mere op til den personlige og engagerede litteraturformidling, som uformelt trives i bibliotekets låner-bibliotekarsamtaler.

Nogle anbefalinger er næsten udelukkende præget af den første types deskriptive parafrase. Andre af den anden types mere subjektive og vurderende diskurs. De fleste blander de to former. De har begge en konativ funktion, nemlig at vække læselyst og føre læseren til bogen. Det indebærer, at den deskriptive parafrase kan have elementer af en mere subjektiv, talesprogsagtig eller ironisk sprog-tone, da en sprogbrug der tilstræber ren nøgternhed og objektivitet let vil virke kedelig og formel. Kirsten Ahrens's anbefaling af Charlotte Weitze: *Brevbæreren* er for størsteparten en deskriptiv parafrase med en kort vurdering til sidst. Men parafrasen indeholder eksempler på let humoristiske udtryk, hentet fra en slangagtig dagligsprogdiskurs, f.eks.: "Sofie er fåreavler, en skrap moster, der nidkært vogter over sin fåreflok". Helle Regitze Boesens anbefaling af Fay Weldon's *Ikke en trøvl at tage på* har følgende rubrik over anbefalingen:

"Om at ville have kontrol over sit moderne, hektiske liv og alligevel erkende at en hundesnude i en hånd kan spille en afgørende rolle"

Rubrikkens diskurs opbygger en humoristisk effekt gennem modstillingen mellem det sociologiske, abstrakte begreb "moderne, hektiske liv" og den konkrete scene "en hundesnude i en hånd". Den overraskende og humoristiske modstilling fanger læserens opmærksomhed. I lighed med flere andre anbefalinger forsøger anbefaleren at give anbefalingen en underholdningsværdi, der skal fange læserens opmærksomhed og gøre læseren positivt stemt. Anbefaleren arbejder altså med den sproglige udformning på en måde, der ligger langt fra den tilstræbt objektive parafrase eller repræsentation af værket. Den sproglige udformning tildeles en appel-funktion, der snarere minder om journalistikkens eller reklamens diskurs.

Når anbefalingen er stærkt præget af den sprogligt-appellerende eller den subjektive, vurderende diskurs, er en *persuasiv* retorik dominerende, og her kommer den undertiden til at ligge tæt på *reklamens* diskurs. Reklamen udpeger jo netop et produkt, som anbefales til tilegnelse og konsum. Anbefalingens

formål er at overbevise om et produkts – bogens – fortræffeligheder med henblik på at få læsere til at sætte sig i besiddelse af bogen. I det bibliotekariske regi ikke ved et køb men ved et biblioteksudlån. Sprogligt præges anbefalingernes diskurs derfor undertiden af det appellerende og overtalende, og appellen er om noget et træk ved reklamen.

"Et vigtigt, næsten konstituerende træk i reklamesproget er dets bestræbelse på at appellere til sin læser, engagere ham"²⁸

Karen Scharup starter sin anbefaling af Britta Emily Westh: *Bryllupsfesten* således:

"Lille, velskabt, underholdende og med fuld knald på kulørerne. Sådan er romanen "Bryllupsfesten", som med sine kun 246 gram må være enhver rej-sendes drøm om en fysisk let og medrivende roman"

I et sådant eksempel trækker sproget og stilen for alvor i retning af magasinet som publikationstype. Oven i købet den underholdende magasin-presse. Desuden demonstrerer eksemplet inspirationen fra reklamens diskurs med det eksperimenterende sproglige udtryk: bogen beskrives med begreber, der normalt anvendes til beskrivelse af et spædbarn, og "fuld knald på kulørerne" er en usædvanlig og prægnant metafor om en roman. Den første ukomplette sætning er også typisk for reklamens diskurs, og det samme er det superlative udtryk "fuld knald på". Et parallelt eksempel finder man i Susanne Gillings anbefaling af Louise Bagshawe: *Venusmisundelse*: "Et brag af en debut, der bare må læses".

Som markant indledning til anbefalingen skal læseren fanges ind med det samme i et sprog, der straks påkalder sig opmærksomheden. Som Erik Hansen skriver om reklamesproget: "Selve sproget skal have en effekt, der minder om det blinkende neonskilt og den spraglede plakat"²⁹

Sådanne sprogligt kreative anbefalinger kan især iagttages i relation til den såkaldte "chicklitteratur", en genrebetegnelse Litteratursiden anvender frækt og humoristisk. Det drejer som om romaner af Bridget Jones-typen om unge storbykvinder med problemer med mænd, karriere og idealer. Chicklitteraturen selv er ofte humoristisk og selvironisk, hvilket smitter af på de anbefalende kvinders diskurs. De typer der

skildres i litteraturen betegnes som ”rapkæftede” og ”uimponerede”, og anbefalingerne selv har tendens til at blive det samme, og demonstrerer, hvor langt bibliotekarstanden har bevæget sig væk fra den paradiske fordom om bibliotekaren som den bebrillede og kejtede gammeljomfru med knold i nakken.

Da anbefalingerne bliver til på baggrund af den personlige læseoplevelse, kan de være præget af en vis subjektivitet af emotiv art. Mens litterære analyser af litteraturkritisk og litteraturfaglig art tilstræber en deskriptiv objektivitet og samtidig er præget af en logisk-argumenterende diskurs, så er anbefalingen frigjort fra sådanne forpligtelser og kan være mere direkte emotive i udtrykket. Men ikke emotivt ekspressive³⁰. Eller med andre ord: det er ikke sproget som *symptom* på anbefalerens følelsesliv der er væsentligt. Derimod er sproget i denne forbindelse – med Furberg og Anderssons udtryk - *emotivt evokative*, idet de skal fremkalde en reaktion og en handling hos adressaten. Det er ikke anbefalerens indre følelsesliv, der skal krænges ud og finde udtryk. Anbefalerens følelser, begejstring etc. har kun relevans inden for en evokativ og appellerende diskurs, der skal føre til læserens handling. Anbefalingerne skal være ’smittende’ og få læseren til at opleve et ønske om den samme (læse)lystfølelse. Det er i den forbindelse reklamens diskurs træder ind.

Det subjektive og personlige afsæt for anbefalingen kan dog også tage en helt anden drejning. Den personlige læseoplevelse kan have gjort så stærkt et indtryk, at det anbefalede værk bliver et personligt, eksistentielt anliggende. Det emotivt evokative indlejres ikke i reklamens diskurs men i en mere personlig diskurs. Ikke nødvendigvis i form af det emotivt ekspressive, men dog således at anbefalingens diskurs i højere grad bliver symptom på anbefalerens personlige tilstand. Et eksempel er Marit Haugaards anbefaling af Arturo Bareas trilogi, *Smedjen, Den blodige vej* og *Oprøret*. Anbefalingen bygges op om en personlig erindring, der også bliver en erindring om oplevelser med trilogien:

”Jeg besøgte første gang Spanien i sommeren 1979, fire år efter Francos død. Efter hjemkomsten var jeg interesseret i at læse noget af landets litteratur, og da udvalget på det tidspunkt var temmelig begrænset, kom genudgivelsen samme år af Arturo Bareas selvbiografiske trilogi om barndom, ungdom og borgerkrig som en gave fra himmelen...”

Nu, 25 år senere, består det dybeste minde af første del, *Smedjen* med sin beskrivelse af en barndom så helt anderledes end den, jeg selv har oplevet.”

Haugaard leverer samtidig en ganske kort deskriptiv karakteristik af de tre bind, men afholder sig fra den parafraserende gengivelse. I stedet afsluttes med en karakteristik af sproget, der også starter i en rapport fra læseoplevelsen sådan her: ”Det er en nydelse at læse Bareas sprog, enkelt og ukunstlet samt meget sanseligt...”

Jeg kan ikke analysere disse forhold kvantitativt eller ved gennemgang af samtlige anbefalinger inden for disse rammer. Min analyse bygger på læsning af mange anbefalinger, men kan kun illustreres eksemplarisk.

Anbefalingen af den socialkritiske krimi *Natten er blind* af Alison G. Taylor hører primært til den første deskriptive, parafraserende type, men til sidst i anbefalingen fremhæves beskrivelserne af et børnehjem som ”ufattelig rystende læsning og svær at glemme”. Anbefaleren (Irene Aagaard) giver her et kort resumé af sin personlige læseoplevelse med stærkt følelseladede adjektiver. Der er emotivt ekspressive momenter i et sådant udsagn, men da anbefalingen er indlejret i den konative funktion, bliver det også et emotivt evokativt udsagn. Det er ”rystende”. Derfor anbefales du at læse nogen.

Anbefalingen (Anny Skov Madsen) af *Middlesex* af Jeffrey Eugenides indeholder flere superlative, adjektiviske udtryk, der kendes fra reklamens diskurs. Bemærk også det emfatiske ”så” i citaterne. Det fungerer som rapport om anbefalerens læseoplevelse og fungerer emotivt evokativt i forhold til læseren:

”Det er en stor betagende græsk-amerikansk roman med mange ansigter” ...” en blændende velfortalt historie”...” Sjældent har jeg læst en så nærværende og poetisk beskrivelse af pubertetens mange modsatrettede følelser”... ”Det er stærkt vanedannende at læse en så stofmættet, underholdende og alligevel litterær roman.”

Anbefalingen indeholder samtidig deskriptive, parafraserende afsnit, men lægger også et mere litteratur- og genreanalytisk snit gennem romanen. Det sker i en karakteristik af romanens genreniveauer: en familie- og slægtsroman, en roman om pubertet og

en samfundskritisk roman om det amerikanske samfund.

Anbefalingen af *Alle himlens farver* af Ole Henrik Laub starter i det personlige udsagn:

”Normalt kryber jeg uden om bøger, som adlyder ordet slægtsroman. På en eller anden måde kommer jeg altid til at tænke på Morten Korch og et gadekær med oprørte vand.”

Anbefaleren taler i første person og med en sproglig prægnans og ironi. Det fanger læseren ind og provokerer en smule. Den efterfølgende pointe er naturligvis, at Laubs roman er alt andet end Morten Korch, hvilket fremgår af den efterfølgende parafrase. Anbefaleren (Michael Christensen) slutter af med et udsagn om, at Laub fortjener mange flere læsere, og at det er en ”glimrende” slægtsroman. Anbefalingen indeholder ikke træk fra reklamens diskurs men får en subjektiv og personlig tone gennem indledningen.

Andre steder lægges der ud med den personlige begejstring og læseoplevelse. Irene Aagaard om Anne Rice: *Taltos*:

” Endelig! Næsten to år havde jeg ventet på den, men så en gråvejrlørdag i december kunne jeg sætte mig godt til rette i sofaen med det tredje og afsluttende bind af Anne Rices serie om Mayfairheksene fra New Orleans. Så var jeg ellers fuldstændig tabt for omverdenen i resten af den weekend.”

De anbefalinger, der overskrider det parafraserende og den nøgterne, objektive repræsentation af værket, udfolder sig altså i flere forskellige diskursvarianter. De viser, at anbefalingerne adskiller sig fra den litteraturkritiske anmeldelse, men i øvrigt har intertekstuelle referencer til de former for kulturjournalistisk anmeldelse, der trives i nutidens dagblade og magasinpresse. Det gælder sprogbrug, anmelderintention og formelle forhold som anvendelse af journalistiske rubrikker over artiklerne. Også reklamens diskurs findes der intertekstuelle referencer til, mens andre anbefalinger udfolder sig i en mere afdæmpet stil af personlig, essayistisk art. Den grundlæggende konative funktion i anbefalingernes sprog trækker altså intertekstuelt på flere diskurser, men samtidig er de indlejret i den kulturelle og institutionelle praksis,

som hører til bibliotekerne, og som har til formål at formidle litteratur og fremme litteraturbrugen.

Et netværk af stemmer

Anbefalingerne er ikke bygget op efter en standard eller en matrice. Det er ellers det bibliotekar er vant til. Biblioteksystemer til søgning og genfindning af information og litteratur bygger nødvendigvis på standardiserede skemaer. De databasebaserede kataloger er organiseret i faste felter, som hver katalogpost skæres til efter. Repræsentationer af dokumenter bygger på kontrollerede emneord, evt. tesaurusser. DBC's noter til skønlitterære dokumenter dannes ligeledes efter bestemte standarder, selvom om noten også lægger op til, at klassifikatoren gennem korte sætningskonstruktioner anvender sine *kreative* evner til at finde prægnante sproglige udtryk, der dækker værkets indhold og stil. Det er denne kreativitet, der i højere grad frigøres ved anbefalingerne, hvor der er plads til det individuelle udtryk og/eller intertekstuelle referencer til andre typer diskurser.

Anbefalingerne kan således ses som et netværk af individuelle og forskellige tekster, et netværk af stemmer, der samtidig er et netværk af læsende bibliotekarere, som formidler deres læseoplevelser som inspiration for andre læsere. Internettet som netværksmedie udnyttes til at frisætte de skyggekompetencer, som mange folkebibliotekarere har erhvervet gennem deres litteraturlæsning.

Emneordstildelinger ved skønlitteratur forsøger at opbygge en terminologi, der bygger på brugernes søgebehov, f.eks. genrebetegnelser (krimi, gys, science fiction o.s.v.) eller tematiske og indholdsmæssige emneord (kvinder, parforhold, samfundskritik, unge, kærlighed o.s.v.). Det sker med henblik på brugernes mulighed for at afgrænse et udvalg af litterære værker ud fra søgninger på sådanne emneord. Også noter kan der søges på, hvorfor en vis standardisering også her er hensigtsmæssig. Sådanne systemer fungerer ikke optimalt, da det er meget vanskeligt at indkredse brugernes litteraturbehov ved skønlitteratur. Mange læsere har ikke behov for at læse bestemte genrer eller romaner med bestemte temaer eller et bestemt indhold (selvom andre uden tvivl har sådanne behov). Næsten alle de små brugerundersøgelser, som jeg har oplevet studerende gennemføre, viser, at bibliotekernes databaser kun sjældent anvendes til sådanne søgninger af bibliotekets brugere. Udlånsbibliotekarere anvender sandsynligvis mulighederne i

større grad i vejledning af lånere, men det findes der ikke undersøgelser over.

Bibliotekets brugere benytter sig i langt højere grad af det man kalder græsning (browsing), hvor de går bibliotekets hylder igennem for at finde læseinspiration, og det er her Litteratursidens anbefalinger kan anvendes til en webbaseret browsing. De anbefalinger, der koncentrerer sig om at parafrasere bøgernes indhold, vil i den sammenhæng kunne fungere på linje med bøgernes fysiske bagsidetekster, mens man ved de mere oplevelsesbaserede, vurderende og engagerede anbefalinger får en anden slags inspiration i tilgift.

Med de personlige, vurderende og engagerede anbefalinger går Litteratursiden altså en helt anden vej end de gængse bibliotekssystemer, der koncentrerer sig om opbygning af automatiserede Information Retrieval systemer, kontrollerede emneord o.l. Det forekommer at være en oplagt bestræbelse netop ved skønlitteraturen, hvis læserbehov baseres på den individuelle, æstetiske oplevelse mere end det konkrete informationsbehov. Bibliotekssystemer opbygger repræsentationer af dokumenter og må derved koncentrere sig primært om sprogets *referentielle* funktion. I repræsentationernes mange former (bibliografier, kataloger, tesaurusser, indekser m.v.) må tilstræbes både fuldstændighed og en stram sproglig økonomi. Der må tilstræbes systemer, der dækker brugernes forskelligartede informationsbehov samt dokumenternes mangfoldighed af informationer, men samtidig må det ske under hensyntagen til, at en dokument-søgning ikke drukner i en uoverskuelig mængde af vidt forskellige dokumenter. *Precision i information retrieval* kræver en kontrolleret mængde af begreber i genfindningssystemet. Det er sådanne krav Jørgen Fafner er inde på i en mere generel sammenhæng, men hans beskrivelse af kravene til den formaliserede, referentielle funktion i matematik og ”datamat-sprog” kan også citeres i denne forbindelse, hvor det drejer sig om kravene til formaliserede information retrieval systemer:

”Fuldstændigheds- og økonomi-kravet indebærer, at man i sin beskrivelse mobiliserer nøjagtig så mange termer, som man har brug for – hverken færre eller flere. Prisen for en sådan drastisk nøjagtighed er den velkendte reduktion af enhver kvalitativ oplevelse”²³¹

Det er min vurdering, at *Litteratursiden.dk* med anbefalingerne har fundet en genre og en form, der med vægten på både anbefalerens og brugerens kvalitative oplevelse undgår den reduktionisme, der har præget emneindekseringen af skønlitteraturen i danske bibliotekssystemer. Bibliografier og bibliotekskataloger er naturligvis ikke blevet overflødige. De er nødvendige i den systematiske søgning, identifikation og lokalisering, men de er ubrugelige, når brugeren skal finde inspiration til den skønlitterære læseoplevelse. Her kan databasen med anbefalinger blive et nyttigt redskab.

Udviklingen af databasen med anbefalinger på Litteratursiden er udtryk for, at internettet og webben har udnyttet en række skyggekompetencer hos den traditionelt meget læsende folkebibliotekargruppe. Som netværksmedie er internettet ideelt til at samle og formidle en stor gruppes tekstproduktion. En stor og løs gruppe af 80-90 anbefalere (intentionen er at gruppen vokser) skaber i en ny skriftlig form en dynamisk og voksende samling af boganbefalinger, der formidler litteratur til alle nationens læsere og biblioteksbrugere. Dette skal sammenholdes med, at den type anbefalinger tidligere udelukkende er foregået lokalt og primært mundtligt.

Udnyttelsen af internettet som netværksmedie viser sig altså at være stærkt produktivt. Både i den forstand, at det i Litteratursiden og anbefalingernes tilfælde danner grundlag for, at en hidtil ’medieløs’ litteraturformidling får et medie og i den forstand, at der med det store antal aktivt deltagere løbende produceres tekster. Her ligner Litteratursiden internettets brugerfællesskaber.

Samtidig har den nye genre og det nye webmedie dannet en nyskabelse i den litterære offentlighed. Hidtil har det været dagbladene, der har været medie for den type anbefalinger og bogomtaler, som vi finder på Litteratursiden. Anbefalingerne vil bevidst ikke sammenlignes med den litteraturfaglige og litteraturkritiske anmeldelse, men har en parallel til visse typer anmeldelser i dagbladene, som hidtil er blevet varetaget af en broget men begrænset skare af kulturskribenter. Anbefalingerne på Litteratursiden er et eksempel på at webmediet fremelsker andre producenttyper. Bibliotekarerne påtager sig med webben som medie en ny rolle som kulturskribenter.

Der er altså tale om et netværk af stemmer, personer der anvender webmediet som netværksmedie, men er der også tale om hypertextuelle netværk? Her er svaret både ja og nej. Der er tale om en databasestruktur med søgbare tekster, men i brugergrænsefladen er anbefalingerne i øvrigt listet efter produktionstidspunkt, og de nyeste eksponeres på sitets startside. Det kan have en funktion i relation til at anbefalingerne af de nyeste bøger i mange tilfælde vil være mest relevant for brugerne. Her fungerer mediet som nyhedsmedie. Men som vi ovenfor var inde på, tager anbefalingerne også ældre litteratur op, så den kronologiske orden ikke altid forekommer helt logisk. Anbefalingerne anvender heller ikke hyperlinks i særlig udstrakt grad, så anbefalingerne kan ikke ses som et hypertextuelt netværk af tekster med krydsende referencer, kontekstualiseringer eller aspektualiseringer. Alle anbefalingerne har dog et link til *bibliotek.dk* med opfordringen ”lån bogen på bibliotek.dk”. Her ses det tydeligt, at anbefalingen er indlejret i biblioteksystemet med dets katalog og tjenesteydelser.

I andre tilfælde anvendes hyperlink-funktioner i lighed med dem vi ovenfor fandt ved andre sektioner af Litteratursiden. Anbefalingen kan have links til andre anbefalinger af samme forfatter. I det ovenfor nævnte eksempel på ”chicklitteratur” er der link til en liste med andre eksempler på litteraturtypen. I enkelte tilfælde anvendes eksterne hyperlinks, f.eks. til forfatterens hjemmeside.

I andre tilfælde linkes til sitets andre sektioner med litteraturlister, forfatterportrætter eller den tematiske sektion. I disse tilfælde virker sitet som ét stort hypertextuelt netværk, og man må formode, at dette vil kunne udbygges efterhånden som Litteratursiden får produceret mere stof inden for de enkelte sektioner. Linksene placeres dog til sidst efter den anbefalende tekst. Links placeret inde i teksten anvendes næsten ikke, og alt i alt er det en konservativ anvendelse af hypertextstrukturen, der hersker i anbefalingerne. I sitets *artikler* findes en mere udstrakt anvendelse af links inde i artiklernes tekst som kontekstualisering og aspektualisering.

Anbefalede værktitler på Litteratursiden.dk fra 1998 til marts 2004

Oversigt

De optalte anbefalinger der danner grundlag for følgende tabeller er registreret i Litteratursidens arkiv. De omfatter anbefalingerne fra de første anbefalinger i 1998 til skæringsdatoen 17. marts 2004. De ældste anbefalinger stammer fra lokale bibliotekers websider, f.eks. *BogWeb* i Århus og *Andreas's Kommode* i Horsens. Flere titler er anbefalet flere gange af samme grund, specielt i 1999, men hver værktitel tæller kun én gang i statistikken. Enkelte titler er ikke skønlitterære. Specielt 1998-1999 figurerer nogle få faglitterære bøger (en kogebog, en interviewbog, to litteraturhistoriske opslagsværker, en fagbog om journalistisk reportage). De er ikke medtaget i opgørelsen. Til gengæld har jeg medtaget de få biografier, selvbiografier og erindringer der anbefales. Det har baggrund i, at der ofte er flydende overgange mellem biografiske romaner og narrative biografier. I tabellerne figurerer der således en kategori – biografiske romaner og biografier – der har medtaget disse kategorier under ét.

I tabellerne er værktitlerne fordelt efter genre. Begrundelsen har været at jeg ville undersøge fordelingen mellem romaner, digte og noveller samt fordelingen mellem det der på engelsk kaldes *general fiction* og den deciderede genrelitteratur. Grænserne mellem den ”almindelige” skønlitteratur og de – som oftest populærlitterære – genrer er ret så flydende. Kategoriseringen bygger derfor på et skøn. Det gælder især kategorierne *biografiske romaner*, *historiske romaner* og *slægtsromaner*. Genretrækkene er her ikke så faste og genkendelige som det er tilfældet med science fiction, gysere og krimiromaner. Mange biografiske romaner eller historiske romaner indgår desuden i det ”finlitterære” kredsløb med tildeling af litterære priser o.l. Blandt de anbefalede historiske romaner findes fremragende kvalitetsromaner af Kerstin Ekman og Per Olov Enquist sammen med romaner der har karakter af underholdningslitteratur, f.eks. romaner af Jan Guillou og Maria Helleberg. Placeringen i kategorien fortæller derfor ikke noget om *kvaliteten* af romanerne.

De tre nævnte kategorier placerer sig imidlertid alle inden for *den realistiske romantradition*, og under

gennemgangen af anbefalingerne oplevede jeg det som signifikant, at romanerne ofte var skrevet i denne tradition. Det gjaldt også romaner der som *general fiction* handlede om personer med psykologiske eller familiemæssige problemer. For ikke at havne i en uoverskuelig mængde af kategorier valgte jeg imidlertid kun at registrere de anbefalede romaner, der efter et skøn kunne falde inden for kategorierne biografiske romaner, historiske romaner og slægtsromaner. De to sidste blev yderligere slået sammen da mange af romanerne kombinerede den historiske realisme med en familie- og slægtstematik. Eksempler er romaner af Marcia Willett (Chadwick-trilogien), Elsie Johansson (Glasfuglene), Claire Beyer (Uøn-sket), Catherine Dunne (Et anderledes liv).

En meget stor del af de romaner, der er sat i kategorien for romaner uden for genrelitteraturen (*general fiction*) kan som nævnt også typologiseres nærmere, men i mange tilfælde ville det være overordentligt vanskeligt at kategorisere dem entydigt. Der findes ikke begreber der entydigt ville kunne danne basis for en tabel. Hvordan skal man f.eks. entydigt kategorisere romaner af Rosie Thomas, Joanna Trollope eller Angela Huth? De har klart nogle fællestræk. De tematiserer en kvindeverden med ægteskabs- og kærlighedsproblemer. Det er underholdningslitteratur der har melodramaets forenklede psykologi, men som samtidig kan have en realistisk nerve i miljø-

skildringer og opstillingen af et ”problem” (karriere versus kærlighed, aldersforskelle i ægteskabet m.m.). Man kunne sætte mange af romanerne under genren *kærlighedsromaner*, men det giver ofte forkerte associationer. Det engelske begreb *romance* ville passe meget bedre, da det associerer både kærlighed, melodrama, forenklet psykologi og ”problemdebat”. Der kunne være god grund til at opfinde en dansk genrebetegnelse der dækkede *romance*-typen. Imidlertid vil jeg i denne forbindelse helt afholde mig fra genre-begreber som kærlighedsromaner og *romance*, da talrige romaner skrevet af kvinder befinder sig i et flydende grænseområde mellem disse typer og den ”almindelige” romanlitteratur, *general fiction*. I stedet vil jeg kort karakterisere nogle af de foretrukne romantyper og forfatterskaber, der præger anbefalingerens litteraturvalg inden for *general fiction*. En romantype har jeg dog skilt ud i dette felt. Det er genren ”tøseromaner” (anbefalernes egen betegnelse), som gennem 2-3 år var uhyre populær, både blandt (kvindelige) læsere og hos anbefalerne. Genren kaldes også ”*city girl* romaner” eller ”*Chick literature*”. Det drejer sig om romaner af *Bridget Jones’ dagbog* typen, humoristiske romaner om single kvinden i begyndelsen af 30erne og hendes problemer med kærligheden, det tikkende biologiske ur, vægten og karrieren. En type som netop kunne betegnes som en subgenre under *romance*.

Udenlandsk litteratur Litteraturtyper	Antal værktitler
Oversatte romaner excl. nedennævnte genrelitteratur	239
Noveller	5
Digte	0
Biografiske romaner og biografier	14
Krimi	92
Historiske romaner og slægtsromaner	42
Science fiction	4
Gysere	10
Thrillere, spændingsbøger	13
”Tøseromaner”	17
I alt udenlandsk litteratur	436

Tabel 1: Antal udenlandske værker anbefalet på Litteratursiden.dk fra 1998 til 17. marts 2004, fordelt på litteraturtyper.

Dansk litteratur Litteraturtyper	Antal værktitler
Danske romaner excl. nedennævnte genrelitteratur	133
Noveller	16
Digte	3
Biografiske romaner og biografier	28
Krimi	16
Historiske romaner og slægtsromaner	24
Science fiction	2
Gysere	2
Thrillere, spændingsbøger	8
I alt Dansk litteratur	236

Tabel 2: Antal danske værker anbefalet på Litteratursiden.dk fra 1998 til 17. marts 2004, fordelt på litteraturtyper.

Litteraturtyper	Antal værktitler i alt for dansk og udenlandsk litteratur	Procentvis fordeling (med en decimal)
Romaner excl. nedennævnte genrelitteratur	372	55,3%
Noveller	21	3,1%
Digte	3	0,4%
Biografiske romaner og biografier	44	6,3%
Krimi	108	16,0%
Historiske romaner og slægtsromaner	66	9,8%
Science fiction	6	0,9%
Gysere	12	1,8%
Thrillere, spændingsbøger	21	3,1%
”Tøseromaner”	17	2,5%
I alt	672	

Tabel 3: Antal danske og udenlandske værker anbefalet på Litteratursiden.dk fra 1998 til 17. marts 2004, fordelt på litteraturtyper.

Mandlige forfattere	339	49,926%
Kvindelige forfattere	340	50,073%

Tabel 4: Fordeling af mandlige og kvindelige forfattere i alt i anbefalinger på Litteratursiden.dk fra 1998 til 17. marts 2004³²

År	Mandlige	Kvindelige
2004 (indtil 17. marts)	33	15
2003	92	82
2002	69	68
2001	32	43
2000	52	69
1999	50	51
1998	11	12

Tabel 5: Fordeling af mandlige og kvindelige forfattere i anbefalinger på Litteratursiden.dk fra 1998 til 17. marts 2004. Fordeling på år.

I det følgende vil tallene og opgørelsen blive kommenteret.

Kvindeligt og mandligt

Lad os starte bagfra. Fordelingen af mandlige og kvindelige forfattere til værker, der optræder i Litteratursidens anbefalinger er fifty-fifty. Så nøjagtig er den gennemsnitlige fordeling med 50% til hvert køn, at man skulle tro der var tale om en vedtaget ligestillingspolitik, og udviklingen synes nærmest at bekræfte det. Efter en ligelig fordeling i 1998 og 1999 indtræffer en kvindelig dominans i 2000 og 2001. Balancen ”genoprettes” i 2002, men som for at rette op på den indtrufne skæve gennemsnitlige fordeling, indtræffer en dominans af mandlige forfattere i 2003 og de første par måneder af 2004. Det er første gang de mandlige forfattere udgør flertallet.

Den ligelige fordeling af værker med henholdsvis mandlige og kvindelige forfattere kan anskues i relation til fordelingen blandt samtlige skønlitterære udgivelser. En optælling i Dansk Bogfortegnelse af oversatte og danske romaner og noveller viser her en mandlig dominans. Ca. 60% af værker udgivet i 1999 har mandlige forfattere. 40% kvindelige. Fordelingen bekræftes ved en stikprøve af udgivne danske og oversatte romaner og noveller 1997-2003. I stikprøven undersøgte jeg fordelingen af mandlige og kvindelige forfatterskaber udgivet i ugerne 10, 21, 43 og 49 i årene 1997-2003 (begge år incl.). Stikprøven blev foretaget gennem en søgning i Danbib. I alt blev der udgivet 616 titler (romaner og noveller). Af disse var 376 skrevet af mandlige forfattere, mens 240 var skrevet af kvindelige forfattere. Det svarer til henholdsvis 61,03% og 38,96%.

Skulle anbefalingerne afspejle kønsfordelingen i samtlige udgivelser, burde der altså være en lille dominans af værker med mandlige forfattere. Så anbefalingernes fordeling har i det perspektiv alligevel en lille tendens til at prioritere værker af kvindelige forfattere, bortset fra året 2003 og indtil marts 2004.

Imidlertid må andre forhold inddrages. Især inden for ældre litteratur dominerede mandlige forfattere, og alt andet lige prioriterer Litteratursiden den nye litteratur. Der er sjældent anbefalinger af den ældre, *nyudgivne* litteratur af H.C. Andersen, Herman Bang, Johs. V. Jensen etc. Desuden ville det være noget af et milimeterdemokratisk krav at kræve balance ud fra udgivelsernes kønsfordeling, når anbefalingerne kun udgør mellem 100 og 175 anbefalinger årligt ud af de samlede udgivelsestotal der svinger mellem ca. 800 og ca. 1200. Selektionskriterier vedrørende kvalitet spiller også en væsentlig rolle, uden det dermed er sagt at kvindelige forfattere generelt er bedre end mandlige.

Fifty-fifty fordelingen kan derfor ikke siges at være nogen stærk prioritering af de kvindelige forfatterskaber. Specielt ikke når man ser den pludselige ”omfordeling” i 2003, og slet ikke når man inddrager et sidste forhold, nemlig at man kunne forvente en egentlig prioritering af kvindelige forfatterskaber. En dominans af kvindelige forfatterskaber ville være forklarlig ud fra flere forhold. Ganske vist læser kvindelige læsere også mandlige forfatterskaber, men alt andet lige må kvindelige forfatterskaber der omhandler kvindeliv og skaber fortællinger ud fra en kvindelig synsvinkel appellere stærkt til kvindelige læsere, der antalmæssigt dominerer læserne af skønlitteratur. Kvindelige læsere af skønlitteratur

overstiger langt de mandlige læsere. I en undersøgelse fra Socialforskningsinstituttet over befolkningens fritids- og kulturvaner³³ peges der på en udvikling gennem de sidste årtier. I 1964 var der flere mænd end kvinder, der læste skønlitteratur. Dette billede er blevet vendt om gennem årene. I 1998 læste 24% af kvinderne skønlitteratur dagligt og 40% mindst hver uge. For mændenes vedkommende var tallene henholdsvis 8% dagligt og 18% ugentligt, og 38% af mændene angav, at de aldrig læste skønlitteratur.

I forhold til den kønsmæssige beskaffenhed hos flertallet af læsere, kunne man altså forvente en prioritering af kvindelige forfatterskaber. Hertil kommer, at kvindelige bibliotekarer dominerer gruppen af anbefalere på *Litteratursiden.dk*, hvilket yderligere kunne forventes at forstærke tendensen til en prioritering af kvindelige forfatterskaber. Tallene viser, at en prioritering ganske vist finde sted, men ikke i markant grad.

Fordeling af genrer og typer

Fordelingen mellem dansk og udenlandsk (oversat) litteratur er ikke overraskende. Der udgives langt mere oversat litteratur end originalt dansksproget. Det må desuden være forventeligt, at den oversatte litteratur i globaliseringens tidsalder spiller en langt større rolle for danske læsere end i tidligere årtier for 1960'erne, hvor en national dannelseskultur stadig spillede en betydningsfuld rolle.

Den *genremæssige* fordeling kræver imidlertid nogle kommentarer. Lyrikken er næsten helt fraværende i anbefalingerne. Her prioriteres krystalklart efter de mest populære læseinteresser både blandt læserne generelt og blandt de bibliotekarer, der skriver og redigerer *Litteratursiden*. Formidlingsstrategisk kunne man have satset anderledes. Der udgives hvert år mange danske digtsamlinger, der er en populær genre blandt *forfatterne* og trods alt har sine passionerede læsere. Mange af samlingerne er af høj litterær kvalitet og kunne savne en aktiv formidling.

De populære læseinteresser afspejler sig også i, at 40,4 % af den anbefalede litteratur er genrelitteratur inden for de genrer, der her er valgt til eksponering. Science fiction og gysere rangerer her ikke højt på listen. Det kan have den naturlige årsag, at der ikke udgives meget inden for disse genrer, men sammenholdt med de mange romaner inden for krimi, biografiske romaner samt historiske romaner og slægtsro-

maner tegner der sig et billede af, at anbefalingerne synes at foretrække den realistiske romantradition. Den moderne krimilitteratur er på mange måder afløseren for den realistiske samtidsroman. Biografiske romaner og historiske romaner bygger fiktionen op omkring virkelige personer og begivenheder, mens familie- og slægtsromaner skriver sig ind i traditionen for problemdiskuterende romaner med social og psykologisk realisme.

Også blandt det flertal af anbefalede romaner, der her ikke er placeret i nogen genre, finder man mange i den realistiske romantradition. Det gælder både de litterære kvalitetsromaner og de deciderede underholdningsromaner. Det er dog værd at notere sig, at denne tendens til en prioritering ikke *udelukker* anbefalinger af romaner og romanforfattere som placerer sig uden for den realistiske *mainstream*. Der findes således anbefalinger af værker af forfattere som Peter Adolphsen, Iselin C. Hermann, Svend Åge Madsen, Erlend Loe, Don DeLillo, Merete Pryds Helle, Hans Otto Jørgensen og andre. Men kvantitativt fylder sådanne mere eksperimenterende forfattere ikke meget i strømmen af anbefalinger.

Hvilket på den anden side ikke er det samme som at sige, at anbefalingerne prioriterer *dårlig* litteratur. I det følgende skal vi se, hvad anbefalerne forstår ved god, anbefalelsesværdig litteratur.

Kvalitetskriterier

Vi bevæger os her på gyngende grund, for der vil være mange opfattelser af, hvor grænsen mellem litteraturen som underholdning og litteraturen som kunstart går. Et avantgardistisk og modernistisk litteratursyn vil forkaste alt der ikke i en formgivende bestræbelse prøver at skabe et nyt og originalt litterært udtryk. En postavantgardistisk litteraturholdning vil måske kræve en ny og original leg med traditionens konventioner og former, men adskiller sig i grunden ikke i den henseende fra det avantgardistiske litteratursyn. Der er tale om en grundlæggende kvalitetsnorm der har rod i romantikkens kunstsyn og som er fortsat i modernismens³⁴. Denne litterære kvalitetsnorm har behersket både den akademiske litteraturkritik og meget af dagbladskritikken i mere eller mindre radikale udgaver og har sit afsæt i *et relativt begrænset kredsløb af litterær kunst*.

Et andet sæt af kvalitetsnormer har baggrund i oplysningstiden og oplysningsbegrebet. Ifølge disse

normer er litteraturen i vid forstand belærende og opdragende. Litteraturens funktion er at føre læseren til besindelse, fornuft og indsigt i ret og rimeligt. Dette litteratursyn er primært fortsat i den realistiske litteraturtradition og hos de forfattere og kritikere der er knyttet til den. Det egentlig belærende moment er med tiden vejet for kvalitetsnormer, der har at gøre med kritisk afsløring og indsigt i det sociale, det psykologiske eller det eksistentielle.

De to former for litteratursyn og de to sæt af kvalitetsnormer kan kombineres på forskellig vis. Ingen af normerne er eneherkende i dag. Begge sættes i spil i litteraturkritik og anmeldelser, hvilket også har baggrund i, at litteratur i dag både skrives i den modernistiske, den postmodernistiske / postavantgardistiske og den realistiske tradition. Den sidste forfægtes f.eks. af forfattere som Jan Sonnergaard og Jakob Ejersbo, der begge betragtes som lødige forfattere af store dele af litteraturkritikken.

Store dele af genrelitteraturen skrives inden for realismens litterære konventioner, der kombineres med snævrere genreformler og genreskabeloner. Det gælder krimien, familie- og slægtsromanen, den historiske roman og den biografiske roman. Det er litteratur der fylder meget i anbefalingerne, modsat gysergenren og science fiction. Valget af ”gode bøger” inden for disse kategorier vil derfor naturligt være baseret på de kvalitetsnormer, der knytter sig til det ovenfor nævnte ”andet sæt” af kvalitetsnormer som knytter sig til den realistiske litteratur. Det samme vil anbefalingernes fremhævelse af positive træk ved værkerne. Den udvalgte, gode genrelitteratur er kendetegnet ved kvalitetstræk som god miljøskildring, gode personskildringer, en nuanceret psykologisk portrættering, kritisk afsløring og dybdeboring, en relevant ”sætten problemer under debat” o.l.

I Susanne Boghs anbefaling af James Patterson og Andrew Gross: Anden chance hedder det:

”Romanen er en hårdtslående amerikansk krimi” ...”Der er masser af blod og biljagter, og alligevel har den noget mere: Forfatteren er ikke mild mod romanens mænd, de fleste er fraværende og svigter børn, koner, familier.”

Krimiens kvalitet ligger i at den har ”noget mere”, nemlig en kritisk skildring af de fraværende og svig-

tende mænd. Et andet eksempel: Jytte Kjær Schou skriver om Fredrik Skagen: Blitz:

”Fredrik Skagen har flere bolde i luften i sin nye krimi. Han leverer solid spænding i en historie, der er godt skruet sammen med et troværdigt persongalleri og med plads til en god del samfundskritik”

Sammen med sådanne kvalitetstræk fremhæver anbefalingerne den gode læseoplevelse som et kvalitetsstræk ved den gode genrelitteratur. Det er også god *underholdning*. En krimi er god underholdning hvis plottet fungerer godt og hvis den narrative struktur skaber spænding. God underholdning afslører sig også i om anbefaleren ”sluger” bogen, hvis man ”ikke kan lægge den fra sig” o.l. Susanne Boghs ovenfor citerede anbefaling slutter f.eks. af således:

” Det er en god krimi, som opfylder kravene om elementær spænding - i så høj grad, at man nogle gange sidder næsten åndeløs”

Og Jytte Kjær Schou slutter sin anbefaling af Skagen af således:

” Hele vejen igennem krimien er man godt underholdt, og spændingen holdes dygtigt ved lige gennem de mange forløb lige til den overraskende slutning, hvor alle trådene er tilfredsstillende udrædt”

Hvad der gælder for den genrelitteratur der prioriteres i anbefalingerne, gælder i stor udstrækning også for den almene romanlitteratur der er vanskeligere at putte i genrebåse. Den udgør 55 % af anbefalingernes værker, og det er yderst sjældent man finder eksperimenterende og modernistiske romaner blandt dem hvilket bekræfter den tendens der ligger i fravalget af lyrikken. Romanerne befinder sig i høj grad inden for den realistiske genretradition, og flere af dem er af den underholdende bestsellertype der kombinerer en letflydende fortælling med det man kunne kalde ”problembevidsthed”. Især mange kvindeforfattere skriver realistiske problemromaner om kærlighed, ægteskab, familie og slægt. Familieromaner der er henlagt til begyndelsen og midten af 20. århundrede er der mange af. Selvbiografisk inspirerede ligeledes. Den psykologiske og sociale realisme synes sjældent at være direkte samfundskritisk, men altså heller ikke eskapistisk underholdning for dens egen skyld.

Sådanne romaner skrives af f.eks. Joanna Trollope, Rosie Thomas, Sharon Maas, Rosamunde Pilcher, Maeve Binchy, Elizabeth Buchan, Cathrine Dunne, Susan Sallis, Deborah Schmidt o.a. De eksponeres ikke alene i anbefalingerne men også i funktionen *Noget der ligner*. Se f.eks. *Noget der ligner* Rosamunde Pilcher

Grete Alder Sørensen skriver om Joanna Trollopes *Mændene og pigerne*, hvor man ud over underholdningen ser en form for problemdebat:

”Joanna Trollope skriver nogle dejlige romaner, hvis man kan lide den stilfærdige engelske humor. I romanen *Mændene og pigerne* tager hun fat i de problemer, det kan give, når ældre mænd binder sig til meget yngre kvinder” ... ”En velskreven og underholdende roman for alle”

Nina Wegner skriver om Rosie Thomas: *En leg med livet*:

” Selv om beskrivelsen af truppens færd mod toppen er sindsoprivende spændende, er det den psykologiske beskrivelse af forholdet mellem deltagerne og deres familier som er kernen i romanen. Det er fremragende underholdning med psykologi, kærlighed, eventyr og natur.”

Her er spænding og underholdning ifølge anbefaleren kombineret med psykologisk realisme.

En lidt ambivalent vurdering finder man i Lisbeth Larsens anbefaling af Elizabeth Buchans *Hjertets hemmeligheder*, men trods det ironiske forbehold, fastholdes romanens kvaliteter, der bl.a. ligger i ”psykologiske, troværdige portrætter”:

” Hvis jeg får historien til at lyde banal, er det ikke tilsigtet. Bogens personer træder alle i karakter, og man er ret opsat på at følge deres skæbne fra afsnit til afsnit. Bliver det Andrew eller Julian, der løber med Agnes?”

Buchan er vældig god til at tegne psykologiske, troværdige portrætter og man føler sig godt underholdt. Det er som at spise et dejligt stykke wienerbrød, som man jo i længden ikke kan leve af alene.”

Jeg har ikke foretaget en læsning af samtlige anbefalinger, men læsninger rundt omkring i anbefalingerne synes at bekræfte, at de anbefalende bibliotekarer åbent betoner underholdning og indfrielse af læselyst som kvalitetstegn, men i mange tilfælde samtidig fremhæver, at de valgte bøger ”har noget mere”. Dette ”mere” har sjældent noget at gøre med æstetiske værdier i snæver forstand, men har snarere noget at gøre med det man kunne kalde ”den gode realisme”: man får noget i tilgift til underholdningen: problemdebat, kritisk synsvinkel, persontegninger, samfundsskildringer m.v. Et helt tilsvarende litteratursyn og kvalitetssyn finder Jofrid Karner Schmidt i sin store undersøgelse af norske bibliotekarer.³⁵ Karner Schmidt finder en udbredt skepsis over for det der kaldes ”den akademiske smag”, dvs den mere eksperimenterende litteratur og samtidig en udbredt afstandtagen til den helt trivielle populærlitteratur eller den helt trivielle realisme. 83% af bibliotekarerne finder at underholdning og afkobling er vigtige eller ”svært” vigtige aspekter ved litteraturlæsningen, samtidig med at de sætter stor pris på, at litteraturen er tankevækkende (84%) eller følelsesmæssigt gribende (74%). 55% mener desuden, at det er vigtigt, at litteraturen giver mulighed for tilegnelse af kundskab om andre tider, miljøer og kultur. At gavne og fornøje synes at være et genkommende krav til litteraturen. Realismenormen går også igen hos de norske bibliotekarer, idet de betoner vigtigheden af en nuanceret persontegning.

I de danske anbefalinger kan man dog også finde en mere bramfri accept af den rene underholdningslitteratur. Det sker ofte med et glimt i øjet og med en undertiden provokatorisk betoning af, at det er OK blot at blive underholdt. Man kan ikke leve af wienerbrød alene, men det er dejligt indimellem. Beth Høst skriver om *De lange veje* af Robert James Waller (fortsættelsen af *Broerne i Madison County*):

” Waller kan skrive, så det er en fornøjelse. Det er afmålt, præcist og drivende af sentimentalitet og pasticher i nøjagtige doser. Det er selve essensen af en romantisk roadmovie i bogform.”

Udtrykket ”drivende af sentimentalitet” vil i en anmeldelse normalt være en knusende dom over værket, men her anvendes det bevidst som en ”kvalitetsdom” i ironisk opposition mod traditionens litteraturkritik og årtiers litterære smagsdommeri. Henvisningen til en filmgenre og associationen til

filmatiseringen af broerne i Madison County giver os også et hint om, at accepten af underholdningslitteraturen nok ikke er uden forbindelse til den visuelle underholdningskultur i film og tv, der er blevet en accepteret del af vores kultur, og som også trives i public service kanaler.

Accepten af litteraturen som afslapning og underholdning illustreres i endnu et citat. Karin Jensen skriver i anbefalingen af Den store drøm af Susan Sallis:

” Smæk benene op, nyd solen og en kande isthe og hyg dig med beretningen om den lidt forfaldne feriekoloni ved juletid. Læs om de ret almindelige menneskers indbyrdes forhold og bliv godt underholdt”

Bogens kvalitet er hygge og underholdning. Man slapper af med bogen, og selve afslapningen med solen og isteen bliver en integreret del af læseoplevelsen. Et helt tilsvarende læsebehov fandt Janice A. Radway i sin undersøgelse af *romance*-læsere.³⁶ Disse hjemmearbejdende husmødre, der læste kulørte kærlighedsromaner, betragtede læsningen som et frirum, hvor de skabte en tidslomme i hverdagen, deres egen private tid, hvor de kunne slippe dagens forpligtelser med hus og familie for en stund. De kaldte det selv for escapisme, det skældsord litteraturmeldere har yndet at bruge om den rigtig dårlige litteratur. Karin Jensen spiller bevidst på denne escapisme-forestilling i sin ironiske opfordring til hyggelæsning.

Anbefaleren kan være bevidst om, at bogen ikke er stor litteratur, men alligevel anbefale den, fordi den underholder, og fordi man lader sig rive med. Man er i godt selskab med romanens personer, som det hedder i Jette S. F. Holsts anbefaling af Joy Fieldings Grand Avenue:

” Bogen er en blanding af drama og kærlighed med en thriller-slutning. Det er en amerikansk roman, og der er en tilbøjelighed til at male alt enten meget sort eller meget hvidt. Men ikke desto mindre er det en underholdende fortælling, og har man lyst til at bruge nogle timer i selskab med fire på hver deres måde charmerende kvinder, ja så er ”Grand Avenue” et fint sted at starte”

Også Margit Fischer kan i Sharon Maas’s roman I giftefærdig alder finde anledning til kritik, men fastholder også romanens underholdende kvaliteter:

” Bogens første del er en stor, underholdende fortælling af høj kvalitet. Desværre bliver den sidste tredjedel af bogen - den del, hvor handlingstrådene samles - til tider lige lovlig kulørt og melodramatisk”

”Tøseromanerne” der figurerer i tabellen har også en kombination af underholdende elementer og ”noget mere”. Tøseromaner er en af betegnelserne for den subgenre, der florerede i kølvandet på den uhyre populære Bridget Jones’ dagbog, skrevet af Helen Fielding. I anbefalingerne omtales de også som romaner om *citygirls*, romaner om singlesild m.m. På Litteratursidens liste over *Noget der ligner* Bridget Jones finder man bl.a. romaner af Louise Bagshawe, Melissa Bank, Jane Green, Judith Ryan Hendricks, Lisa Jewell, Marian Keyes, Sophia Kinsella, Jennifer Weiner og Arabella Weir, der alle er med i anbefalingerne. Romanerne handler som oftest om unge kvinder i 30’erne og deres besværligheder med mænd, karriere, modens krav til udseende og vægt m.m. I modsætning til de mere modne ”dameromaner” er de skrevet med en god portion humor, ironi og slagfærdighed. De kvindelige anbefalere er da også normalt begejstrede. Anne Hvilsted Andersen skriver om Jennifer Weiners God i sengen:

” Jeg kan lige så godt sige det med det samme: ”Kvinder - læs denne bog!”

Man både griner og græder med bogens hovedperson, Cannie, for bogen er både rørende, varm og dejlig sjov. Flere steder må man faktisk grine højt”

Anbefalingerne af tøseromanerne er gode eksempler på, at de kvindelige anbefalere, der tager afsæt i bøger de selv kan lide og identificerer sig med, har fundet en genre, hvor de kan formidle en smittende læseglæde. Enhver litteraturkritisk distance er lagt til side for en personlig kvinde-til-kvinde kommunikation, hvor læsningen som oplevelse og læsningen som frirum betones:

” Det er en rigtig søndag-i-sofaen-bog, og send bare kæresten/manden/ungerne ud efter pizza, når du nu ikke har tid til at lave mad, for det er en meget, meget lang bog” (Beth Høst: anbefaling af Marian Keyes: Sidste ud kald)

Marianne Majgaard Jensen kaster sig i en artikel på Litteratursiden – ”Kærlighed i liggestolen”, 2001 – direkte ud i anbefalinger af en række underholdende kærlighedsromaner. Titlen antyder, at situationen er som i Karin Jensen-citatet ovenfor. Det er sol og sommer. Isteen er skiftet ud med en ”kælder kold pilsner”. ”Det er sommer, det er ferie, og det er tid for årets dosis af underholdende kærlighedsromaner”. Hun anbefaler Danielle Steele, Rosamunde Pilcher, Mary Wesley, Maeve Binchy, Joanna Trollope, Rosie Thomas m.fl. Og igen finder man den ironiske snert over for traditionens anmeldere og litterater:

” ”Dameromaner” bliver de sommetider kaldt af velmenende kulturskribenter. Og bøgerne er først og fremmest skrevet til kvinder. Deres forfattere er dygtige håndværkere inden for deres fag, de skriver for at underholde og fornøje, og de har millioner af læsere over hele verden”

Denne fremhævelse af det acceptable ved det litterære håndværk som underholdnings-håndværk er nok det klareste vidnesbyrd om, at en ny type litteraturformidlere er trådt ind på den litterære offentligheds scene. De har som bibliotekarer hidtil udfoldet deres formidling primært i den daglige mundtlige anbefaling over for bibliotekets lånere, men har med webmediet for første gang fundet et skriftmedie, der formidler deres anbefalinger. Som netværksmedie kan det samtidig samle de fysiske og lokalt spredte bibliotekarer til en samlet manifestation. Den kommer så til at afspejle bibliotekssektorens litteraturformidling og litteratursyn på en langt mere offentlig og synlig måde end tidligere. Som vi om lidt skal vende tilbage til, drejer anbefalingerne sig ikke kun om underholdningslitteratur, men bibliotekarerne har en langt mere direkte kontakt til læsere end andre kulturskribenter og anmeldere. De kan iagttage glæden ved også at læse underholdningslitteratur og mange af dem er på det punkt kongeniale med deres brugere. Med anbefalingerne skaber de i den henseende et brud på det litteraturkritiske hegemoni, der har været dominerende som forudsætning for bibliotekernes kvalitetsbedømmelser, og webmediet har været fødselshjælper for, at dette brud er blevet synligt.

Citaterne ovenfor er primært hentet fra anbefalinger af kvindelige forfatterskaber, udført af kvindelige bibliotekarer. Ud fra en kvantitativ betragtning har vi set, at der er en ligelig fordeling mellem mandlige og kvindelige forfatterskaber, men det er i anbefalinger-

ne af de kvindelige, underholdende forfatterskaber, at synligheden af det omtalte brud med det litteraturkritiske hegemoni er størst, og det er her ironien og selvbevidstheden omkring en kvindelig læselyst er mest markant. Webben har dannet grundlag for bibliotekarernes nye form for litteraturformidling, og anbefalingen har som genre givet form og sprog til en ny selvbevidst og af mange ugleset kvindelig læselyst.

De 55 % af anbefalingerne vedrørende romaner uden for genererne dækker dog andet end kvindelige underholdningsromaner. Der tilstræbes en vis bredde. Anbefalingerne omfatter derfor også vigtige nordiske titler af f.eks. Svend Åge Madsen, Helle Helle, Ida Jessen, Niels Fredrik Dahl, Lars Saabye Christensen, Kerstin Ekman, Benn Q. Holm, Kirsten Thorup, Dorrit Willumsen, Anne Marie Løn, Jens Christian Grøndahl, Hans Otto Jørgensen, Karen Fastrup, Marina Cecilie Roné, Peter Adolphsen, Ib Michael, Suzanne Brøgger, Herbjørg Wassmo, Erik Fosnes Hansen, Einar Már Gudmundsson, Göran Tunström, Bent Vinn Nielsen, Vagn Lundbye samt internationale kvalitetsforfattere som Gabriel Garcia Marquez, Paul Auster, V.S. Naipaul, Imre Kertész, Margaret Atwood, A.S. Byatt, Don DeLillo, Michel Houellebecq, Haruko Murakami, Salman Rushdie, Kazuo Ishiguro, André Brink, Italo Calvino.

Selvurderingen. En spørgeskemaundersøgelse

I begyndelsen af 2004 gennemførte jeg en spørgeskemaundersøgelse blandt Litteratursidens medarbejdere. Der blev sendt spørgeskemaer til samtlige medarbejdere. Udsendelsen blev foranstaltet af redaktionen, der ikke kunne oplyse om det nøjagtige antal medarbejdere. Det estimerede antal medarbejdere var på det tidspunkt ca. 90. Heraf svarede 58. Det kan ikke afvises, at en svarprocent nærmere de hundrede, ville forrykke konklusionerne en smule. Konklusionerne dækker i sagens natur kun de responderende medarbejdere. På den anden side giver responsen fra 58 medarbejdere et ganske godt grundlag for at vurdere medarbejdergruppen som helhed.

Flere af respondenterne havde mere end én funktion. 39 skrev anbefalinger, 10 var skribenter af artikler, 13 udarbejdede forfatterportrætter, 15 udarbejdede litteraturlister, 10 var redaktionelle medarbejdere, 9 var medlemmer af ekspertpanelet, 4 angav at de arbejdede med ”andet” (teknik, Pletskud, Noget

der ligner, redaktion). 2 af skemaerne blev sendt ufuldstændige retur, sådan at det ikke var muligt at vurdere, om der var tale om en teknisk fejl, eller om deltagerne ikke ønskede at svare. Nogle få deltagere udfyldte ingen værdier ved enkelte spørgsmål, men langt de fleste skemaer var udfyldt ved alle spørgsmål. Jeg valgte at tælle alle afkrydsede felter op, hvorfor sammenlægningen under enkelte spørgsmål ikke i alle tilfælde giver 58.

Formålet med undersøgelsen var at få et indtryk af medarbejdernes egen, personlige forståelse af formålet med *Litteratursiden.dk* generelt, af målgruppen, af anbefalingerne, af den ideelle sammensætning af medarbejdere og af litteraturvalget. Desuden skulle undersøgelsen belyse medarbejdernes litterære smag og deres vurdering af egen rolle. Skemaets afkrydsningsmuligheder ved de enkelte punkter fremgår nedenfor. Deltagerne havde herudover mulighed for at komme med udbyggende kommentarer, hvilket flere benyttede sig af.

Formål med Litteratursiden.dk ifølge medarbejderne
Deltagerne blev spurgt om deres personlige opfattelse af formålene med *Litteratursiden.dk*. De skulle altså ikke primært tænke på webstedets erklærede målbeskrivelser, men markere deres egen mening.

Blandt formålene angav deltagerne klart ”at give læsetips og anbefalinger” som det vigtigste. 50 angav det som et primært formål, 8 som ”vigtigt men sekundært formål”. Men også formålet ”at oplyse om aktuel litteratur” blev prioriteret højt. 42 angav det som et primært formål, 15 som et vigtigt men sekun-

dært formål, 1 som knap så vigtigt men dog relevant. At mange prioriterer den aktuelle litteratur, peger på, at nyhedsinformationen sættes højt. Litteratursiden ses som et site, hvor der kan hentes information og oplysning om den nye og aktuelle litteratur. Det er ikke så tautologisk som det lyder, og at 15 prioriterer formålet som vigtigt men sekundært og 1 som knap så relevant fortæller sammenlagt, at så mange som 27,5 % ikke nødvendigvis *højprioriterer* aktualiteten og nyheden i den valgte litteratur. Sammenholdt med at formålet ”at give læsetips og anbefalinger” har den højeste prioritering, fortæller dette, at disse medarbejdere vurderer Litteratursiden som et websted, der bør inspirere til læsning af litteratur generelt, men ikke nødvendigvis bør prioritere nyhedsinformationen frem for alt. I modsætning til dagbladenes litteratursider, der jo højprioriterer nyhedsværdien.

En af kommentarerne begrundet modviljen mod at prioritere den nye, aktuelle litteratur for kraftigt: den er i forvejen eksponeret og har lånernes opmærksomhed:

” Jeg synes Litteratursiden fokuserer alt for meget på de nye bøger, hvor der tit er alenlange reserveringskøer. Efter min mening kunne man med fordel anbefale nogle af de mange rigtig gode bøger, der står ”glemte” på hylder, f.eks. Robertson Davies’ trilogi, der starter med Råbet på balkonen eller Walter Tevis: Dronninggambit”

Omvendt betragter alle deltagere på nær én altså oplysningen om den aktuelle litteratur som enten primær eller vigtig, så forestillingen om at Litteratur-

Hvad er efter din personlige mening formålene med Litteratursiden.dk?				
	Et primært formål	Vigtigt men sekundært formål	Knap så vigtigt men dog relevant	Ikke et formål
At oplyse om aktuel skønlitteratur	42	15	1	0
At oplyse om klassisk litteratur	6	36	14	2
At give læsetips og anbefalinger	50	8	0	0
At bidrage til litterære analyser	10	23	14	9
At profilere og eksponere folkebibliotekernes litteraturformidling	37	14	7	0
At skabe kontakt mellem bibliotekerne og bibliotekets lånere	26	18	12	2

Tabel 6: *Formål med Litteratursiden.dk ifølge medarbejderne.*

siden *også* bør være nyhedsorienteret ligger trods alt langt fremme i bevidstheden.

Deltagerne blev også bedt om at prioritere formålet ”at oplyse om klassisk litteratur”. En højprioritering af dette formål ville fortælle at deltagerne ser Litteratursiden som formidlingsmedie for den litterære kanon. Den blev faktisk prioriteret højt i folkebibliotekerne gennem første halvdel af det 20. århundrede. Formidlingen af den nationallitterære og verdenslitterære kanon blev anset som et primært formål. I 1920erne var det endnu et krav at lånerne skulle låne et værk fra denne litterære kanon som forudsætning for at kunne låne en mere folkelig og underholdende bog. Sådan er det naturligvis ikke mere, men det er heller ikke sådan, at klassikerne er gået i glemmebogen til fordel for ny litteratur eller mere underholdende litteratur. Den litterære kanon forsøges i disse år styrket i undervisningssystemets pensum. Klassikerne genudgives i højere grad, end man skulle forvente, og der sker en løbende revurdering af hvilke klassikere, der opleves som relevante. Rune Eriksson³⁷ konkluderer ud fra en undersøgelse af udgivelsesmønstret i oversatte klassikere, at klassikerne faktisk er en levende litteratur, der bliver udgivet og læst. Både lånere, bevillingshavere og folkebibliotekerne selv forventer også, at klassikerne er tilgængelige i bibliotekssystemet.

Kun 6 deltagere i undersøgelsen ser oplysning om klassisk skønlitteratur som et primært formål. Det er ikke overraskende, når man tænker på at både oplysning om aktuel litteratur og læsetips prioriteres så højt. Sådanne funktioner må nødvendigvis befatte sig med et langt bredere felt af litteratur og læserinteresser, sådan at information om klassikerne af de fleste ikke opleves som *primært* formål. I det lys er det bemærkelsesværdigt at 36 af deltagerne, dvs 62 %, sætter kryds ved den næste prioriteringsgrad ”vigtigt men sekundært formål”. Det peger i retning af, at ”læsetips”, der højprioriteres af langt de fleste, også kan omfatte klassikerne, og at formidlingen af klassikerne spiller en ikke ringe rolle i medarbejdernes bevidsthed. Hele 72 % mener altså samlet, at oplysning om klassikerne er et primært eller et vigtigt men sekundært formål for Litteratursiden. 14 mener, at det er et ”knap så vigtigt men dog relevant” formål og 2 mener det slet ikke er noget formål.

At formidlingen af klassikerne af de fleste ikke højprioriteres men dog heller ikke forsømmes, er også

et indtryk, man får ved betragtning af Litteratursiden som helhed. Som det er fremgået, indgår klassikere kun undtagelsesvist i anbefalingerne. Her er det den nye litteratur, der klart prioriteres. Men i litteraturlisterne finder man flere klassikerlister og i temaatiklerne – hvor der gives et ”litteraturvidenskabeligt perspektiv” - er der jævnligt omtaler af den litterære kanon fra diverse nationallitteraturer.

I forbindelse med formålet ”at bidrage til litterære analyser” forventede jeg en klar nedprioritering. Analyse og fortolkning af de litterære værker har traditionelt ikke været en opgave for bibliotekssektoren, og anbefalinger og formidling af litteraturen har ikke nødvendigvis litterære analyser som forudsætning. Efterfølgende er jeg blevet usikker på om begrebet ”litterære analyser” er tilstrækkeligt entydigt. Det er klart at en kort karakteristik af et værk forudsætter en elementær analyse. Derfor vil både anbefalinger og korte beskrivende noter altid ske på baggrund af en eller anden form for litterær analyse. Jeg har med begrebet i denne sammenhæng tænkt på den mere udfoldende og fortolkende analyse, men må erkende, at begrebet er så vagt at udsigelseskraften i besvarelsen svækkes. Besvarelsen fordeler sig mere over alle fire kategorier i forbindelse med dette spørgsmål, og det kan da skyldes begrebsusikkerheden. Men man må erkende, at det også kan skyldes en uenighed.

10 deltagere betragter litterære analyser som et primært formål, 23 som et vigtigt men sekundært formål, 14 som et knap så vigtigt men dog relevant formål, og 9 betragter det ikke som et formål. Spredningen kan som sagt skyldes uenighed om, hvad formålet litterær analyse dækker, men af kommentarerne fremgår, at der også er tale om en reel uenighed i prioriteringen af det litteraturanalytiske, det litteraturfaglige og litteraturkritiske aspekt. Noget tyder på, at en del af denne uenighed har at gøre med, hvilken baggrund medarbejderne har, og hvor de er aktive på Litteratursiden. Det er således blandt artikelskribenterne man finder den kraftigste understregning af nødvendigheden af den litterære analyse, dvs de medarbejdere – litteraturstuderende og bibliotekarer – der selv arbejder med litteraturanalytiske og litteraturhistoriske perspektiver. I en af artikelskribenternes kommentarer lyder det:

”Formatet tillader kun i ringe udstrækning indarbejdelsen af egentlige litterære analyser. Det er dog et væsentligt formål at inddrage et vist element

af analytisk karakter.”...” Det er dog i lige så høj væsentligt at inddrage kontekstualiserende stof, der i mange tilfælde kan være en nødvendig forudsætning for forståelse af det litterære værk”

En anden artikelskribent kommenterer:

” Vil man tale om litteratur på en interessant måde, må man gøre brug af litterær analyse – det kan i hvert fald være svært at begrunde ”interesseværdi” uden analytiske kommentarer. I den forstand, synes jeg, at læsetips/anbefalinger hænger sammen med litterær analyse.”

En tredje betoner, at litteraturanalyserne for læserne er en *valgmulighed*.

” Litteratursiden.dk, titlens rummelighed forpligter. Menuen i venstre side giver mulighed for både at finde lidt inspiration til en god roman via anbefalinger, men også mulighed for at blive en bedre læser ved at benytte Litteraturanalyser. Det er derfor bevidst at jeg ikke har afkrydset nogle primære formål fordi jeg ser mange forskellige tilbud på siden – hvilket er OK, det kræver måske bare en mere nuanceret menu”

Deltageren er her inde på et væsentligt aspekt ved Litteratursiden som hypertextuelt netværk af tekster og funktioner. Modviljen mod en prioritering af funktioner og sektioner som primære er tankevækkende, for den fokuserer på det helt centrale ved hypertextualiteten, nemlig at de enkelte elementer i det hypertextuelle netværk er sideordnede. At menuen ifølge medarbejderen bør være mere nuanceret, peger i retning af en forbedring af den hypertextuelle struktur på webstedet. Det er *brugeren*, der vælger og fravælger menupunkter og hyperlinks. De enkelte sektioner og tekster tilbyder forskellige aspekter ved litteraturen og i litteraturformidlingen. Nogle tekster inspirerer og udvikler læselysten. Andre menupunkter og hyperlinks fører frem til mere dybdegående kontekstualiseringer og aspektualiseringer ved litteraturen: litterære analyser, forfatterskabs-gennemgange, litteraturhistoriske kommentarer m.v. Det er hypertextstrukturens store fordel, at teksterne ikke behøver at forbindes i en lineær, sammenhængende diskurs. Læseren, brugeren, er i centrum og vælger og fravælger efter sit behov. I de sideordnede sektioner og funktioner er det da skribenternes opgave at udarbejde den enkelte sektion så godt som muligt ud

fra det formål sektionen måtte have. Forfatteren af den litteraturhistoriske baggrundsartikel skriver i én diskursiv sammenhæng, anbefaleren i en anden. Det er brugeren, der i en given situation vælger eller fravælger den ene eller den anden.

Kommentaren peger på, at *Litteratursiden.dk*'s navn har en ”rummelighed der forpligter”, men altså også indirekte på at Litteratursiden som hypertextuelt websted har en mediemæssig mulighed for at indfri denne rummelighed. En trykt monografi eller et trykt opslagsværk må i højere grad have et diskursivt endhedspræg, determineret af en brugergruppes fællesnævner. I det hypertextuelle tekstnetværk kan man operere mere fleksibelt med flere diskursive niveauer og flere brugergrupper. Eller med andre ord: flere sideordnede formål og en flerhed af brugergrupper.

Spørgsmålet om formål hænger derfor nøje sammen med spørgsmålet om brugergrupper.

Målgrupper

Deltagerne fik spørgsmålet: ”Hvad er efter din vurdering målgruppe for Litteratursiden?”, og de fik muligheden for at sætte flere krydser. Her er opgørelsen over antal krydser ved hver målgruppe:

- a) Folkebibliotekets lånere: 45
- b) Læserne af skønlitteratur som bred målgruppe: 57
- c) Bibliotekarer ved danske folkebiblioteker: 36
- d) Professionelle litteraturformidlere uden for bibliotekerne (f.eks. undervisere): 14
- e) Forskere i litteratur: 0
- f) Studerende i litteraturfag: 17
- g) Andre målgrupper: 11 (her nævnes primært elever på gymnasialt niveau og andre skoleelever)

Hvis deltagerne havde sat flere krydser, blev de bedt om at angive den vigtigste. Blandt de der faktisk udfyldte denne prioritering, var denne som følger:

- a) 15
- b) 32
- c) 3
- d) 2
- e) 0
- f) 1
- g) 0

Da der er 57 besvarelser af dette spørgsmål, viser resultatet, at alle betragter den brede gruppe af skønlitterære læsere som målgruppe. Gruppen med næsthø-

jest score er ”folkebibliotekets lånere”(45 krydser). En kommentar gør opmærksom på, at der nok nærmest er identitet mellem disse to brugergrupper. Det giver imidlertid god mening at skelne. Man kunne jo også hævde, at læserne af et dagblads litteratursider nok også som oftest er lånere på biblioteket. Men der er stor forskel på, om man producerer webstedet bredt til den litterære offentlighed – i lighed med et dagblads litteratursider - eller om man mere specifikt henvender sig til bibliotekets lånere. De to adressater er forskellige i kommunikationssituationen og vil give anledning til forskellige diskurser, hyperlinks m.v. Resultatet viser, at medarbejderne alle betragter en bred gruppe af skønlitterære læsere som målgruppe og adressat for Litteratursiden, men ikke alle betragter folkebibliotekets lånere som målgruppe og adressat. 12 personer satte ikke kryds ud for den sidste målgruppe. Det er 21 %, og sammen med prioriteringen – hvor 32 af de der har sat flere krydser, angiver den brede målgruppe som den vigtigste mod kun 15, der angiver lånerne som den vigtigste målgruppe – peger det på, at de responderende medarbejdere først og fremmest betragter deres websted som led i en formidling til de skønlitterære læsere i almindelighed. Eller med andre ord: de betragter webstedet som et sted, der formidler litteratur i den litterære offentlighed.

Man kan omvendt hævde at 79 % betragter lånerne som målgruppe, og at et stort flertal derfor ser webstedet som forankret i en låner-biblioteks-kommunikation, og det er da også noget, der afspejler sig i Litteratursidens praksis. Der er f.eks. henvisninger til Biblioteksvagten, links til bibliotekernes fælles database, *bibliotek.dk*, og enkelte bibliotekers særlige litterære websteder er integreret i Litteratursiden (*epoke* fra Silkeborg, *Plets kud* fra Vejle m.m.). Men det forrykker ikke ved den kendsgerning, at alle er enige om at en primær målgruppe er læserne i almindelighed. Indtrykket bekræftes også af ovennævnte undersøgelse foretaget af FKNB, der beklager sig over, at Litteratursiden som ”netbibliotek” ikke eksponerer biblioteket og navnet ”bibliotek” kraftigere. Det er min vurdering, at hele problematikken hænger sammen med webben som medie. I webmediets offentlige rum tenderer webstederne mod at blive løsrivet fra lokal forankring for at fremstå som udtryk i en mere almen, global offentlighed, og dette får betydning for selvforståelsen og adressat-begrebet.

At der måske er tale om en indre modsigelse i Litteratursidens selvforståelse kommer frem, når man sammenholder ovenstående fortolkning af tallene med tallene for de sidste spørgsmål under ”Formål med Litteratursiden” (se skema)

Deltagerne blev bedt om at tage stilling til formålene ”at profilere og eksponere folkebibliotekernes litteraturformidling” og ”at skabe kontakt mellem bibliotekerne og bibliotekets lånere”. 58 svarede på disse spørgsmål. Jeg repeterer svarene:

At profilere og eksponere folkebibliotekernes litteraturformidling (58 besvarelser)

Et primært formål: 37

Vigtigt men sekundært formål: 14

Knap så vigtigt men dog relevant: 7

Ikke et formål: 0

At skabe kontakt mellem bibliotekerne og bibliotekets lånere (58 besvarelser)

Et primært formål: 26

Vigtigt men sekundært formål: 18

Knap så vigtigt men dog relevant: 12

Ikke et formål: 2

Besvarelsen af det første spørgsmål peger i retning af at flertallet (ca. 63 %) oplever sig som forankret i folkebibliotekerne og strider altså imod tendensen til at se webstedet som et medieudtryk i en mere almen litterær offentlighed. Omvendt er det dog ikke et ubetydeligt antal, der vælger ikke at se profileringen af folkebibliotekets litteraturformidling som et *primært* formål. De 14 der krydser af ved vigtigt eller knap så vigtigt udgør i alt 21 deltagere, altså ca. 36 %.

Spredningen i besvarelsen af det andet spørgsmål er større. Her spørges ikke om litteraturformidlingen men mere generelt, om Litteratursiden har som formål at skabe kontakt mellem bibliotekerne og deres lånere. Knap halvdelen betragter denne kontakt som et primært formål. De øvrige er ikke parate til at højprioritere dette formål, og 2 ser det ikke som et formål. Hvis tendensen til at betragte Litteratursiden som en publikationsvirksomhed i en mere almen litterære offentlighed skulle manifestere sig mere entydigt, ville jeg netop *her* have krævet et større antal krydser ved ”Ikke et formål”, end det er tilfældet. Spørgsmålet drejer sig jo om Litteratursiden som redskab i en styrkelse mellem en institution – biblioteket – og dets brugere. Dette formål er medarbej-

derne generelt –trods spredningen i svarene – *ikke* parate til at se helt bort fra. De 14 deltagere, der sætter kryds ved de to nederste værdier peger dog på en vis uenighed omkring formålet.

Alt i alt er tendensen ikke entydig. Besvarelserne peger på den ene side i retning af en ret stærk forankring i bibliotekssektoren og dens formål som serviceinstitution, på den anden side i retning af en mere almen forankring i den litterære offentlighed og dens læserkredsløb. Dette er ikke nødvendigvis udtryk for en usikkerhed eller forvirring. De to forankringer kan udmærket eksistere samtidigt. Det nye er, at biblioteksmedarbejdere overhovedet har fået stemme i den mere almene litterære offentlighed, i forhold til hvilken de tidligere blot var tjenende ånder.

Den litterære smag

Deltagerne blev spurgt om, hvilke typer af litteratur de selv læser og foretrækker. Med tilføjelsen ”foretrækker” udelukkes altså en eventuel ”pligtlæsning”. Det er deltagerenes egen litterære smag, der spørges til. Deltagerne fik mulighed for at krydse nogle typer af, og de fik mulighed for at sætte så mange krydser de ville. De udvalgte typer fremgår af nedenstående opgørelse. 56 svarede på denne sektion af skemaet.

Skemaet viser følgende tendenser: Medarbejderne læser og foretrækker kun i meget ringe grad lyrik. Det er primært romanerne, der læses og foretrækkes og blandt romaner først og fremmest de udenlandske, oversatte romaner, som næsten alle læser og foretrækker. De danske, nye romaner er ikke helt

så populære, men læses og foretrækkes dog af 73,2 % af respondenterne. Denne del af undersøgelsen siger ikke noget om, hvilke *typer* af nye romaner (danske eller oversatte) der foretrækkes. Medarbejderne spørges senere om deres yndlingsforfattere, hvilket skulle give et mere specifikt indtryk af den litterære smag (se nedenfor). Men skemaet giver desuden mulighed for at afkrydse en række specifikke romantyper, hvis disse læses og foretrækkes. Det er med til at give et uddybet indtryk af læsemønster og litterær smag. Her bemærker man, at såvel klassikere som krimier har en forholdsvis høj score, idet godt halvdelen af medarbejderne har sat kryds ved disse. En analyse af besvarelserne viser, at 17 af respondenterne har kryds ved både krimi og klassikere, mens 28 har valgt enten krimi eller klassikere. Man bør ikke lægge for meget i en sådan sammenligning mellem to litteraturtyper, men den viser i hvert fald, at læsning af den ene type slet ikke udelukker læsning af den anden. Generelt viser besvarelserne, at ganske mange spreder deres læsning og interesse på flere romantyper. En enkelt respondent er passioneret klassiker-læser, idet vedkommende *kun* har afkrydset felterne for klassisk litteratur og herunder udenlandske klassikere.

At godt halvdelen afkrydser den klassiske litteratur som en foretrukken litteratur viser, at interessen for den ældre, lødige litteratur blandt medarbejderne er ganske stor. Man må i den sammenhæng bemærke, at der ikke kun er tale om en professionel pligtinteresse for den litteraturhistoriske kanon, men om personlig læseinteresse. Det er også med til at indikere

Typer af litteratur og deres popularitet blandt Litteratursidens medarbejdere	Antal krydser (flere krydser mulige)	Procent af afgivne krydser (227)	Procent af besvarelser (56)
Nye oversatte romaner	53	23,3	94,6
Nye danske romaner	41	18,0	73,2
Ny dansk lyrik	2	0,8	3,5
Klassisk litteratur	29	12,7	51,7
Krimier	32	14,0	57,1
Gysere	7	3,0	12,5
Science fiction	4	1,7	7,1
Familie- og slægtsromaner	18	7,9	32,1
Historiske romaner	22	9,6	39,2
Kærlighedsromaner	19	8,3	33,9

Tabel 7: Den litterære smag blandt Litteratursidens medarbejdere.

at den *nye* – især oversatte – romanlitteratur, som interessen fokuserer på, meget vel kan være domineret af den lødige kvalitetsroman. Læsere af klassiske romaner har næppe Wilbur Smith eller Danielle Steel som foretrukne litteratur, for nu at udtrykke det lidt for firkantet (se nedenfor om forfattervalg).

Men peger den lidt større interesse for krimien i forhold til den klassiske litteratur ikke i modsat retning? Krimien betragtes jo traditionelt som en af populær og underholdningslitteraturens kernegenrer. På den ene side må der svares bekræftende på dette, og det peger på at læseinteressen generelt spredt sig over flere typer af litteratur. På den anden side har netop krimien som genre udviklet sig enormt gennem de seneste årtier. Mange moderne krimier kan betragtes som vore dages kritiske realisme. I krimien overlever det narrative drive og den gode fortælling, samtidig med at ganske mange krimier indeholder interessant samfundskritisk realisme og/ eller psykologisk realisme. Det er mange år siden krimien blev skrevet som skabelonagtige *who dunnit* romaner.³⁸

Sammen med den traditionelle krimi har gyseren og science fiction traditionelt været repræsentanter for den såkaldte formellitteratur inden for de populærlitterære genrer. Gysere og sf-litteratur er ikke populære blandt respondenterne. Det kan hænges sammen med, at der som oftest er tale om speciallitterære kredsløb med underholdningslitteratur for inkarnerede fans. Der udgives ikke megen sf-litteratur i Danmark, og genren har generelt lavstatus. I gysertiliteraturen er det hovedsageligt Stephen King interessen samler sig om. Genren som sådan har kun ganske få forfattere, der forsøger at trække genren ud af de mere trivielle formler.

De øvrige genrer, der opregnes som valgmulighed, er familie- og slægtsromaner, historiske romaner og kærlighedsromaner. Romaner inden for disse genrer er langt mere differentierede og markeres som læst og foretrukne litteratur af ca. en tredjedel af respondenterne. For disse tre genrer gælder, at de som oftest skrives i konventionelle former for litterær realisme, og den forholdsvis store interesse kunne pege i retning af en smag for romaner i denne tradition. Vi skal senere se på, om det bekræftes af de konkrete valg af yndlingsforfattere.

Før vi går til valget af yndlingsforfattere en kort sammenligning af den litteratur der optræder i anbefa-

lingerne med den litterære smag der hidtil er konstateret. Tabel 8, der sammenligner anbefalede værker med medarbejdernes foretrukne litteratur og litterære smag, er dannet under følgende forudsætninger: I spørgeskemaet til producenterne optræder kategorien ”klassisk litteratur”. Den kategori optræder ikke i tabellen over anbefalingerne, da anbefalingerne kun indeholder ganske få klassikere. De er undtagelsen i anbefalingerne. Klassikerne optræder i andre sektioner på Litteratursiden, f.eks. i litteraturlisterne, artiklerne og litteraturanalyserne. Anbefalingerne vælger hovedsageligt ny litteratur, men man kunne med god ret undre sig over, hvorfor klassikerne ikke optræder kraftigere repræsenteret i anbefalingerne, når nu de optræder med så forholdsvis stor vægt i opgørelsen over medarbejdernes læste og foretrukne litteratur. Anbefalingerne tager jo afsæt i den engagerede bibliotekars egen læsning.

I opgørelsen over anbefalingerne optræder kategorien ”noveller”. Den kategori optræder til gengæld ikke i spørgeskemaet til medarbejderne. Det er muligvis en mindre fejl, men ikke mulig at råde bod på. Det har dog ingen betydning for det indtryk man kan få af sammenligningen. At det ene sted hedder ”nye” romaner og det andet sted blot ”romaner” har mindre betydning, da anbefalingerne jo først og fremmest er anbefalinger af nye romaner.

En sidste forudsætning er, at jeg har sammenlagt antallet af alle danske romaner i de 672 anbefalinger, incl. alle de romaner der er opdelt på genrer (eller om man vil: jeg har trukket de få noveller og digte fra). Det samme har jeg gjort ved de oversatte romaner. Det er begrundet i, at medarbejderne først spørges generelt om deres interesse for *danske* versus *oversatte* romaner i anbefalingerne udgør samlet 431. Antal danske romaner i anbefalingerne udgør samlet 217. Medarbejdernes spørges dernæst, om de foretrækker et antal udvalgte genrer, og den procentvise markering af disse genreinteresser sammenligner jeg i tabellen med disse genrers repræsentation i anbefalingerne.

Talværdierne følger et mønster. De litteraturtyper, der er dækket i begge opgørelser, kan opstilles i et hierarki hvor litteraturtyper med laveste score / laveste talværdier står nederst. For at undgå misforståelser har jeg opdelt tabellen. da de nævnte genrer (krimier m.m.) også er indbefattet i kategorierne

Litteraturtyper	Antal anbefalinger i procent af samlede anbefalinger (grundlag: 672)	Litteraturtypen afkrydset i procent af besvarelserne = popularitet
Nye oversatte romaner	64,1	94,6
Nye danske romaner	32,2	73,2
Krimier	16,0	57,1
Historiske romaner	9,8 (de to typer sammenlagt)	39,2
Familie- og slægtsromaner		32,1
Gysere	1,8	12,5
Science fiction	0,9	7,1
Lyrisk	0,4	3,5
Klassikere	Ikke medtaget i opgørelsen da der kun er ganske få	51,7
Noveller	3,1	Ikke medtaget i opgørelsen

Tabel 8: Sammenligning mellem litteraturtyper i anbefalingerne og populære litteraturtyper ifølge medarbejdernes litterære smag.

oversatte romaner og danske romaner, men de kan læses i nævnte sammenhæng, række for række.

Fordelingen af litteraturtyper i anbefalingerne stemmer altså ganske markant overens med medarbejdernes litterære smag og foretrukne litteratur (den lige så markante undtagelse er klassikerne, der har relativt høj score i opgørelsen over læst og foretrukken litteratur). I hierarkiet fra lyrik i bunden til og med krimien er der oven i købet stor overensstemmelse mellem de to talrækker i forhold til springene i talværdierne fra type til type. Inden talmagien løber af med os, skal der naturligvis igen gøres opmærksom på at kategoriseringen i de to hovedtabeller ikke er ganske kongruent. Det er også ganske klart, at der *udgives* meget lidt lyrik sammenlignet med det store antal udgivne romaner, ligesom genrer som science fiction og gysere heller ikke fylder meget i udgivelsesbilledet. Men det er ikke pointen her. Pointen er, at medarbejdernes egen *foretrukne* litteratur spejler fordelingsmønstret i anbefalingerne, hvis vi altså ser bort fra klassikerne.

Man bemærker f.eks. at lyrikken har en meget lav score både i valget af værker til anbefalingerne og i ”popularitets-score” blandt medarbejderne. Medarbejderne kan sætte kryds ved ”ny dansk lyrik” som

en litteratur de læser og foretrækker, men kun 2 deltagere af de 58 sætter kryds. Det må siges at være markant lidt set i lyset af den store opmærksomhed anmeldere og akademisk litteraturkritik tildeler lyrikken.

Science fiction og gysere har heller ikke høj score, hvilket er mindre overraskende. Især for science fiction gør det sig som nævnt gældende, at der er tale om en marginal genre, især i dansk sammenhæng. Der er så et spring op til historiske romaner og slægtsromaner, der begge er kategorier, der befinder sig i et flydende felt mellem den mere formelprægede populærlitteratur og den almene litteratur (*general fiction*).

Krimien indtager en høj placering både i medarbejdernes popularitet og i anbefalingerne, og her er der tale om en af populærlitteraturens kernegenrer, der som nævnt inden for de seneste år har været i en voldsom udviklingsperiode.

Tabellen viser, at den anbefalede litteratur generelt afspejler bibliotekarernes litterære smag. Det kan have sin baggrund i, at Litteratursiden prioriterer en engageret og personlig litteraturformidling. Bibliotekarernes læseglæde skal inspirere læserne. Man kan

så undre sig over, at klassikerne er så ringe placeret i anbefalingerne. Her kunne man forvente, at den litterære smag for klassikere ville resultere i en inspirerende anbefaling af klassikere. Er det fordommene om lånernes ringe interesse for litterære klassikere, der her er styrende?

Medarbejdernes yndlingsforfattere

Det er nye oversatte romaner der har den højeste placering i medarbejdernes popularitetshierarki, tæt forfulgt af danske romaner. Det er naturligvis højst sammensatte kategorier. I afsnittet om anbefalinger opregnes nogle træk, som anbefaljerne sætter særlig stor pris på inden for kategorierne. Nedenfor vil vi se nærmere på, hvilken konkret litteratur der foretrækkes, også under disse kategorier.

Deltagerne blev bedt om at nævne tre yndlingsforfattere. Nogle protesterede i kommentaren, fordi de ikke kunne angive tre forfattere frem for mange andre. Andre gjorde opmærksom på, at foretrukne forfattere skiftede i forhold til hvad man var i gang med at læse. Nogle undlod at udfylde feltet uden kommentarer. Samlet peger det på, at det kan være svært for meget læsende personer at udpege tre deciderede yndlingsforfattere. Men mange besvarede også spørgsmålet, i alt 43 af de 58 respondenter. Herudover angav 3 trods modvilje mod spørgsmålet alligevel en række forfattere, og én angav en række supplerende forfattere. Tabel 9 angiver de forfattere, som figurerer i svaret fra de 43 medarbejdere.

I en række kommentarer fra respondenter, der enten ikke vil nævne tre yndlingsforfattere, eller som nævner nogle supplerende forfattere, er nævnt følgende forfattere, hvoraf nogle allerede optræder i listen: Defoe, Balzac, Stendal, Flaubert, Gogol, Dostojevskij, Tolstoj, Melville, Thomas Mann, Bulgakov, Karel Capek, Grass, Rushdie, Knud Sørensen, John Nehm, Anne Marie Løn, Ejersbo, Lagerlöf, Jette Kårsbøl, Perez-Reverte, Tracy Chevalier, Barbara Vine, P.D. James, Donna Tart, Susan Kay, Robertson Davies, Stephen King. Jeg medtager ikke disse forfattere for ikke at forrykke billedet. Deltagerne blev bedt om at angive tre forfattere. En enkelt respondent nævner en hel stribe af klassiske forfattere i kommentaren, og de ville forrykke indtrykket, selvom det naturligvis bekræfter indtrykket af en relativ stor interesse for klassikerne.

I listen er de foretrukne forfattere inddelt efter nyere udenlandske forfattere og nyere danske forfattere med en meget løst skæringsår omkring 1950. En præcis yderligere inddeling af så få forfattere i stilarter og litterære traditioner fandt jeg efter nogle forsøg håbløst at illustrere skematisk. Jeg har derfor begrænset mig til en grov sortering i forfatterskaber, der primært og udpræget skriver inden for en realistisk fortælletradition og forfatterskaber af mere blandet karakter, d.v.s. forfatterskaber, der går fra overskridelser af realismen i magisk realisme o.l. til udpræget eksperimenterende forfatterskaber i modernistisk eller postmodernistisk tradition. Efter skemaet vil jeg kort karakterisere disse grupper yderligere. Forfatterskaber før ca. 1950 er i denne sammenhæng klassiske eller nyklassiske forfatterskaber, og de er her rubriceret som klassikere, udenlandske og danske. Skemaet rubricerer endelig de forfatterskaber, der i udpræget grad er genreforfatterskaber inden for populærgenrerne: krimi, gyser, historisk roman, fantasy, eventyr og spændingsbøger.

Tallene i parentes angiver, hvor mange gange forfatteren er nævnt som en yndlingsforfatter. Hvis der ikke er noget tal, betyder det at forfatteren kun er nævnt én gang.

Tabellen bekræfter i flere henseender det indtryk, der dannes ved de foranstående tabeller. Nyere udenlandske forfatternavne nævnes oftest. Hvis vi tæller det antal gange nyere udenlandske forfattere nævnes – realistisk eller ikke-realistisk – får vi tallet 50. Danske forfatternavne nævnes inden for de tilsvarende kategorier 28 gange. Krimiforfattere og klassikere står som ved de foregående tabeller næsten lige stærkt, igen med en lille overvægt til krimierne. Danske og udenlandske klassiker-forfattere nævnes 18 gange. Krimiforfattere nævnes 20 gange. Lyrikerer rangerer igen lavt. Der nævnes kun lyrikeren Henrik Nordbrandt. At science fiction ikke er populært bekræftes igen. Ikke én sf-forfatter nævnes og kun 3 gysersforfattere.

Ifølge tidligere tabeller var historiske romaner læst og foretrukket i ganske pæn grad, men når det kommer til konkrete forfattervalg, er det ikke her deltagerne slår ned. Kun 3 historiske forfatterskaber nævnes. Fantasy og eventyr-interessen er ikke fanget op ved de foregående spørgsmål. Her nævnes 3 forfattere. Endelig nævnes 2 spændingsforfattere og én tegneserieforfatter.

<p>Nyere (efter ca. 1950) udenlandske forfattere der udpræget skriver i realistisk tradition:</p> <p>Kerstin Ekman (6) John Irving (4) Lars Saaby Christensen (3) Elsie Johansson (2) Herbjørg Wassmo (2) André Brink Mikael Niemi Jeffrey Eugenides Nick Hornby Alberto Moravia Graham Greene Einar Mar Gudmundsson Terry McMillan Vikram Seth Amy Tan Alice Munro Stephen Fry Maeve Binchy</p>	<p>Nyere (efter ca. 1950) udenlandske forfattere hvis forfatterskaber generelt eller undertiden bryder den realistiske fortælletradition (eksperimenterende, modernistiske, postmodernistisk, fantastiske m.m.)</p> <p>Paul Auster (6) Jan Kjærstad (2) Haruki Murakami (2) Aleksandar Hemon Siri Hustvedt Doris Lessing José Saramago Italo Calvino Gabriel Garcia Marquez Salman Rushdie Margaret Atwood Yoram Kaniuk</p>	<p>Udenlandske klassikerforfattere:</p> <p>Jane Austen (3) Virginia Woolf (2) Leo Tolstoy Ernest Hemingway Fjodor Dostojefski Selma Lagerlöf William Heinesen Mark Twain Charles Dickens</p>
<p>Nyere (efter ca. 1950) danske forfattere der udpræget skriver i realistisk tradition:</p> <p>Bent Q. Holm (2) Jakob Ejersbo (2) Erik Aalbæk Jensen Jan Sonnergaard Morten Sabro Hanne-Vibeke Holst Sidsel-Jo Gazan Bjarne Reuter Elsebeth Egholm Kirsten Thorup Henrik Stangerup Astrid Saalbach Hanne Reintoft</p>	<p>Nyere (efter ca. 1950) danske forfattere hvis forfatterskaber generelt eller undertiden bryder den realistiske fortælletradition (eksperimenterende, modernistiske, postmodernistisk, fantastiske m.m.)</p> <p>Helle Helle (4) Cecil Bødker (2) Jens Christian Grøndahl (2) Dorrit Willumsen (2) Svend Åge Madsen Ida Jessen</p> <p>En enkelt lyriker: Henrik Nordbrandt</p>	<p>Danske klassiker-forfattere</p> <p>Herman Bang (2) Gustav Wied J.P Jacobsen Johs. V. Jensen Vilhelm Bergsøe</p>
<p>Krimi-forfattere:</p> <p>Elizabeth George (2) Karin Fossum (2) Gunnar Stålesen (2) Henning Mankell (2) Minette Walters Dick Francis Margaret Lawrence Arturo Perez-Reverte Ellis Peters Håkon Nesser P.D. James Ruth Rendell Lars Kjædegaard Helene Tursten Arne Dahl</p>	<p>Gyserforfattere:</p> <p>Stephen King (2) H.P. Lovecraft Anne Rice</p> <p>Fantasy, eventyr:</p> <p>David Eddings Tolkien (3) Linda Lay Schuler</p> <p>Historiske romaner:</p> <p>Peter Fogtdal Toril Brekke Martin Jensen</p>	<p>Spændingsforfattere</p> <p>John le Carré (2) Tom Clancy</p> <p>Tegneserieforfattere:</p> <p>Alan Moore</p>

Tabel 9: Medarbejdernes yndlingsforfattere.

Der nævnes mange forfattere af de 43 respondenter, der ønsker at besvare spørgsmålet, og kun få forfattere går igen. Det er altså ikke få kendte forfattere eller bestsellerforfattere, der nævnes som yndlingsforfattere. Spredningen kan også illustreres ved inddragelse af et par kommentarer. En medarbejder skriver:

”Det er godt nok nogle vide rammer – jeg mener at nye danske romaner er vidt forskellige” ...”Jeg gider absolut ikke læse Hesselholdt, Helle Helle m.fl., men en ny Knud Sørensen eller John Nehm, Anne Marie Løn eller Ejersbo er da det rene gulf. Så mener du ikke finkulturel/akademisk/navlebeskuende kontra lidt mere folkelige romaner?”

Kommentaren bekender sig til en folkelig realisme og viser foragt for den akademiske, ”finkulturelle” litteratur, og bekræfter den tendens Jofrid Karner Schmidt fandt hos norske bibliotekarer.³⁹ De norske bibliotekarer lagde afstand til den ”akademiske”, eksperimenterende litteratur. Men Karner Schmidts undersøgelse viste også en spredning i bibliotekarenes litterære smag, og her er det i den danske sammenhæng interessant at sammenholde citatet med skemaet hvor netop Helle Helle har en relativt høj score, idet fire fremhæver hende som yndlingsforfatter.

Det kan altså være svært at udlede nogen homogen litterær smag af skemaet. Men nogle tendenser er der måske alligevel. Det er f.eks. slående, at langt de fleste forfattere er anerkendte ved deres høje litterære kvalitet. Respondenterne har simpelt hen ”god smag”! Bortset fra krimierne er der få deciderede underholdningsforfattere. De få findes primært i de populærlitterære genreromaner (Tom Clancy, Linda Lay Schuler, Anne Rice f.eks.). ”Tøseromanerne” a la Bridget Jones glimrer ved deres fravær, og der er kun én decideret ”dameromanforfatter” (Maeve Binchy), som ellers er godt repræsenteret i anbefalingerne.

Der er flest forfattere i den realistiske tradition, og flere af de forfattere, der nævnes i gruppen, der repræsenterer forskellige former for brud med denne tradition, har solide publikum-successer bag sig, hvor eksperimenterne ikke er decideret modernistiske. Det gælder Paul Auster, Jan Kjærstad, Marquez, Atwood, Cecil Bødker, Jens Christian Grøndahl, Dorrit Wilumsen, Ida Jessen, og også Helle Helle skriver jo i forlængelse af den realistiske tradition. Måske kan

man konkludere som Jofrid Karner Schmidt gjorde i sin undersøgelse af de norske bibliotekarenes litterære smag: Den lineære, narrative realisme foretrækkes af flertallet, men der er samtidig en udbredt interesse for formelle udfordringer, hvor den traditionelle realisme overskrides. Listen over respondenternes foretrukne litteratur synes at pege i en sådan retning

”Postmoderne” forfattere som Jan Kjærstad, Svend Åge Madsen og Paul Auster er karakteristiske ved at forene det formelle eksperiment med den realistiske fortællings narrative drive. Paul Auster kan være et godt eksempel på, hvordan realisme, populærgenrer og formelle eksperimenter brydes. Auster er eksperimenterende med modernistiske træk i dele af New York trilogien, der samtidig har krimitræk. Hans øvrige romaner har dels realistiske dels modernistiske og postmodernistiske træk med elementer af metafiktion. Hvad der gælder for Paul Auster, gælder efter min vurdering også for Helle Helle, skønt hun er en helt anden forfattertype. Både Auster og Helle adskiller sig fra den mere *naive* realisme, hvor den realistiske fortælle måde praktiseres traditionelt og uden metafiktion eller tematiseringer. Det gælder f.eks. for John Irving, Ejersbo, Ekmann m.fl.

Konklusionen er, at respondenterne som yndlingslitteratur vælger i et relativt bredt felt inden for romangenren. Den realistiske romantradition i bred forstand står lidt stærkere end de øvrige romantyper, og det bekræftes af krimiforfatternes stærke position i opgørelsen. Krimi-genren kan i dag langt hen betragtes som den kritisk-realistiske romans arvtager. Forfattere fra de øvrige populærlitterære genrer er ikke nær så hyppigt nævnt som yndlingsforfattere. I stedet rækker den litterære smag ind i den romanlitteratur, der på forskellig vis udsætter den realistiske tradition for formelle udfordringer. Desuden står klassikerforfattere relativt stærkt i opgørelsen.

Medarbejdernes smag stemmer ganske godt overens med den litteratur der udvælges til anbefalingerne, men det bemærkes også, at der optræder flere deciderede underholdningsforfattere i anbefalingerne. Det peger i retning af, at eksponeringen af underholdningslitteraturen måske ikke altid bundes i medarbejdernes egen smag, men at eksponeringen snarere kan være et formidlingsstrategisk valg. Et forsøg på at komme den brede læsergruppe i møde. Den samme konklusion som fravalget af klassikere i anbefalingerne tyder på.

Litteratursidens brugere

I april 2004 gennemførte jeg med assistance af min kollega Jan Steffensen en elektronisk brugerundersøgelse af *Litteratursiden.dk*. Med hjælp fra webstedets redaktør Lise Vandborg og tekniske medarbejdere blev der placeret et animeret ikonlink under den menu, der er gennemgående på alle webstedets sider. Linket førte frem til et elektronisk spørgeskema placeret på Danmarks Biblioteksskoles webserver, og de indsamlede data blev arkiveret på biblioteksskolens server til senere behandling i statistikprogrammet SPSS. Mens jeg udformede spørgeskemaets spørgsmål og behandlede og tolkede de indkomne svar, var det Jan Steffensen, der designede den elektroniske version af spørgeskemaet og udformede undersøgelsens logistik, ligesom han behandlede de indsamlede rådata. Undersøgelsen forløb over tre uger, og der indløb i alt 406 besvarelser, hvoraf kun enkelte viste sig ubrugelige, f.eks. på grund af børns kåde ”practical jokes”. Skemaet var opdelt i sektioner, hvilket indebærer, at ikke alle respondenter har svaret på alle spørgsmål. Af to grunde: enten fordi man ikke har ønsket at svare eller fordi respondenter er blevet ledt uden om visse spørgsmål. Det sidste er sket i de tilfælde, hvor respondenterne har svaret benægtende på spørgsmål om anvendelse af sektioner eller funktioner på webstedet. I de tilfælde er respondenterne naturligvis ikke ledt videre til spørgsmål, der vedrører deres evaluering af de pågældende sektioner eller funktioner. Antallet af besvarelser ved de enkelte spørgsmål varierer derfor. Ved de generelle spørgsmål som alle kan besvare, viser det sig at antallet af valide besvarelser ligger mellem 390 og 394. Det er altså det antal af valide besvarelser vi skal gå ud fra frem for det totale antal besvarelser på 406.

Der er ikke foretaget nogen matematisk-statistisk testning af data og derfor ikke nogen stringent statistisk beregning af tabellernes forklaringsgrad m.v. SPSS-programmet har behandlet de indsamlede data og genereret tabeller, der relativt råt er overført til dette dokument. Det er de tal jeg fortolker. Der vil derfor kunne forekomme små uklarheder vedrørende statistisk signifikans, f.eks. i forbindelse med små talværdier. Der gøres dog samtidig opmærksom på, at antallet af besvarede spørgeskemaer og de dermed forbundne hoveddata er relativt omfattende, også sammenlignet med lignende undersøgelser. Ud fra normale statistiske retningslinjer vil et antal besva-

rede spørgeskemaer på omkring 400 være fuldt tilstrækkeligt til at danne statistiske konklusioner.

Besøgsfrekvens

Litteratursiden.dk er som bibliotekarisk netjeneste særdeles godt besøgt. I en undersøgelse fra Biblioteksstyrelsen 2003⁴⁰ oplyses det at webstedet i 1. og 2. kvartal 2003 havde 465.989 unikke besøgende. Da der ikke er grund til at formode, at antallet af besøgende skulle være mindre de næstfølgende kvartaler, har Litteratursiden sandsynligvis omkring 1 million unikke besøgende om året. Der er naturligvis ikke tale om 1 million individer, da mange brugere kan besøge webstedet mange gange i løbet af et år og hver gang tælle som unikke besøgende. Men tallet kan sammenlignes med andre netjenester. Af nævnte undersøgelse fremgår at børneportalen DotBot i 2002 havde 421.736 unikke besøgende, Biblioteksvagten havde i 2002 85.366, FNG (Folkebibliotekernes netguide) havde 512.096.

De mange besøg på *Litteratursiden.dk* kan udtrykke, at webstedet er set af mange brugere, men fortæller ikke noget om brugen. Mange unikke besøg kan betyde, at rigtig mange har været ”inde og vende”, men kun i mindre omfang er vendt tilbage. Webstedets gennemslag og betydning må derfor ses i sammenhæng med besøgsfrekvensen. Har webstedet en brugergruppe, der hyppigt eller jævnligt benytter det til orientering om litteratur? Til belysning af dette lød et af spørgsmålene i vores undersøgelse: Hvor ofte besøger du Litteratursiden.dk?

Tabellen viser, at 92 af de 394 respondenter, der har besvaret spørgsmålet, er førstegangbrugere. Statistisk kunne dette altså vise noget om det tal for unikke besøgende, der blev nævnt ovenfor. 23,4 % af undersøgelsens respondenter er førstegangbrugere, og det kunne pege i retning af, at en stor del af de 1 million unikke besøg årligt dækker et førstegangsbesøg. Men man kan ikke konkludere, om det er nye, potentielt stabile brugere, eller om det drejer sig om hurtige engangsbesøg. Det vil først kunne konkluderes på baggrund af brugertal for flere år.

Blandt de brugere, der har anvendt Litteratursiden tidligere end på besvarelsesdagen, kan det konstateres, at besøgsfrekvensen primært udtrykker sig som besøg mellem én gang om ugen og én gang om måneden. En stor del af brugerne grupperer sig med besøg mindst en gang om ugen (18,5 %), mindst en

Hvor ofte besøger du Litteratursiden.dk?		
Valgmuligheder	Antal	Procent
Flere gange om ugen	45	11,4
Mindst en gang om ugen	73	18,5
Mindst en gang hver 14. dag	81	20,6
Mindst en gang om måneden	66	16,8
Sjældnere	37	9,4
Jeg har ikke tidligere besøgt Litteratursiden.dk	92	23,4
Besvarelser i alt på dette spørgsmål	394	100

Tabel 10: Besøgsfrekvens.

gang hver 14. dag (20,6 %) samt mindst en gang om måneden (16,8 %). I alt udgør denne gruppe 45,9 %. Hvis vi desuden ser bort fra den relativt store gruppe af førstegangsbesøgende, udgør gruppen 72,8 %. Med andre ord: 72,8 % af de brugere, der har anvendt Litteratursiden før besvarelsesdagen, besøger webstedet mellem en gang om ugen og en gang om måneden. Dette tal udtrykker en tilfredsstillende besøgsfrekvens for et websted af denne type, idet et af hovedformålene med webstedet er at give inspiration til skønlitterære læsers læsestof. Selv for den flittige litteraturlæser opstår behovet for en sådan inspiration sjældent med større frekvens. Et hovedmål for *Litteratursiden.dk* er at bringe brugerne frem til bøgerne, ikke at de skal bruge så lang tid på webstedet som muligt! Så anvender brugerne deres tid på at læse de bøger, som de har fået lyst til at læse ved besøg på Litteratursiden.dk 1-4 gange om måneden, så er et af målene nået.

Man må desuden formode, at der blandt de brugere, der anvender Litteratursiden sjældnere, eller som i undersøgelsesfasen besøgte stedet første gang, befinder sig en del, der er på jagt efter information i forbindelse med en skole- eller studieopgave. Flere af disse kan meget vel have haft et tilfredsstillende engangsbesøg og vil måske aldrig eller yderst sjældent have brug for Litteratursiden fremover. Det sjældne besøg kan altså også være et tilfredsstillende besøg.

Blandt de tre grupper vi her har samlet til én hovedgruppe af hyppigt besøgende, er den mindste gruppen på 16,8 %, der aflægger besøg mindst en gang om måneden, og kun 9,4 % besøger webstedet sjældnere end en gang om måneden, hvilket skal sammenholdes med tallet 11,4 % i den øverste del af tabellen. 11,4 % af brugerne besøger webstedet

flere gange om ugen. Når vi ser bort fra de førstegangsbesøgende ligger tyngden i tabellen altså i den øvre ende, der udtrykker hyppig brug. Tallene for besøgsfrekvens udtrykker alt i alt en meget trofast og tilfreds brugergruppe, specielt set i lyset af, at *Litteratursiden.dk* er et relativt nyt fænomen, og at der findes mange andre og mere rodfæstede veje til litteraturen og til informationer om litteraturen. På den baggrund kan man også tillade sig at drage den slutning, at de mange førstegangsbesøgende meget vel kan resultere i et stigende antal stabile brugere i de kommende år.

Hvordan når brugerne frem?

Hvordan kommer brugerne egentlig ind på Litteratursiden? Vi spurgte først: *Hvordan er du kommet ind på Litteratursiden.dk ved dette besøg?*

23% af de brugere, der svarede, kom ind via Litteratursidens nyhedsmail, der udsendes til abonnenter en gang om måneden. Det er logisk nok primært de brugere, der anvender Litteratursiden meget, som ved besøget på undersøgelsesdagen har anvendt links til webstedet fra nyhedsmailen. Et automatisk krydstabel i SPSS-programmet mellem tabel 10 og tabel 11 viser, at det drejer sig om 78 af de 90 brugere. Af disse 78 brugere besøgte 22 Litteratursiden mindst en gang om måneden, 32 hver 14. dag og 24 en gang om ugen. Dog var kun 11 af de brugere, der anvender webstedet flere gange om ugen kommet ind via nyhedsmailen. Også dette er logisk. Ved en så hyppig brug vil det være tilfældigt, om disse brugere anvender nyhedsbrevet som indgang på undersøgelsesdagen. Undersøgelsen viste også, at 36,1 % af respondenterne modtog denne nyhedsmail, der altså meget effektivt giver anledning til et besøg på webstedet.

Hvordan er du kommet ind på Litteratursiden ved dette besøg?		
Muligheder for besvarelse	Antal	Procent
Via Litteratursidens nyhedsmail	90	23,0
Via mit eget bogmærke	90	23,0
Via en henvisning, link fra et biblioteks hjemmeside	44	11,2
Via en bibliotekar	16	4,1
Via et link fra en anden hjemmeside	33	8,4
Via en søgemaskine	75	19,1
Via en anbefaling fra en anden	34	8,7
Husker ikke	10	2,6
Besvarelser i alt på dette spørgsmål	392	100

Tabel 11: Hvordan når brugerne frem til Litteratursiden.dk?

Ligeledes 23 % kom ind via deres eget bogmærke, hvilket sammen med adgangen via nyhedsbrevet peger i retning af den store, trofaste og stabile brugergruppe, som udgør en grundstamme blandt respondenterne. Af de ligeledes 90 brugere, der anvendte eget bogmærke ved besøget, var det klart de flittigste brugere der dominerede.

En næsten lige så stor andel kom ind på webstedet på undersøgelsesdagen via en søgemaskine (19,1 %). Vi ved ikke, hvad de har søgt på, men brugerne behøver ikke at have kendt navnet Litteratursiden. Tværtimod fører mange typer af søgninger frem til webstedet. Almindelige frittekstsøgninger på forfatternavne eller ordsammensætninger som ”dansk lyrik”, ”danske romaner” etc. placerer dokumenter fra Litteratursiden som nogle af de første i søgeresultatet i en søgemaskine som Google.

En automatisk krydstabel i SPSS af tabellen for besøgsfrekvens (tabel 10) og tabellen for adgang (tabel 11) viser, at blandt de 19,1 %, der anvendte søgemaskine som indgang den dag de besvarede spørgeskemaet, er der en del *førstegangbrugere*. Deres vej til Litteratursiden siger allerede noget om, hvordan folk uden kendskab til webstedet finder frem til det. Af tabellen over besøgsfrekvens fremgik det, at 92 brugere (23,4 %) ikke tidligere havde besøgt *Litteratursiden.dk*. Det er førstegangbrugere. Ved at lave en krydstabel mellem besøgsfrekvens og tabellen over hvordan brugerne er kommet ind på webstedet ved det aktuelle besøg viser det sig, at 35 af disse førstegangbrugere kom ind via en søgemaskine. Det er langt den største gruppe fra skemaet over besøgs-

frekvens der gjorde dette. De næste er brugere der besøger webstedet mindst en gang om måneden eller mindst en gang hver 14. dag. Her har henholdsvis 11 og 10 brugere anvendt en søgemaskine på dagen for besvarelsen. Man kan måske undre sig over, at brugere med en så stor besøgsfrekvens overhovedet anvender en søgemaskine, men forklaringen er nærliggende: Som hyppige brugere af Litteratursiden har de et stort informationsbehov vedrørende litteratur og forfatterskaber. De har dermed også behov for andre kilder end Litteratursiden og har sandsynligvis anvendt en søgemaskine til søgning på et emne. Herunder er dokumenter fra Litteratursiden kommet frem i søgeresultatet, og links herfra har bl.a. ført dem frem til Litteratursiden som de altså udmærket har kendt på forhånd. En tilsvarende fremgangsmåde er samtidig den mest sandsynlige for førstegangbrugernes vedkommende.

Mens 35 af de 92 førstegangbrugere altså anvendte en søgemaskine, fik 22 en ”anbefaling fra en anden”, en anbefaling der altså på besvarelsesdagen for første gang førte dem til et besøg på Litteratursiden. Hvem denne ”anden” er, fremgår ikke af besvarelserne, men det er ikke en bibliotekar, for skemaet indeholder et afkrydsningsfelt, hvis man er kommet ind ”via en bibliotekar”. Det er kun 8 brugere. ”En anden” kan altså være en anden bruger, som førstegangbrugeren har haft kontakt med; det kan også være en lærer o.l. 13 oplyser, at de er kommet ind via et biblioteks hjemmeside, 9 er kommet ind via en anden type hjemmeside, mens 3 ikke kan huske det og en enkelt sætter kryds ved ”via eget bogmærke” (en fejl da der er tale om en førstegangbruger).

Opgør man dette i procent med de 91 førstegangsbrugere lig 100 %, ser det sådan ud:

- 38,5 % er kommet ind via en søgemaskine
- 24,2 % via anbefaling fra en anden
- 14,3 % via et biblioteks hjemmeside
- 9,9 % via en anden hjemmeside
- 8,8% via en anbefaling fra en bibliotekar.

Sagt med andre ord:

- 72,6 % er kommet i kontakt med Litteratursiden ad andre veje end gennem kontakt med biblioteket
- 23,1% via en personlig eller elektronisk kontakt med biblioteket

Det er små absolutte tal det drejer sig om, og procenttallene skal derfor tages med et vist forbehold, men de antyder, at nye brugere kommer frem til ”netbiblioteket” *Litteratursiden.dk* udefra og kun i begrænset grad via en funktion i biblioteket som system eller organisation. De principielle konsekvenser af dette vil vi tage op senere.

Det følgende skema præsenterer besvarelserne af spørgsmålet *Hvordan blev du opmærksom på Litteratursiden.dk første gang?* Skemaet belyser den problematik, som her er præsenteret i forbindelse med førstegangsbrugerne i forbindelse med spørgsmålet om, hvordan de kom ind på Litteratursiden på besvarelsesdagen. Hvordan stifter brugerne bekendtskab med webstedet? Tallene både bekræfter og modificerer tallene ovenfor.

Brugerne bliver her bedt om at huske, hvordan de første gang stiftede bekendtskab med Litteratursiden. De skal altså huske dengang de var førstegangsbrugere. Skemaet omfatter derfor også de brugere, som vi allerede i det foregående har identificeret som

førstegangsbrugere, nu suppleret med de rutinerede brugere, der måske kan have sværere ved at erindre situationen. 9,5 % angiver da også – ganske rimeligt – at de ikke kan huske situationen, men langt de fleste sætter faktisk et kryds.

Skemaet bekræfter søgemaskinerne som en vigtig indgang til Litteratursiden, men henvisningen fra bibliotekets hjemmeside spiller en lige så stor rolle. Det forekommer ganske logisk, at det sidste er tilfældet. Af to grunde: Litteratursiden etableredes medio 2002 som et netbibliotek i tilknytning til bibliotekerne. Det er derfor ganske logisk, at en større del af de rutinerede brugere i en tidligere (og måske meget tidlig) situation som førstegangsbrugere blev gjort bekendt med webstedet via biblioteks-hjemmesidernes egen information. Det var her det institutionelle og organisatoriske udspring fandt sted. Dertil kommer, at det i webstedets første tid sandsynligvis var langt sjældnere at støde på henvisninger til Litteratursiden i søgeresultater fra en søgemaskine. En søgemaskine som Google skulle jo først finde webstedets dokumenter og en høj rating opstår i Google som bekendt først ved en hyppig brug og andres henvisninger til webstedet. Dertil kommer, at der simpelthen ikke i de første måneder var særlig mange dokumenter indlagt på Litteratursiden.

Disse grunde kan være årsagen til, at henvisningerne fra bibliotekernes hjemmesider spiller en større rolle for førstegangsbrugerne gennem *hele* webstedets levetid end for førstegangsbrugerne i april 2004. For alle brugeres første besøg gælder det desuden, at 12,3 % er blevet gjort opmærksom på webstedet gennem en bibliotekar mod 8,8 % af førstegangsbrugerne i april 2004.

Hvordan blev du opmærksom på Litteratursiden.dk første gang?		
Muligheder for besvarelse	Antal	Procent
Via en henvisning / link fra et biblioteks hjemmeside	90	23,0
Via et link fra en anden hjemmeside	48	12,3
Via en søgemaskine	93	23,8
Via en anbefaling fra en bibliotekar	48	12,3
Via en anbefaling fra en anden	75	19,2
Ved ikke	37	9,5
Besvarelser i alt på dette spørgsmål	391	100

Tabel 12: *Hvordan bliver brugerne opmærksomme på Litteratursiden.dk?*

Hvis man undersøger *hvem* der svarer på hvad ved dette spørgsmål, opdager man også noget interessant. Vi skal nedenfor se nærmere på brugernes uddannelsesmæssige og beskæftigelsesmæssige profil, men kan i denne sammenhæng hæfte os ved, at der befinder sig 58 bibliotekarer blandt respondenterne, og at disse naturligvis i høj grad peger på bibliotekets hjemmeside og (andre) bibliotekarer som afsæt for kendskabet første gang til Litteratursiden. Det skal også bemærkes, at det store flertal af førstegangsbrugere i april 2004 var uddannelsessøgende og skoleelever, der muligvis som den computervante generation i højere grad end andre anvender søgemaskiner i jagten på information.

Disse forhold trækkes ikke frem for at forklejne bibliotekernes indsats i informationen om Litteratursidens eksistens, men for at pege på, at vejen ind til Litteratursiden for førstegangsbrugeren i høj grad går uden om bibliotekernes information. Ud over søgemaskinernes funktion kan man ud fra skemaet se bekræftet at anbefalingen fra ”en anden” end en bibliotekar har væsentlig betydning. De 19,2 % der som førstegangsbrugere er kommet til Litteratursiden via anbefaling fra ”en anden” er en høj andel og noget mere end den andel på 12,3 % der er nået til kendskab via en bibliotekar. Hertil kommer, at der også er 12,3 % der er blevet gjort opmærksom på Litteratursiden via en anden hjemmeside end en biblioteks-side.

Konkluderende kan man sige, at Litteratursidens rutinerede brugere primært finder vej til webstedet gennem nyhedsmailen og eget bogmærke, men at de også anvender søgemaskiner. Førstegangsbrugere gøres opmærksom på Litteratursiden primært gennem søgemaskinernes resultatlistor, og tallene for førstegangsbrugere i undersøgelsesperioden april 2004 synes at indikere, at betydningen af denne adgangsvej bliver stadigt vigtigere, når det drejer sig om førstegangsbrugere. Dette kan hænge sammen med, at Litteratursidens adresser optræder stadigt hyppigere i søgemaskinernes resultater, men det kan også have baggrund i at Litteratursidens førstegangsbrugere i den senere fase (og fremover) i stadigt højere grad må betragtes som marginalbrugere efter succesen med at skaffe en relativt stor gruppe af stabile brugere, og at i hvert fald alle i bibliotekargruppen i dag må formodes at kende Litteratursiden ganske godt.

Det må også konkluderes, at anbefalingen fra en anden end en bibliotekar har en meget stor betydning for brugeres første besøg på webstedet, og dette sammen med søgemaskinernes betydning peger på, at nye brugere til Litteratursiden nu og fremover ikke primært skaffes til veje via biblioteksinstitutionens egen oplysningsvirksomhed og udfarende information. Litteratursiden indgår i internettets elektroniske netværk af dokumenter, databaser, søgemaskiner og links samt i et netværk af internetbrugere. Litteratursiden er så at sige indlejret i disse netværk og bliver gjort synlig gennem disse netværk, og det skaber en helt ny situation for bibliotekets oplysningsvirksomhed. Traditionen har foreskrevet en vis ”bibliocentrisme”, hvor biblioteksinstitutionen har betragtet sig som det naturlige centrum, ud fra hvilket oplysningsvirksomheden skulle stråle ud mod borgerne. I det elektroniske netværk er bibliotekets dokumenter nu indlejret på lige fod med andre og kan dukke op på steder og i sammenhænge, der er helt uafhængige af biblioteksinstitutionens egne bestræbelser. Også derfor forekommer det overflødig, at Biblioteksstyrelsens undersøgelse forsøger at slå fast at biblioteksophavet skal fremgå tydeligere. Biblioteket er i netværkets struktur ikke længere et centrum. Dets oplysning spreder sig uden dette er tilfældet. I den forstand er det blevet en integreret del af en bredere netværksoffentlighed, hvilket ikke er så ringe endda.

Hvem er brugerne?

Den typiske bruger af Litteratursiden.dk er kvinde. 73,5 % af brugerne er kvinder. 26,5 % er mænd. Det er en kønsfordeling, der ikke er overraskende i lyset af forbrugsmønstret for skønlitteratur der klart viser en dominans af læsende kvinder.

Aldersfordelingen fremgår af tabel 13.

Afgrænsningen af den yngste og den ældste gruppe i tabellen skyldes, at den yngste respondent er 11 år og den ældste 81.

Det kan forekomme overraskende, at teenagerne er så rigt repræsenterede. Det er den enkelte alderskategori, der har højeste antal brugere. Ser man nærmere på fordelingen i denne gruppe, ligger tyngdepunktet blandt de 15-19-årige. Denne yngste brugergruppe hører imidlertid ikke primært til i gruppen af hyppige brugere. Et krydstjek mellem besøgsfrekvens og alder viser, at der i denne yngste gruppe befinder sig en del førstegangsbesøgende. 51 af de 92 respondenter

har aldrig besøgt Litteratursiden før, og 18 har besøgt stedet sjældnere end en gang om måneden. 69 eller 75 % af de 11-19-årige anvender altså Litteratursiden denne ene gang eller kun yderst sjældent. Det kan pege i retning af at denne aldersgruppe hovedsageligt bruger webstedet til sjælden informationsøgning, sandsynligvis i forbindelse med skoleopgaver o.l. Der er her en parallel til, at folkebiblioteket og bibliotekarerne har store belastningsperioder, når de unge i gymnasiet skal skrive den obligatoriske ”danskopgave”.

Det er naturligt, at der kun findes få brugere over 60 år. Ikke fordi der her er færre læsere, men sandsynligvis fordi computere og internet ikke opleves som en naturlig informationskilde for de ældre. En nærmere betragtning af tallene viser et brat fald ved de 58 år. I øvrigt fordeler brugerne sig jævnt på aldersgrupperne i 20'erne, 30'erne, 40'erne og 50'erne, og

Alder	Antal	Procent
11-19 år	92	23,6
20-29 år	69	17,7
30-39 år	62	15,9
40-49 år	66	16,9
50-59 år	70	17,9
60-69 år	21	5,4
70-81 år	10	2,6
Besvarelser i alt på dette spørgsmål	390	100

Tabel 13: Aldersfordeling blandt brugerne af Litteratursiden.dk.

Uddannelse		
Senest fuldførte uddannelse	Antal	Procent
Grundskolens 8-10 klasse	84	21,4
Studentereksamen (alle ”huer”)	65	16,5
Erhvervsfaglig uddannelse	21	5,3
Kortere videregående uddannelse	34	8,7
Mellemlang videregående uddannelse	110	28,0
Bachelor	26	6,6
Lang videregående uddannelse	53	13,5
Besvarelser i alt på dette spørgsmål	393	100

Tabel 14: Brugernes uddannelsesniveaue.

det afspejler ganske godt, at brugen af interessebetonede websteder ikke længere er forbeholdt de helt unge årgange.

Uddannelsesniveaue blandt brugerne fremgår af tabel 14.:

Når 21,4 % angiver, at de har folkeskolens 8-10 klasse som senest fuldførte uddannelse, har det baggrund i det store antal teenagere blandt respondenterne. Et krydstjek viser, at kun 15 respondenter over 19 år angiver dette niveau som senest fuldførte uddannelse. De 69 andre er unge mellem 13 og 19 år som altså logisk er i gang med at fuldføre folkeskolen, eller som går på en ungdomsuddannelse. De 15 ”voksne”, der udelukkende har en afgangseksamen fra folkeskolen, udgør 3,8 %. Det skal sammenlignes med at 34,1 % i befolkningen (15-69 år) i 2002 alene havde grundskolens forløb som højest fuldførte uddannelse.⁴¹ På trods af at dette tal er stærkt faldende 1992-2002, slår det lave uddannelsesniveaue i den ældre del af befolkningssmassen alligevel stærkt igennem.

I befolkningen (15-69 årige) havde 8,5 % en gymnasial uddannelse i 2002. Af tabellen fremgår, at alene 16,5 % har en studentereksamen som senest afsluttet uddannelse, men hertil skal naturligvis lægges tallene for de uddannelser, der kræver en gymnasial uddannelse. Der kan være tale om dispensationer, og flere kortere videregående uddannelser kræver ikke studentereksamen. Men selv hvis vi udelader de kortere videregående uddannelser og lægger procenttallene for lang og mellemlang uddannelse samt bachelor sammen med procenttallet for brugere med studentereksamen alene, giver det 64,6 %, der altså tilnærmelsesvis er den procentdel af brugerne der har

en studentereksamen. Hertil kommer de mange unge blandt brugerne, som er på vej i et gymnasialt uddannelsesforløb.

Brugerne har altså i forhold til befolkningen som helhed et særdeles højt uddannelsesniveau. Det er også værd at bemærke det store antal brugere med en mellemlang videregående uddannelse. Det er ikke de kortere uddannelser men de længere uddannelser, der dominerer blandt brugerne. 28 % har en mellemlang videregående uddannelse, 20,1 % (bachelorer samt fuldførte lange videregående uddannelser) har en eller anden form for universitær uddannelse.

Det er måske ikke overraskende, at uddannelsesniveauet er så højt blandt litterært interesserede brugere, men dog alligevel interessant i lyset af, at vi taler om brugere af en nettjeneste tilknyttet *folkebibliotekerne*. Senere vil vi sammenholde brugernes uddannelsesniveau med deres litterære smag.

Den typiske, stabile bruger af Litteratursiden kan altså foreløbig indkredses som en kvinde, der både

kan være ung og midaldrende, og som har en studentereksamen og ofte en længere videregående uddannelse.

Beskæftigelse

I opgørelsen over brugernes beskæftigelse må der tages hensyn til en uklarhed i i spørgeskemaet. Det viser sig at en meget stor gruppe af 16-18-årige karakteriserer sig selv som *studerende*, hvor spørgeskemaets forudsætning er, at studerende er placeret på et post-gymnasialt uddannelsessted eller bredere: på et niveau *efter* ungdomsuddannelserne, og det omfatter kun yderst sjældent studerende under 18 år. Det var forventet, at gymnasieelever og elever på andre ungdomsuddannelser ville sætte kryds ved kategorien *skoleelev*, men denne opleves sandsynligvis som dækkende folkeskoleelever og ikke elever på de gymnasiale uddannelser. Det burde spørgeskemaet have taget højde for. Den almindelige sprogbrug anvender jo også udtrykket *HF-studerende*, selvom mange af disse er 16-18 år, og *begrebet* studerende anvendes også af gymnasieelever i diverse anledninger. 14 16-årige, 25 17-årige og 14 18-årige har

Beskæftigelse		
Specifik beskæftigelse	Antal	Procent
Bibliotekar	56	14,2
Folkeskolelærer	14	3,6
Gymnasielærer	11	2,8
Seminarie- eller universitetslærer	2	0,5
Ansæt til anden undervisning	14	3,6
I alt inden for disse kategorier	97 af 393	24,7 af 100
Beskæftigelse		
Almen liste (eksklusiv besvarelser i specifik beskæftigelse)	Antal	Procent
Selvstændig	17	4,3
Ufaglært	4	1,0
Faglært	11	2,8
Studerende	54	13,7
Funktionær	63	16,0
Arbejdsløs	10	2,5
Pensionist/Efterlønsmodtager	28	7,1
Skoleelev og elev på ungdomsuddannelse/Gymnasial uddannelse	80	20,4
Andet	29	7,4
Besvarelser i alt på dette spørgsmål	296	75,2

Tabel 15: Brugernes beskæftigelse.

sat kryds i feltet *studerende*, men i april måned kan i hvert fald de 16-17-årige ikke være placeret på en postgymnasial uddannelse og kun ganske få 18-årige. Man må derfor betragte dem som elever på en ungdomsuddannelse, uden at vi kan komme det nærmere.

Da en del gymnasieelever samtidig *kan* have afkrydset kategorien *skoleelev*, har vi altså et noget mudret billede. Som en ikke helt tilfredsstillende løsning på problemet har jeg valgt at gruppere de 16-18-årige ”studerende” sammen med skoleelever. Der er 5 11-13-årige og 12 15-16-årige der i forvejen har betragtet sig selv som skoleelever, og den sidste gruppe kan altså være både 9.-10- klasses elever og elever på en ungdomsuddannelse.

Skemaet for beskæftigelse var opdelt i to delskemaer. Det første delskema omfattede en række specifikke beskæftigelser, idet det var af interesse at undersøge, hvor mange bibliotekarer og hvor mange ansatte i undervisningssektoren, der befandt sig blandt brugerne.

De specifikke beskæftigelser ligger alle inden for funktionærgruppen, der altså i alt (incl. Funktionærgruppen i den almene liste) udgør 40,7 % af brugerne. Den næststørste gruppe udgøres af skoleeleverne (20,4 %) – som i forhold til selve datamaterialet her altså er slået sammen med de 16-18-årige der angiver sig som *studerende*, men som logisk må befinde sig på en ungdomsuddannelse (gymnasier af alle retninger, HF, handelsskoler, tekniske skoler). Den tredjestørste gruppe udgøres af studerende (13,7 %) der altså i forhold til datamaterialet er fraregnet 16-18-årige på en ungdomsuddannelse. En synsvinkel på materialet giver det dog også at slå studerende og alle elevtyper sammen. Det giver 34,1 % der altså omfatter alle kategorier af brugere under uddannelse på alle niveauer.

Først den følgende inddragelse af den specifikke brug af Litteratursiden kan fortælle noget om den nærmere relevans af dette. Uddannelsessøgende og undervisere kan anvende webstedet både som lystlæsere og i en faglig sammenhæng, men det er dog en strømpil at så meget som 34,1 % af brugerne er uddannelsessøgende i en eller anden form. Deres undervisere fylder tilsyneladende ikke så meget som brugere, men her må man huske, at der er tale om meget specifikke beskæftigelsesgrupper, der procentuelt ikke kan udgøre en absolut stor andel. Brugergruppen af undervisere udgør i alt 10,5 % hvilket må betragtes som en relativt pæn andel

Ikke overraskende udgør bibliotekarerne en relativt stor brugergruppe, 14,2 %. Webstedet er knyttet til bibliotekerne, og det må forventes at bibliotekarer anvender det i professionsammenhæng.

Hvorfor besøger de Litteratursiden?

Brugerne blev spurgt om baggrunden for deres interesse for Litteratursiden.

Denne simple meningstilkendegivelse viser, at interessen for Litteratursiden har baggrund i en lystbetonet interesse for litteratur hos en hovedpart af brugerne. 41,1 % besøger webstedet udelukkende ud fra en lystbetonet interesse for litteratur. 31,4 % angiver, at besøgene har baggrund både i et professionelt arbejde med litteratur og i en lystbetonet interesse. Der er ikke over for brugerne angivet en definition på ”professionel”, og i lyset af de mange unge uddannelsessøgende blandt respondenterne har det muligvis været et uheldigt ordvalg, men modstillingen med ”lystbetonet” har sandsynligvis gjort det klart, at der menes en faglig baggrund for besøget og altså også baggrund i arbejdet med en litteraturopgave o.l.

Interesse for Litteratursiden		
Baggrund for interessen	Antal	Procent
Professionel baggrund i beskæftigelse eller studium	107	27,5
Baggrund i en lystbetonet interesse for litteratur	160	41,1
Både en professionel baggrund og en lystbetonet interesse	122	31,4
Besvarelser i alt på dette spørgsmål	389	100

Tabel 16: Baggrund for brugernes interesse for Litteratursiden.dk.

Resultatet viser altså, at 72,5 % helt eller delvist har en lystbetonet interesse for litteratur som baggrund for besøget, heraf 31,4 % med en blandet lystbetonet og faglig interesse for webstedet. Omvendt har 58,9 % helt eller delvist en professionel / faglig baggrund for at besøge webstedet, heraf 27,5 udelukkende en professionel, faglig baggrund. Et krydstjek med data for beskæftigelse viser, at det ikke overraskende er grupperne bibliotekarer, studerende og skoleelever, der har sat kryds ved professionel baggrund eller både-og feltet, mens grupperne funktionærer, pensionister/efterlønsmodtagere samt beskæftiget med "andet" entydigt klart har foretrukket feltet "lystbetonet interesse". Selvom den lystbetonede interesse har overvægt, er den professionelle og faglige baggrund for at besøge webstedet markant, og det peger på at Litteratursiden trygt kan fortsætte med at udbygge både de litteraturfaglige websider og danne initiativer til fremme af lystlæsningen.

Brugerne blev også spurgt om formålet med at besøge Litteratursiden den dag de svarede på skemaet.

Skemaet er lidt anderledes end de foregående, da der er mulighed for at sætte flere krydser. Hverken de absolutte tal eller procenttallene kan da lægges sammen.

Hvis man betragter Litteratursiden som et websted, hvor der hentes inspiration til lystlæsning, forekommer det overraskende, at 46,6 % sætter et kryds ved "søgning af bestemte informationer" som et formål. Det er det formål, der får absolut flest krydser, og

man skal bemærke, at der spørges om det helt konkrete formål med besøget på besvarelsesdagen. Det er altså ikke brugernes mening om, hvad formålet kan være eller er en gang imellem. Skemaet er et ret præcist billede af brugernes helt konkrete formål med at besøge Litteratursiden i april 2004. Næsten halvdelen besøgte altså webstedet med den hensigt at søge efter bestemte informationer. De har haft et konkret, defineret informationsbehov, som skulle dækkes.

At det forholder sig sådan, kan sammenholdes med den kendsgerning, at adgangen til Litteratursiden for gennemsnitligt 23,8 %'s vedkommende blev formidlet af en søgemaskine. En stor del af Litteratursidens brugere støder altså på webstedets dokumenter og adresse under en konkret informationssøgning. Gruppen der har søgning af konkrete informationer som formål med besøget, vil indbefatte disse "søgemaskine-brugere", men dertil kommer altså et yderligere antal brugere, der søger information gennem det direkte besøg på webstedet.

Formålet "at læse bestemte artikler" udtrykker lige som formålet "at søge bestemte informationer" et defineret informationsbehov. 24,4 % af brugerne udtrykker, at de som formålet med besøget på Litteratursiden har læsning af bestemte artikler. Det betyder, at de har kendskab til eksistensen af bestemte artikler, hvilket kan være opnået ad flere veje. De mest sandsynlige er, at de har fundet artiklen gennem en søgemaskine eller via et link fra Litteratursidens egen nyhedsmail. I det første tilfælde er der klart

Formål med at besøge Litteratursiden.dk på besvarelsesdagen		
Muligheder for besvarelse	Antal	Procent
Søgning af bestemte informationer	189	46,6
Læsning af bestemte artikler	99	24,4
At undersøge om der er interessante artikler	104	25,6
At få inspiration til litteraturlæsning i almindelighed	145	35,7
At få inspiration til at låne bøger netop i dag	58	14,3
At læse nyheder	102	25,1
At spørge ekspertpanelet til råds	8	2,0
At undersøge hvad Litteratursiden.dk i det hele taget indeholder	66	16,3
Ikke noget bestemt formål	23	5,7
Mulighed for flere krydser. Grundlag: 406 besvarelser		

Tabel 17: Baggrunden for besøget på besvarelsesdagen.

tale om et defineret informationsbehov. I det sidste tilfælde er det noget uklart, om man kan tale om et defineret informationsbehov. Læseren vil i dette tilfælde kun undtagelsesvis have et informationsbehov *på forhånd* i relation til artiklens emne, men bliver inspireret til at læse videre. Derimod må de 2 % der som formål har at spørge ekspertpanelet formodes at have et defineret informationsbehov som udgangspunkt.

De meget få der som formål angiver rådgivning af ekspertpanelet og den meget lave besøgsfrekvens i ekspertpanelet peger på, at brugerne tilsyneladende ikke oplever ekspertpanelet som en anvendelig vej til dækning af de definerede informationsbehov som skemaet vidner om er udbredte blandt brugerne. Man kan undre sig over den ringe anvendelse af ekspertpanelet, når behovet for definerede informationer er så relativt stort, men årsagen kan være, at korrespondancen med en ekspert kan opleves langsom og tung sammenlignet med den direkte gevinst ved søgning i et søgefelt eller navigationen rundt i de umiddelbart tilgængelige webdokumenter

De 25,1% der som formål har at læse nyheder, vil sjældent have behov for information om bestemte nyheder. Informationsbehovet svarer her til det at læse avisen eller lukke op for radioavisen. Formålet dækker behovet for at være ”orienteret”. Vi nærmer os her den anden type søgeadfærd som afspejles i angivelsen af formål. En stor procentdel – 35,7 % - angiver ”at få inspiration til litteraturlæsning i almindelighed” som et formål med besøget. Brugerne har i dette tilfælde ikke noget defineret informationsbehov men vil anvende Litteratursiden til at få gode ideer til læsning. Søgeadfærden er her ”browsing”, et udtryk der også anvendes om brugernes adfærd, når de usystematisk vandrer rundt langs de skønlitterære hylder på biblioteket og på må og få tager en bog ud for at undersøge, om den kunne være kandidat til læsning (”græsning” på dansk). På Litteratursiden er det ikke selve bøgerne, der undersøges, men deres repræsentationer i form af litteraturlister, anbefalinger m.m.. Det er en tilfældig – serendipitiv – søgeadfærd som er ganske udbredt i forbindelse med det skønlitterære materiale. Det er også ofte en eksplorativ adfærd der er karakteristisk i et netværk af hypertexter. Brugeren navigerer mellem rækker af links og klikker ud fra en subjektiv interesse på links der fører videre til nærmere bogomtaler, anbefalinger m.m.

Denne type søgeadfærd afspejles også i formålsangivelser som ”at undersøge om der er interessante artikler”, ”at undersøge hvad Litteratursiden i det hele taget indeholder”, ”ikke noget bestemt formål” og ”at få inspiration til at låne bøger netop i dag”.

De to typer søgeadfærd og formål afspejler sig også i besvarelserne af et par spørgsmål i forbindelse med navigering. Brugerne blev spurgt, om de anvendte søgefunktionen. 392 brugere svarede, og af disse svarede 57,1 % ja og 42,9 % nej. Anvendelse af søgefunktionen forudsætter et defineret informationsbehov. I en fritekstsøgning kan man her indtaste et eller flere ord (f.eks. et forfatternavn, et genrebegreb o.l.) for at finde de dokumenter på Litteratursiden, som indeholder noget om det søgte emne. At over halvdelen anvender søgefunktionen peger igen på, at brugerne i udstrakt grad har et defineret søgebehov. Samtidig er det ikke alene udtrykt i anvendelse af en søgemaskine, men altså også ved søgeadfærd på selve webstedet.

At knap halvdelen ikke anvender søgefunktionen peger omvendt på den usystematiske, ”browsende” og serendipitive adfærd⁴² hvor man springer fra link til dokument i en kæde af eksplorative undersøgelser. Dog er der ikke tale om nogen springer på må og få, for undersøgelsen viser også en meget udbredt anvendelse af den hovedmenu, der er placeret på alle websiderne, og som i oversigtsform angiver links til de enkelte sektioner. 75,5 % af brugerne anvender menuen til navigering, 24,5 % gør det ikke. Det kan pege på, at brugerne går målrettet efter bestemte funktioner og sektioner, men siger ikke noget om navigeringen i målsektionen. 54,7 % anvender andre links på hovedsiden end menulinks, 45,3 % gør det ikke. En sådan søgeadfærd – der altså anvendes af halvdelen – peger mere entydigt i retning af en adfærd, der i hvert fald ikke er præget af et defineret informationsbehov, men som mere er præget af den eksplorative adfærd. Man skal lige se, hvad der nærmere gemmer sig bag hovedsidens links til anbefalinger, nyheder, temaer m.v.

I Litteratursidens selvbeskrivelse forekommer det at være den ”browsende” type brug, der først og fremmest foresvæver ophavskvinderne. På webstedet omtaler de det som ”en udtømmelig inspirationskilde til læsning”, og Litteratursiden vil ”invitere på litterære opdagelsesrejser”. Sådanne udtryk lægger op til

en lystfuld bevægen sig rundt frem for den systematiske søgning af informationer.

Muligheden for den mere målrettede søgning af informationer er mere neddæmpet i beskrivelsen, men afspejles i udtryk som: ”Litteratursidens formål er at oplyse om nye og gamle stemmer i litteraturens univers”. Oplysningsbegrebet peger på at Litteratursiden også vil formidle viden og information om forfatterskaberne. Den dobbelthed der præger brugernes formålsangivelser afspejler sig således trods alt i webstedets selvforståelse.

Hvilke sektioner bliver brugt?

Brugerne blev bedt om at angive, hvilke sektioner af Litteratursiden de brugte den pågældende dag, og hvilke de tidligere havde brugt. De havde ved begge skemaer mulighed for at sætte flere krydser.

Man måtte formode, at en del – især rutinerede brugere – ville besvare det elektroniske spørgeskema, før de begav sig videre i deres færd på Litteratursiden. Det kom til at dreje sig om 16,3 %, der altså ikke endnu havde besøgt eller anvendt nogle af de specifikke sektioner på besvarelsesdagen. Alligevel har så mange svaret på deres faktiske brug på undersøgelsesdagen, at oversigten giver et pålideligt indtryk. Formålet med spørgsmålet var at få et konkret

og pålideligt billede af den faktiske brug på de dage, hvor respondenterne svarer. Dette kan så sammenstilles med angivelser og formål samt det følgende skema, hvor brugerne skal angive, hvilke sektioner de tidligere har brugt. Skemaerne kan både støtte hinanden og modificere hinanden og tilsammen danne et indtryk af brugen.

Procenttallene angiver, hvor mange procent af respondenterne, der har været inde og afkrydse de enkelte sektioner og funktioner på Litteratursiden som udtryk for, at de har anvendt dem. Da brugerne måtte sætte flere krydser, giver en sammentælling af procenttallene naturligvis ikke 100. Procenttallene i tabel 19 er naturligt en del højere end i den første tabel, da den afspejler et forbrug over tid, men der er samtidig en signifikans i disse højere procenttal, da de afspejler, at brugerne over tid får brugt flere af sektionerne og andre sektioner, end dem de anvender på undersøgelsesdagen.

På besvarelsesdagene i undersøgelsesperioden angiver f.eks. 14,5 %, at de anvender sektionen ”Litteraturanalyser”, mens dobbelt så mange – 28,3 % - angiver et brug af denne sektion, når det drejer sig om brug af sektionen ved tidligere lejligheder. Det peger på en varieret brug af Litteratursiden. Nogle sektioner anvendes af den enkelte bruger på ét tidspunkt

Hvilke sektioner af Litteratursiden.dk har du brugt i dag?		
Muligheder for besvarelse	Antal	Procent
Nyheder	83	20,4
Vi anbefaler	139	34,2
Noget der ligner	77	19,0
Litteraturlister	118	29,1
Tema	63	25,5
Artikler	71	17,5
Forfatterportrætter	171	42,1
Litteraturanalyser	59	14,5
Herunder Epoke	31	7,6
Herunder Pletskud	29	7,1
Ekspertpanelet	14	3,4
Videoklip	24	5,9
Har endnu ikke anvendt nogen sektion i dag	66	16,3
Mulighed for flere krydser, besvarelsesgrundlag: 406		

Tabel 18: Brug af forskellige sektioner på Litteratursiden.dk på besvarelsesdagen.

Hvilke sektioner af Litteratursiden.dk har du tidligere brugt?		
Muligheder for besvarelse	Antal	Procent
Nyheder	137	33,7
Vi anbefaler	197	48,5
Noget der ligner	160	39,4
Litteraturlister	205	50,5
Tema	182	44,8
Artikler	170	41,9
Forfatterportrætter	248	61,1
Litteraturanalyser	115	28,3
Herunder Epoke	65	16,0
Herunder Pletsrud	53	13,1
Ekspertpanelet	41	10,1
Videoklip	34	8,4
Har aldrig tidligere anvendt nogen sektion	79	19,5
Mulighed for flere krydsr, besvarelsesgrundlag: 406		

Tabel 19: Brugen af forskellige sektioner på Litteratursiden.dk før besvarelsesdagen.

til ét formål, andre sektioner anvendes på andre tidspunkter til andre formål.

På den anden side er der grænser for spredningen af brug. At 28 % har anvendt sektionen "Litteraturanalyser" betyder jo at 72 % af brugerne *aldrig* har anvendt sektionen. Vurderingen af sådanne tal afhænger helt af webstedets målforestillinger. Hvis Litteratursiden som inspirationssted for lystlæseren prioriteres højt og den litteraturfaglige, analytiske funktion mindre, er det muligvis meget passende at 28 % anvender sektionen "Litteraturanalyser". Den opfylder da en funktion i forhold til en begrænset målgruppe. Ovenfor konkluderede vi, at den lystbetonede interesse i litteraturen, er den stærkeste faktor bag anvendelsen af Litteratursiden. De 27,5 % der tilkendegav en udelukkende professionel, faglig interesse som baggrund svarer præcist til de 28 % der anvender sektionen "Litteraturanalyser". Tilsvarende kan man sige, at de ca. 34 % af brugerne, der i bred forstand er uddannelsessøgende, også peger i retning af, at 28 % brugere til sektionen kan forekomme rimelig. Sektionen "Litteraturanalyser" henvender sig måske netop til disse målgrupper.

Men vi konstaterede også, at den faglige / professionelle interesse i litteratur var noget bredere end de netop nævnte tal viser. 31,4 % af brugerne angav, at

de havde en både faglig og lystbetonet interesse i litteratur, hvilket gav i alt 59,8 % af brugerne som havende forskellige grader af faglig interesse. I det lys kunne man forestille sig, at litterære analyser ville appellere til en bredere målgruppe, og at der er basis for Litteratursiden for at arbejde videre med formidlingsformer, der kan fange denne bredere målgruppe for det litteraturfaglige stof.

Når sektionen Tema har en relativt meget højere score i skemaet, der afspejler tidligere brug end i skemaet, der afspejler brugen på undersøgelsesdagen, så skyldes det uden tvivl, at temaerne dækker et meget bredt felt, fra populærlitteratur til klassikere og ældre nationallitteraturer. Over tid har mange brugere - 44,8 % - fundet et tema der har vakt interesse.

En sammenligning mellem de to tabeller viser en stabilitet i brugen. Det er de samme sektioner der er mest populære på undersøgelsesdagen og over en længere tidsperiode. Forfatterportrætterne markerer sig ved at være den markant mest populære sektion. Forfatterportrætterne er identisk med *ForfatterNet-Danmark*, der eksisterede som selvstændigt websted, før *Litteratursiden.dk* blev dannet, men som senere indgik som en sektion af *Litteratursiden.dk*. At sektionen som forfatterleksikon betraget ret beset er ringe, påvirker åbenbart ikke populariteten, og

det peger på et stærkt behov for denne type af korte (selv)biografiske skitser samt bibliografiske oversigter vedrørende danske forfatterskaber. Som beskrevet er de bibliografiske poster etableret som links, der fører ind til folkebibliotekernes database i *bibliotek.dk*, hvor brugeren kan få yderligere oplysninger, søge litteratur om forfatteren, bestille bogen m.m.

At forfattersektionen er den mest brugte sektion, skal dog også ses i lyset af, at de enkelte forfatterbiografier i *ForfatterNetDanmark* meget ofte dukker op først i søgeresultater på søgemaskinerne, når der søges på danske forfattere.

De to sektioner, der dernæst er mest brugte er Litteraturlister og Vi anbefaler. I tabellen over tidligere brugte sektioner er de henholdsvis nummer 2 og 3, i tabellen over brugen på undersøgelsesdagen er rækkefølgen omvendt. De to sektioner er udpræget ”inspirationssektioner”, hvor brugeren kan finde inspiration til litteraturlæsning. Dog kan anbefalingerne også indgå i en dækning af definerede informationsbehov, hvis en bruger ønsker beskrivelser og vurderinger af bestemte bøger eller forfatterskaber.

I popularitetsrækkefølgen herefter er der nogen forskel i de to tabeller. Som vi var inde på, er brugen af sektionerne Tema og Artikler relativt høj når man spørger om brugen over tid. I tabellen over tidligere brug er de to sektioner henholdsvis nummer 4 og 5 på ”popularitetsbarometret”, altså lidt mere brugte og populære end anbefalingerne i sektionen Noget der ligner og også mere populære end nyhedssektionen. Når brugerne skal angive brugen på selve besvarelsesdagen er rækkefølgen af disse to sektioner omvendt.

Som beskrevet tidligere er sektionen Noget der ligner bygget op som litteraturlister, hvor værkerne med hensyn til genre, indhold eller tema ”ligner” en given forfatters værker. Hvis du kan lide Leif Davidsen, så skulle du også læse de her værker o.l. Det er altså lister til læseinspiration, og afsættet er som oftest populære forfatterskaber. Sektionerne Tema og Artikler giver derimod litteraturens baggrundstof. Det kan være litteraturhistorisk, generelrelateret m.m. At så forskellige sektioner opnår samme grad af brug over tid, peger i retning af, at Litteratursiden har brugere til meget forskelligartede typer litterært stof, og endnu engang bekræftes det, at Litteratursidens satsning på forskelligartet stof, forskelligartede funktioner og

forskellige brugertyper fører til en nogenlunde jævn og ensartet brug af nogle af de vigtigste af sektionerne.

Sektionen Nyheder opnår en fjerdeplads i popularitet på undersøgelsesdagene, men kun en syvendeplads når brugerne skal svare på tidligere brug. Det er svært at forklare denne forskel. Der kan muligvis have været flere og mere markante nyheder i undersøgelsesperioden end normalt. Men listen med nyheder er samtidig blevet genstand for hyppigere opdatering og inddatering af flere nyhedslinks inden for den seneste periode op til undersøgelsesperioden, så måske er der tale om en øget anvendelse. ”Nyheder” blev i månederne forud for undersøgelsen ændret til ”Kort Nyt”, der er placeret som en kolonne med nyheder i højre side af hovedsiden. Overskrifter og rubrikker angiver essensen i nyheden, der således hurtigt kan skimmes af brugeren ved åbning af Litteratursiden. Funktionen er den samme som i et dagblad eller i de populære gratisaviser, der har tilsvarende korte nyhedsnotitser. Undersøgelsen belyser ikke, hvad brugerne forstår ved brug af nyhedssektionen. De kan skimme én eller flere af nyhedsnotitserne, eller de kan aktivt klikke sig videre i det hypertextuelle netværk, idet Litteratursiden har links ud til de dagblads- og magasinartikler, hvor nyheden normalt er hentet. Det er ikke sikkert, at brugerne opfatter den korte skimming af en nyhedsnotits som en ”brug”.

At 33 % anvender Kort Nyt over tid kan samtidig vurderes som et højt procenttal, idet læsning af nyhederne kræver en åbning af Litteratursidens hovedside.⁴³ Her må man huske på, at indgangen til mange af de andre sektioner og artikeltyper ofte sker gennem søgemaskinerne, mens nyhedsnotitserne, der kun eksisterer i få dage, ikke vil fanges op af søgninger via søgemaskiner.

Kun sektionerne Litteraturanalyser, Ekspertpanelet og Videoklip har en markant lavere brug end de øvrige sektioner. Litteraturanalyser består af det litteraturhistoriske websted *e-poke* om danske romaner før 1900. Det må siges at være så stærkt specialiseret, at det ikke er underligt at brugen af det er meget mindre end brugen af de mest populære sektioner. Tilsvarende har *Pletskud* specialiseret sig i bibliografiske lister om litteratur og litteraturhistorie efter 1950, primært anvendelige til studiebrug, ved skolerelaterede opgaver o.l. At videoklippene har så lav

en popularitet kan være overraskende, da de ofte indeholder interviews med forfattere der er populære i artikelform (78,8 % af brugerne angiver at de har læst forfatterinterviews). Men den lave popularitet kan skyldes, at det er et forholdsvis nyt fænomen på Litteratursiden på undersøgelsestidspunktet april 2004.. Dog kan det også have baggrund i, at den tekniske kvalitet kan opleves som ringe. Enkelte brugerkommentarer i kommentarfeltet kan tyde på dette (se også nedenunder under vurdering).⁴⁴

Tilbage er kun Ekspertpanelet, der ud fra denne undersøgelses resultat må karakteriseres som en klar fiasko. Brugere er tilsyneladende ikke motiverede til at indhente information via den direkte, skriftlige kommunikation med en bibliotekar. Under et møde med redaktionen omkring undersøgelsens resultater undrede redaktionen sig over dette resultat, da det var deres indtryk, at Ekspertpanelet blev anvendt i højere grad. Her er det imidlertid min vurdering, at undersøgelsens resultat på trods af en eventuel statistisk usikkerhed må stå til troende. Brugen blandt de ca. 400 respondenter er så markant ringe, at det ikke kan bortforklares.

I denne gennemgang af hvilke sektioner af Litteratursiden, der er blevet besøgt og brugt har jeg medtaget de mange førstegangsbrugere og brugere, der i det hele taget slet ikke har brugt nogle af sektionerne. Man kunne spørge om disse brugere ikke burde frægnes i denne oversigt over brugen. De udtrykker jo ikke ”kernebrugere”.

Det er klart, at procenttallene for kernebrugernes anvendelse af de enkelte sektioner ville blive højere, hvis man frægnede førstegangsbrugere, men førstegangsbrugere er også brugere. Det samme er de –måske kun få – brugere der blot ”kigger ind”, orienterer sig på hovedsiden og forsvinder igen. Disse

brugere tæller jo med i Litteratursidens høje tal for ”unikke besøgende”, og de bør derfor også tælle med i oversigten her.

Litteraturlister og boglån

Mellem 40 og 50 % af alle brugere har brugt sektionerne Vi anbefaler, Noget der ligner og Litteraturlister. Sektionerne er dannet med henblik på at inspirere til litteraturlæsning. Da Litteratursiden er et websted tilknyttet folkebibliotekerne, kunne det derfor være interessant at undersøge, om brugerne bliver så inspirerede, at de føler sig foranledigede til at låne bøgerne på folkebiblioteket. Det blev brugerne derfor spurgt om, og det viser sig, at brugerne i høj grad anvender sektionerne som afsæt for boglån eller i det mindste overvejer det.

Det er vigtigt at gøre opmærksom på, at antallet af besvarelser i de følgende spørgsmål automatisk er blevet begrænset. Spørgsmålene hører ind under brug og vurdering af sektionerne, og brugere der *ikke* har brugt de enkelte sektioner er *ikke* blevet konfronteret med disse spørgsmål i det elektroniske spørgeskema. Procenttallene gælder som før antal brugere, der har besvaret spørgsmålene, men dette absolutte tal vil af disse grunde være lavere end ved de første spørgsmål.

Antallet af brugere der har anvendt de tre sektioner og samtidig ønsket at besvare varierer, men både i absolutte tal og procentuelt er det anbefalingerne, der har givet anledning til flest konkrete bibliotekslån. Det kan pege på, at den kulturjournalistiske og ofte personligt drejede anbefaling også har en helt konkret effekt ved at øge udlånet af skønlitteratur. Det samme har – om end i lidt mindre grad - boglisterne i Noget der ligner og Litteraturlister.

Boglån efter anbefaling i sektionen Vi anbefaler		
	Antal	Procent
Jeg har flere gange lånt bøger på en anbefaling	112	59,9
Jeg har én gang lånt en bog på en anbefaling	17	9,1
Jeg har aldrig lånt en bog på en anbefaling men har overvejet det	46	24,6
Jeg har aldrig lånt en bog på en anbefaling og har heller aldrig overvejet det	12	6,4
	187	100

Tabel 20: Boglån på baggrund af anbefalinger.

Boglån efter orientering i sektionen Noget der ligner		
	Antal	Procent
Jeg har flere gange lånt bøger ud fra en liste i Noget der ligner	72	48,6
Jeg har én gang lånt en bog ud fra en liste i Noget der ligner	16	10,8
Jeg har aldrig lånt en bog ud fra en liste i Noget der ligner, men har overvejet det	51	34,5
Jeg har aldrig lånt en bog ud fra en liste i Noget der ligner og har heller aldrig overvejet det	9	6,1
	148	100

Boglån efter orientering i sektionen Litteraturlister		
	Antal	Procent
Jeg har flere gange lånt bøger ud fra en af litteraturlisterne	95	44,8
Jeg har én gang lånt en bog ud fra en af litteraturlisterne	25	11,8
Jeg har aldrig lånt en bog ud fra en af litteraturlisterne men har overvejet det	52	24,5
Jeg har aldrig lånt en bog ud fra en af litteraturlisterne og har heller aldrig overvejet det	40	18,9
	212	100

Tabel 21: Boglån efter orientering i sektionerne Noget der ligner og Litteraturlister.

Mange har også *overvejet* et boglån på baggrund af orientering i de tre sektioner. Betragter man disse overvejelser som udtryk for potentielle bogudlån, fremkommer der ved sektionerne Vi anbefaler og Noget der ligner et overordentligt positivt billede. Hos i alt 93,6 og 93,9 % af brugerne har en orientering i de to sektioner haft et eller flere *faktiske* eller *potentielle* boglån som effekt. Det er så markant, at det meget entydigt demonstrerer betydningen af en eksponering af de skønlitterære titler for bogudlånet hos Litteratursidens brugere. Og i videre perspektiv udsiger det vel også noget generelt om den store betydning af synliggørelse og eksponering af bogtitler for bibliotekernes udlån i de skønlitterære samlinger.

Lidt overraskende er indstillingen tilsyneladende noget mindre positiv i forbindelse med brugen af sektionen Litteraturlister. Det faktiske bogudlån – den faktiske udlånseffekt – er ganske vist ikke meget mindre, men hele 18,9 % tilkendegiver at de aldrig har *overvejet* at låne en bog på baggrund af litteraturlisterne. Det er ikke let at forklare. En mulig forklaring kan ligge i litteraturlisternes karakter sammenlignet med de andre sektioner. Litteraturlisterne er lange lister af titler inden for en genre, et emne, en

nationallitteratur m.m. Hver titel er forsynet med en ganske kort beskrivende note, der er hentet fra bibliotekskatalogen og udformet af DBC ud fra deres indekseringsregler (jf. noterne i *bibliotek.dk*). Noget tyder på, at nogle brugere kan finde disse lister for kedelige og uninspirerende. I hvert fald adskiller de sig fra den mere vurderende og personlige beskrivelse i anbefalingerne, og i Noget der ligner er afsættet for brugeren den kendte og elskede forfatter.

Brugernes vurdering

Besøgsfrekvens og brug af sektionerne fortæller meget om brugernes vurdering. Brugere blev imidlertid også bedt om en subjektiv evaluering, hvor de skulle placere de enkelte sektioner på en fire-trins skala: særdeles god, god, mindre god og ikke god. Evalueringen af de enkelte sektioner er i de fleste tilfælde meget positiv. Det er en tilfreds brugergruppe, hvad den høje besøgsfrekvens blandt kernebrugerne da også pegede på. Der vil i denne type besvarelser generelt være forsigtighed med at anvende den højeste værdi på skalaen, men relativt mange sætter i dette tilfælde kryds ved ”særdeles god”. Det er små procenttal der befinder sig i den nedre del af skalaen. Dog bemærker man, at sektionen Videoklip skiller

Vurdering af sektionen Kort Nyt		
	Antal	Procent
Særdeles god	26	19,4
God	103	76,9
Mindre god	4	3,0
Ikke god	1	0,7
	134	100

Tabel 22: Vurdering af sektionen Kort Nyt.

Vurdering af sektionen Vi anbefaler		
	Antal	Procent
Særdeles god	63	27,7
God	130	68,1
Mindre god	5	2,6
Ikke god	3	1,6
	191	100

Tabel 23: Vurdering af sektionen Vi anbefaler.

Vurdering af Noget der ligner		
	Antal	Procent
Særdeles god	53	37,1
God	81	56,6
Mindre god	7	4,9
Ikke god	2	1,4
	143	100

Tabel 24: Vurdering af sektionen Noget der ligner.

Vurdering af Litteraturlister		
	Antal	Procent
Særdeles god	55	26,7
God	133	64,6
Mindre god	16	7,8
Ikke god	2	1,0
	206	100

Tabel 25: Vurdering af sektionen Litteraturlister.

Vurdering af sektionen Tema		
	Antal	Procent
Særdeles god	47	29,4
God	107	66,9
Mindre god	3	1,9
Ikke god	3	1,9
	160	100

Tabel 26.: Vurdering af sektionen Tema.

Vurdering af sektionen Artikler		
	Antal	Procent
Særdeles god	36	22,6
God	112	70,4
Mindre god	10	6,3
Ikke god	1	0,6
	159	100

Tabel 27: Vurdering af sektionen Artikler.

Vurdering af forfatterportrætter (Forfatternet Danmark)		
	Antal	Procent
Særdeles god	53	21,1
God	159	63,3
Mindre god	32	12,7
Ikke god	7	2,8
	251	100

Tabel 28: Vurdering af sektionen Forfattere.

Vurdering af Litteraturanalyser: Epoke		
	Antal	Procent
Særdeles god	30	26,8
God	70	62,5
Mindre god	7	6,3
Ikke god	5	4,5
	112	100

Tabel 29: Vurdering af sektionen Litteraturanalyser: Epoke.

Vurdering af Litteraturanalyser: Plets kud		
	Antal	Procent
Særdeles god	37	32,7
God	60	53,1
Mindre god	12	10,6
Ikke god	4	3,5
	113	100

Tabel 30: Vurdering af sektionen Litteraturanalyser: Plets kud.

Vurdering af Ekspertpanelet		
	Antal	Procent
Særdeles god	6	16,7
God	26	72,2
Mindre god	2	5,6
Ikke god	2	5,6
	36	100

Tabel 31: Vurdering af sektionen Ekspertpanel.

Vurdering af Videoklip		
	Antal	Procent
Særdeles god	1	3,2
God	19	61,3
Mindre god	7	22,6
Ikke god	4	12,9
	31	100

Tabel 32: Vurdering af sektionen Video.

sig ud ved at 22,6 % af brugerne vurderer den som mindre god og hele 12,9 % som ikke god. Det er i forvejen et meget lavt antal brugere der anvender videoklippene. Man kan hævde at tallet 31 er for lavt til at give en klar signifikans. Omvendt er en relativ stor del af de få brugere altså åbenlyst utilfredse med videoklippene. Også Ekspertpanelet er en sektion der kun bruges lidt, men her er de få brugere lige så tilfredse som ved de fleste sektioner.

I betragtning af at forfatterportrætterne repræsenterede den mest anvendte og populære sektion, bemærker man, at der hos de fleste brugere er stor tilfredshed, men også at 12,8 % vurderer den som mindre god. Det er et relativt højt tal sammenlignet med de

øvrige sektioner. Selvom der er stort behov for portrætterne, og selv om de er meget anvendte, har flere brugere tilsyneladende fået øje på de svagheder, som vi allerede har været inde på. Det fremgår også af besvarelsernes skriftlige kommentarer, at flere brugere ikke kender baggrunden for *ForfatterNet Danmark*. Som rimeligt er, forventer de, at en sektion der kalder sig Forfattere indeholder noget om de kendte og relevante forfatterskaber. Derfor efterlyses mange forfattere, og her er det naturligvis ligegyldigt for brugerne, at forfatterportrætterne historisk er opstået med afsæt i de lokale biblioteker og i portrætteringen af lokale forfattere. Misforholdet mellem de mange ukendte lokale forfattere og fraværet af store kendte forfatterskaber falder i øjnene. Tilsvarende er

flere brugere tilsyneladende uvidende om, at portrætterne tager afsæt i levende forfattere. Igen kan man ikke fortænke brugerne i at forvente, at en indgang til ”forfattere” på et dansk litterært websted bla. indeholder de store kendte litteraturhistoriske navne. ”Hvor er Kierkegaard?”, spørger f.eks. en bruger

I kommentarerne fremhæver flere af brugerne, at det er svært at navigere rundt og finde det rigtige, og måske hænger dette sammen med, at Litteratursiden endnu ikke har integreret de mange forskellige lokale sites i et funktionelt netværk med funktionel søgefunktion. ”Forfattere” i menuen fører udelukkende ind til torsoen *ForfatterNet Danmark* og ikke til de mange interessante artikler, der findes i Epoke eller i sektionen Artikler eller Tema. Der mangler simpelthen en ordentlig samlet indgang til det enkelte forfatterskab, og her er søgefunktionen ikke til megen hjælp, da søgningen på et forfatternavn giver en lang række irrelevante resultater, hvor navnet blot er nævnt. Også dette nævnes i enkelte brugerkommentarer. I fokuseringen på webstedet som inspirationssted har man nedprioriteret muligheden for den systematiske søgning og overskuelige oversigter.

Brugerkommentarerne afspejler i øvrigt stor bredde i interesse. I samklang med den generelle udbredte brug af alle de forskelligartede sektioner, efterlyser brugerne mere af samme slags inden for alle kategorier: inspirationssektioner med flere lister, flere anbefalinger o.l. Men også flere dybtgående analyser og dybdeborende artikler.

Brugernes litterære smag

Som baggrund for interessen i Litteratursiden angav den største enkeltgruppe – 41 % - en lystbetonet interesse for litteratur. Godt 27 % angav faglig / professionel baggrund i job eller studium, mens 31

% angav, at deres interesse havde baggrund i begge dele. Vi har også set en bred interesse for de fleste af sektionerne på webstedet, både for de sektioner, der overvejende tager afsæt i den mere underholdende litteratur og de sektioner, der behandler den mere vægtige eller klassiske litteratur. Disse resultater peger i retning af, at brugerne sandsynligvis smagsmæssigt spreder sig bredt over flere forskellige typer af litteratur. Flere af spørgsmålene i undersøgelsen forsøgte at belyse den litterære smag nærmere.

Den litterære offentlighed har stort set altid været præget af en diskurs om den gode og den dårlige smag. Gennem det 20. århundrede bekræftedes en dikotomi mellem den kulturindustrielle underholdningslitteratur og litteraturen som kunstneriske værker. Diskursen har ofte udtrykt denne dikotomi som en skelnen mellem ikke-kvalitet og kvalitet, men mens diskursen ofte har været (skrå)sikker, har virkelighedens litteratur fremvist et mere broget billede. Dele af populærlitteraturen - f.eks. inden for den historiske roman, krimien, thrilleren eller gyseren – har undertiden demonstreret uomtvistelige kunstneriske træk, mens dele af den kunstneriske skønlitteratur kun kan betegnes som ligeegyldigheder, der ikke byder på nogen litterær oplevelse. Samtidig er kvalitetsbegrebet i den litterære offentlighed forvirket, idet det er blevet stadig mere legitimt at henvise til underholdningskvaliteten som en litterær kvalitet i sig selv (jf. tidligere omtale af Litteratursidens anbefalinger versus anmeldelser).

Det kan derfor være problematisk at gentage dikotomien i en brugerundersøgelse. Ikke desto mindre er det gjort i denne undersøgelse med baggrund i, at det trods alt stadig er en tvedeling, der giver mening, når der tales litteratur. Brugernes blev i denne sammenhæng spurgt, om de ville foretrække mere fokus

Dit indtryk af litteraturvalget på Litteratursiden.dk		
Er du enig eller uenig i følgende udsagn: Litteratursiden.dk sætter for meget fokus på den populære underholdningslitteratur	Antal	Procent
Meget enig	28	7,1
Delvis enig	94	24,0
Uenig	176	44,9
Ved ikke	94	24,0
I alt	392	100

Tabel 33: Brugernes vurdering af litteraturvalget (underholdningslitteraturen).

på den populære underholdningslitteratur eller mere fokus på det der med et problematisk begreb er kaldt kvalitetslitteratur, her specielt den *moderne* kvalitetslitteratur. Det er forventet at disse begreber giver mening for brugerne.

Først blev brugerne bedt om at tilkendegive graden af enighed i en række udsagn vedrørende Litteratursidens valg af litteratur til omtale, anbefaling, litteraturlister, temabehandling osv.

Undervejs er jeg blevet gjort opmærksom på at skemaet for fuldstændighedens skyld burde have haft en afkrydsningsmulighed mere, nemlig ”delvist uenig”, men med den eksisterende udformning har det alligevel udsagnskraft.

Tabellen skal ses i sammenhæng med den foregående beskrivelse af Litteratursiden. Her fremgik det, at den populære underholdningslitteratur blev eksponeret relativt meget i forlængelse af den større tolerance over for det populære som folkebibliotekerne gennem de seneste år har udvist. Imidlertid kunne man samtidig iagttage en bestræbelse på at behandle både nye og ældre kvalitetslitteratur og kvalitetsforfattere i den litterært kunstneriske tradition, dog sådan at meget lidt læst moderne litteratur – f.eks. lyrik – bliver noget stedmoderligt behandlet.

Tabellen viser at et stort antal har sat kryds ved ”ved ikke”. Det kan indikere, at brugerne trods undersøgelsens forventninger alligevel ikke forbinder noget præcist med spørgsmålet. Eller det kan betyde, at brugerne ikke har tænkt over eller bemærket, at der kunne være et problem. I det sidste tilfælde kan ”ved ikke” brugerne stort set være enige med de 44,9 % af brugerne der er uenige i udsagnet. Men i hvert fald 44,9 % mener ikke, der er for meget fokus på den populære underholdningslitteratur. Svaret åbner for nye spørgsmål. Hvorfor mener de ikke det? Det kan ikke belyses af spørgeskemaet. Svaret kan være motiveret af, at de 44,9 % mener der er en *passende* dækning, eller de kan mene at der gerne burde være *mere* fokus på den populære underholdningslitteratur.

Det er imidlertid værd at bemærke, at 31,1 % af brugerne er meget enige eller delvist enig i at der er for meget fokus på den populære underholdningslitteratur. Selv om kun 7,1 % er *meget* enige i udsagnet, peger resultatet i retning af at 31 % i en eller anden grad ikke kan følge Litteratursidens prioriteringer.

Som nævnt forsøger Litteratursiden at skabe en *balance* mellem de forskellige litteraturtyper, men for 31 % lykkes denne balance tilsyneladende ikke. Den populære underholdningslitteratur får lidt for megen opmærksomhed.

Undersøgelsen kunne nu have spurgt om der sættes for meget fokus på kvalitetslitteraturen, men her afslører den lettere absurditet i begreberne sig, for hvem vil svare ja til det spørgsmål? I stedet bliver brugerne spurgt om *der sættes for lidt fokus på moderne kvalitetslitteratur*. Spørgsmålet går ud fra at *moderne kvalitetslitteratur* giver associationer til nye kvalitetsforfattere der arbejder kunstnerisk bevidst med det æstetiske formsprog og altså i modsætning til populærlitteraturen ikke arbejder inden for underholdningslitteraturens genretyper. Begrebet er – indrømmet – ikke krystallklart men må forventes at give mening i kontekst af den ovenfor nævnte diskurs i den litterære offentlighed. Når det spørges om for *lidt* fokus frem for for *meget* fokus skyldes det at spørgsmålet ligger i forlængelse af den anklage mod folkebibliotekerne der er rejst de sidste årtier: de har for lidt fokus på moderne kvalitetslitteratur (jf. Annelise Japsen).

Tabel 34 giver bedst mening ved sammenligning med tabel 33. Ca. halvdelen af brugerne mener *ikke*, at der sættes for lidt fokus på moderne kvalitetslitteratur. Er det så de samme brugere – i alt 175 - som mener, at der ikke sættes for meget fokus på underholdningslitteraturen? Hvis det er, så har vi altså en stor gruppe, der primært foretrækker den underholdende populærlitteratur eller som mener der er en passende balance. Dannelsen af en krydstabel i SPSS viser, at 132 brugere er de samme. 132 brugere mener altså *både*, at der ikke er for meget fokus på populærlitteraturen *og*, at der ikke er for lidt fokus på moderne kvalitetslitteratur. For restens vedkommende angiver 21, at de ikke ved om der sættes for lidt fokus på moderne kvalitetslitteratur, 20 angiver at de er delvist enige og 1 meget enig i at der sættes for lidt fokus på moderne kvalitetslitteratur. De 21 sidste brugere viser, at en lille gruppe brugere altså kan mene at den moderne kvalitetslitteratur måske får for lidt opmærksomhed, samtidig med at de mener at der ikke er for megen eksponering på populærlitteraturen. Men det er på den anden side ikke typisk.

Overraskende viser krydstjekket, at af de 28 brugere der var *meget* enige i, at der blev sat for meget fokus

Dit indtryk af litteraturvalget på Litteratursiden.dk		
Er du enig eller uenig i følgende udsagn: Litteratursiden.dk sætter for lidt fokus på moderne kvalitetslitteratur	Antal	Procent
Meget enig	20	5,1
Delvis enig	75	19,1
Uenig	199	50,8
Ved ikke	98	25,0
I alt	392	100

Tabel 34: Brugernes vurdering af litteraturvalget (kvalitetslitteratur).

på populærlitteraturen, mener halvdelen – 14 – at der ikke sættes for lidt fokus på den moderne kvalitetslitteratur! De erklærer sig uenige i udsagnet. Her skulle man klart forvente, at brugere, der så klart oplever en favorisering af det populærlitterære litteraturvalg, lige så klart ville foretrække, at der blev eksponeret mere moderne kvalitetslitteratur. Der er i hvert fald én mulig forklaring på at valget åbenbart ikke er så indlysende, nemlig at de 14 ”afvigende” brugere foretrækker den *ældre* kvalitetslitteratur, klassikerne.

Jo længere man går ned i tallene, jo mere viser det sig at det er umuligt at operere med to klart adskilte brugergrupper: de der foretrækker populær underholdning og de der foretrækker seriøs kvalitetslitteratur. De brugere, der indirekte ytrer sympati for underholdningslitteraturen ved at mene at der ikke er for meget fokus på den (176 brugere) kan udmærket samtidig foretrække klassisk litteratur. Når brugerne spørges om, hvilke typer af forfattere de vil foretrække flere af i sektionerne Noget der ligner og Litteraturlister, svarer 71 af disse 176 brugere ”klassiske forfattere”. Det bekræfter endnu engang det indtryk, der dannede sig efter undersøgelsen af webstedsproducenternes smag, hvor en smag for populærlitteratur

udmærket kunne forenes med en smag for klassikere eller anden kvalitetslitteratur. Litteraturlæsere er åbenbart svære at sætte i bås. Meget tyder på, at en stor del af dem med stor fornøjelse læser og interesserer sig for vidt forskellige litteraturtyper.

Sammenligner man de to tabeller, fremgår det, at lidt færre er meget eller delvist enige i, at den moderne kvalitetslitteratur har for lidt fokus end i, at populærlitteraturen har for meget fokus. Sammenholdt med det lidt højere tal for uenighed i de to tabeller kunne der konkluderes, at der er en smule større bekymring for eksponeringen af populærlitteratur end der er bekymring for, at kvalitetslitteraturen svigtes. Og da procenttallene for uenighed i begge udsagn er meget højere end tallene for enighed, kunne noget samtidig tyde på at en ganske stor del af brugerne mener der er rimelig balance i Litteratursidens litteraturvalg. Det kan belyses at den sidste tabel i denne sammenhæng.

Igen er der en stor procentdel, der ikke ved hvad de skal mene om sagen, men ellers fremgår det ganske klart, at det store flertal – 67,2 % - er *meget eller delvis enige* i, at Litteratursiden dækker alle typer af

Dit indtryk af litteraturvalget på Litteratursiden.dk		
Er du enig eller uenig i følgende udsagn: Litteratursiden.dk forstår at dække alle typer af litteratur tilfredsstillende	Antal	Procent
Meget enig	109	28,2
Delvis enig	151	39,0
Uenig	39	10,1
Ved ikke	88	22,2
I alt	387	100

Tabel 35: Brugernes vurdering af balancen i litteraturvalget.

litteratur tilfredsstillende. Det større tal for den *delvise* enighed har baggrund i de ubalancer, som nogle brugere mener at kunne iagttage som beskrevet i det foregående. Der er ikke total og ubetinget enighed. Men hvordan skulle der også være det, når både brugere og litteraturtyperne spreder sig så bredt som de gør. Det samlede resultat viser en relativ stor tilfredshed med spredningen af litteraturvalget.

Vi har allerede været inde på endnu et spørgsmål, som belyser brugernes litterære smag. Vi skal nu se nærmere på det. Spørgsmålet lød: *Hvilke typer af forfattere vil du foretrække flere af i sektionerne Noget der ligner og Litteraturlister?* Besvarelsen vil være en strømpil i retning af, hvilke mere specielle typer af forfattere brugerne gerne ser rigere repræsenteret og dermed foretrækker. Der bør naturligvis tages forbehold for, at nogle brugere oplever deres mest foretrukne forfattere som udmærket repræsenterede og derfor vælger andre yndlingstyper som en knap så rigeligt repræsenterede, men det er et forbehold, der ikke har væsentlig indflydelse på hovedtendensen, specielt fordi valget ikke går mellem enkeltforfattere men mellem forfatter typer. Brugere fik mulighed for at sætte flere krydser, hvorfor procenten ikke sammenlagt bliver 100.

De sektioner der er valgt ud, er med vilje ”inspirations-sektionerne” Noget der ligner og Litteraturlister. Sektioner som Tema, Artikler og Litteraturanalyser giver uddybende analyser og information om forfat-

tere og værker og henvender sig til brugeren, der har en faglig interesse eller som af mere lystbetonet interesse vil have uddybet sin litterære viden. De her nævnte sektioner inspirerer derimod direkte til læse-lyst og litteraturvalg i en lystbetonet kontekst. Man må derfor formode, at forslag til forfatter typer i den sammenhæng mere direkte afspejler den litterære smag.

I det foregående var vi inde på, at brugerne generelt var tilfredse med litteraturvalget på Litteratursiden og generelt fandt, at der var balance mellem de forskellige typer, men også at *en del* brugere trods alt fandt, at der kunne være tendens til at fokusere for meget på populærlitteraturen og i nogen grad forsømme den moderne kvalitetslitteratur. I ovenstående tabel markerer et endnu større antal brugere, at de gerne ser repræsentation af flere forfattere inden for den moderne kvalitetslitteratur og inden for den klassiske litteratur. Man kan naturligvis hævde, at det ikke er et flertal blandt brugerne der ønsker dette, men et brugerantal mellem 34 og 39 % må trods alt betragtes som stort, og specielt er ønsket markant i forhold til sektionen Litteraturlister, der i forvejen har litteraturlister med klassikere og forskellige nationallitteraturs moderne kvalitetsforfattere. Det peger i hvert fald på, at producenterne bag Litteratursiden ikke behøver at være ængstelige for at udvide eksponeringen af moderne kvalitetsforfattere og klassikere. Et stort antal brugere vil stå bag et sådant initiativ.

Hvilke typer af forfattere vil du foretrække flere af i sektionerne Noget der ligner og Litteraturlister?		
Muligheder for besvarelse	Antal	Procent
Krimiforfattere	86	21,2
Spændingsforfattere	71	17,5
Science fiction og fantasy-forfattere	43	10,6
Gyserforfattere	28	6,9
Forfattere af kærlighedsromaner	61	15,0
Kvalitetsforfattere inden for moderne dansk litteratur	159	39,2
Kvalitetsforfattere inden for moderne oversat litteratur	145	35,7
Klassiske forfattere	139	34,2
Andre	34	8,4
Ved ikke	25	6,2
Mulighed for flere krydser, besvarelsesgrundlag: 406		

Tabel 36: *Hvilke typer forfatterskaber ønsker brugerne flere af?*

En nærmere betragtning af tallene og krydstjek viser igen, at det ikke er muligt at opdele brugerne i entydige grupper. Også ved denne besvarelse går den enkelte brugers prioriteringer ofte på kryds og tværs mellem forfatter- og litteraturtyper. 55 brugere blandt de 86, der vil foretrække flere krimiforfattere, foretrækker samtidig flere moderne kvalitetsforfattere, både danske og oversatte. 40 af dem ser gerne flere klassiske forfattere repræsenteret. 46 af de 71 brugere, der foretrækker flere spændingsforfattere, foretrækker samtidig flere moderne danske kvalitetsforfattere, 44 foretrækker flere moderne oversatte kvalitetsforfattere, og 37 foretrækker flere klassiske forfattere. 27 af de 43 brugere, der foretrækker flere science fiction og fantasy forfattere, foretrækker samtidig flere moderne danske kvalitetsforfattere, 25 foretrækker samtidig flere moderne, oversatte kvalitetsforfattere, og 22 foretrækker flere klassiske forfattere. I alle tilfælde er det altså over halvdelen af de brugere, der foretrækker flere lister med forfattere af populærlitteraturens kernegenrer, som samtidig ønske flere lister med moderne og klassisk kvalitetslitteratur. Læseren af spændingslitteraturen kan

samtidig vise sig at være en læser af den klassiske, litterære kanon.

Brugerne blev også spurgt direkte om, hvilke typer af litteratur de foretrækker. Denne gang uden at relatere det til sektioner på Litteratursiden. Nedenstående tabel viser altså et billede af brugernes litterære smag som sådan.

Nye romaner er den foretrukne litteratur blandt læserne. Som tidligere i undersøgelsen er ”romaner” her opstillet som valgmulighed i en modstilling til en række populære genrer, der formelt naturligvis også er romaner. Selve modstillingen i skemaet skal give indtryk af romaner i den betydning, som på engelsk dækkes af ”general fiction”, men som vi ikke har noget begreb for på dansk. ”Nye romaner” er altså den ny romanlitteratur, der ikke er decideret genrelitteratur (krimier, gysere etc). I praksis vil litteraturlæsere opleve denne forskel som meningsfuld. Blandt de nye oversatte romaner er der en lille tendens til at foretrække danske romaner. I modsætning i øvrigt til de bibliotekarer der er medarbejdere ved Litteratursi-

Din egen litterære smag		
Sæt kryds ved de typer af litteratur som du selv læser og foretrækker. Sæt gerne flere krydser	Antal	Procent
Nye oversatte romaner	217	53,4
Nye oversatte europæiske romaner	165	40,6
Nye oversatte ikke-europæiske romaner	129	31,8
Nye danske romaner	235	57,9
Ny dansk lyrik	57	14,0
Klassisk litteratur	163	40,1
Dansk klassisk litteratur	164	40,4
Udenlandsk klassisk litteratur	133	32,8
Krimier	153	37,7
Gysere	56	13,8
Science fiction	51	12,6
Familie- og slægtsromaner	117	28,8
Historiske romaner	143	35,2
Kærlighedsromaner	107	26,4
Andet	91	22,4
Mulighed for flere krydser, besvarelsesgrundlag: 406		

Tabel 37: Hvilke typer af litteratur foretrækker brugerne?

den. De foretrækker klart den oversatte litteratur (se ovenfor).

Klassisk litteratur ligger højt på listen over foretrukket og læst litteratur hos brugerne, mens ny dansk lyrik indtager en mere beskedne plads. I sammenligning med tabellen over producenternes foretrukne og læste litteratur er det dog værd at bemærke, at ny dansk lyrik faktisk har en højere score hos brugerne. Blandt de 56 producenter var ny dansk lyrik kun en læst og foretrukket genre hos 2, lig 3,5 % af Litteratursidens producenter. Blandt brugerne foretrækker og læser dog 14 % den nye danske lyrik. Hvilket er på linje med populærgenrerne gysere og science fiction.

I sammenligning med producenternes litterære smag er brugernes næsten identisk, dog med de små forskelle, at de danske romaner værdsættes lige så højt som de udenlandske hos brugerne, samt at brugerne åbenbart har lidt større forkærlighed for ny dansk lyrik end producenterne! De populærlitterære genrer placeres forbløffende ens hos de to grupper i popularitetsrækkefølgen: krimier, historiske romaner, kærlighedsromaner, familie- og slægtsromaner, gysere og science fiction.

Krydstjek viser i øvrigt samme tendens som førhen beskrevet: brugerne deler sig ikke entydigt mellem det populærlitterære på den ene side og nye romaner og klassikere på den anden. Læsere af klassikere læser også krimier og selv gysere, der ellers er en af de mindst læste genrer i populærlitteraturen. Blandt de 56 brugere der læser og foretrækker gysere, læser og foretrækker 24 samtidig klassisk litteratur.

Der fremtræder efterhånden et klart billede af en brugergruppe, der slet ikke er så tvedt mellem det kvalitetslitterære og det populære som fordommene tilskriver. Brugere pendler mellem ”høj” og ”lav” litteratur.

Blandt de populærlitterære genrer vækker gys og science fiction kun i mindre grad genklang hos brugerne. Det er samtidig de genrer, der mest adskiller sig fra den almene romanlitteratur. Både den moderne krimi, historiske romaner, familie- og slægtsromaner og kærlighedsromaner har flydende overgange til den *realistiske tradition* inden for romanlitteraturens almene del. At så stor en del af brugerne sætter kryds ved *disse* populærlitterære genrer, peger på, *at det er*

denne realistiske mainstream der generelt foretrækkes.

Et sidste dyk ned i brugernes litterære smag blev i undersøgelsen forsøgt ved at bede dem nævne to yndlingsforfattere. Der blev i svarene nævnt 228 *identificerbare forfatternavne* og heraf en betragtelig del flere gange. 292 *brugere* skrev et første forfatternavn. Heraf var 6 svar ubrugelige på grund af irrelevant svar eller uidentificerbart navn. 279 *brugere* udfyldte desuden feltet med det andet forfatternavn. Her var også 6 ubrugelige svar.

De 228 forfattere talte enkelte navne, som ikke skriver skønlitteratur: Jørgen Knudsen, Nelson Mandela, Troels Kløvedal, Tonni Arnold, Tor Nørretranders, Bo Østlund og Karl Marx. Desuden nævnes en enkelt tegneserieforfatter (Akira Toriyama). Disse er trukket ud af skemaet, der altså indeholder 220 *forfattere som udtrykker brugernes skønlitterære smag*. Et tal i parentes angiver det antal gange forfatteren er nævnt. Hvis der ikke er noget tal, betyder at forfatteren er nævnt én gang. For at lette overblikket har jeg foretaget en vis grovsortering i nogle kategorier. Desuden er forfattere som er nævnt flere gange nævnt først, mens forfattere nævnt én gang er opregnet i helt tilfældig rækkefølge.

Brugernes valg af yndlingsforfattere bekræfter på flere måder det, der hidtil er fremgået vedrørende deres litterære smag. Romanforfatterne – og specielt forfattere i den realistiske tradition – er klart i overtal.

Romanforfatterne i den realistiske tradition rummer meget forskelligartede forfatterskaber, og en del kunne placeres som underholdningslitteratur og populærlitteratur på linje med de populærlitterære forfatterskaber, der er grupperet under krimi, gys, fantasy, science fiction, eventyr og spænding. Grænsen mellem den ”seriøse” realisme og den realistiske underholdning er meget flydende. Det gælder f.eks. de forfatterskaber der nedsættende er blevet kaldt ”dameromaner”: Danielle Steel, Jane Aamund, Jennifer Weiner, Maeve Binchy, Rosamunde Pilcher, Rosie Thomas, Helen Fielding, Regine Deforges og Jane Aamund. Man kunne have foretaget en finere sortering og oprettet en gruppe med kærlighedsromaner (”romance”), men her ville grænserne for alvor blive flydende. De sidstnævnte forfattere skriver ikke kun kærlighedsromaner, og skulle man så også her

<p>Nyere (efter ca. 1950) udenlandske forfattere der skriver i realistisk tradition:</p> <p>John Irving (9) Kerstin Ekman (6) Herbjørg Wassmo (4) Marianne Fredriksson (4) Jane Aamund (4) Anne Tyler (3) Lars Saaby Christensen (2) Nick Hornby (2) Anita Shreve (2) Marilyn French (2) Paulo Coelho (2) Arundhati Roy (2) Danielle Steel (2) Bruce Chatwin Einar Mar Gudmundsson Amy Tan D.H. Lawrence Lisa Alther Jonathan Coe Douglas Coupland E. Annie Proulx Erlend Loe John Steinbeck Toril Brekke Luke Reinhardt Marcia Willett Marge Piercy Marian Keyes Elsa Morante Pat Conroy Simone de Beauvoir Tracy Chevalier Toni Morrison Torbjørn Flygt V.S. Naipaul Vladimir Nabokov Zadie Smith Erik Fosnes Hansen Helen Fielding J.D. Salinger Jack London Marcel Pagnol Chuck Palahniuk Regine Deforges Rose Tremain Jennifer Weiner Maeve Binchy Rosamunde Pilcher Rosie Thomas</p>	<p>Nyere (efter ca. 1950) udenlandske forfattere hvis forfatterskaber generelt eller undertiden bryder den realistiske fortælletradition (eksperimenterende, modernistiske, post-modernistisk, fantastiske m.m.)</p> <p>Paul Auster (10) Isabel Allende (5) Jan Kjærstad (4) A.S. Byatt (3) Umberto Eco (3) Salman Rushdie (2) Fay Weldon (2) Göran Tunström Iris Murdoch Primo Levi Günther Grass Michel Houellebecq Siri Hustvedt José Saramago Gabriel Garcia Marquez</p>	<p>Udenlandske klassiker-forfattere:</p> <p>Fjodor Dostojevski (5) Samuel Beckett (3) William Shakespeare (3) Jane Austen (3) Virginia Woolf (2) Selma Lagerlöf (2) Edgar Allan Poe (2) William Faulkner (2) Marcel Proust Max Frisch Virgil Albert Camus Friedrich Dürrenmatt Franz Kafka Goethe Ivan Turgenev Knut Hamsun Leo Tolstoy</p>
---	---	---

<p>Nyere (efter ca. 1950) danske forfattere der skriver i realistisk tradition:</p> <p>Hanne-Vibeke Holst (14) Kirsten Thorup (8) Anne Marie Løn (7) Jan Sonnergaard (7) Bjarne Reuter (7) Jakob Ejersbo (5) Hans Scherfig (4) Tine Bryld (4) Bent Q. Holm (2) Esther Bock (2) Jette Kaarsbøl (2) Elsebeth Egholm Carsten Jensen Lise Nørgaard Peter Fogtdal Ebbe Kløvedal Reich Martha Christensen Ingrid Berner Larsen Knud Erik Pedersen Martin Jensen Morten Sabroe Thomas Eddie Petersen Thorkild Hansen Vita Andersen Bo Hr. Hansen Inge Lis Ølgaard Jytte Borberg Maria Helleberg Suleima Hind</p>	<p>Nyere (efter ca. 1950) danske forfattere hvis forfatterskaber generelt eller undertiden bryder den realistiske fortælletradition (eksperimenterende, modernistiske, postmodernistisk, fantastiske m.m.)</p> <p>Svend Åge Madsen (9) Ib Michael (8) Peter Høeg (6) Klaus Rifbjerg (4) Jens Christian Grøndahl (2) Dorrit Willumsen (2) Helle Helle Solvej Balle Cecil Bødker Inge Eriksen Martin A. Hansen Mette Thomsen Peter Adolphsen Poul Hoffmann Charlotte Weitze Iselin C. Herman Leif Panduro Nis Jakob</p>	<p>Danske klassiker-forfattere</p> <p>H.C. Andersen (17) Johs. V. Jensen (8) Henrik Pontoppidan (8) Karen Blixen (6) Herman Bang (3) Ludvig Holberg Søren Kierkegaard Tom Kristensen Johannes Ewald Karin Michaëlis Sophus Claussen</p>
<p>Krimi-forfattere:</p> <p>Henning Mankell (13) Elizabeth George (3) Minette Walters (6) Liza Marklund (6) Ruth Rendell (5) Arne Dahl (4) P.D. James / Barbara Vine (3) Agathe Christie (2) Gunnar Stålesen (2) Arturo Perez-Reverte (2) Åke Edwardson (2) Dan Turell Dick Francis Faye Kellerman Karin Fossum Torben Nielsen Andrew Taylor Anne Holt Bo Balderson Dorothy L. Sayers</p>	<p>Gyserforfattere:</p> <p>Stephen King (7) Anne Rice (2) Amelia Atwater-Rhodes (2) Dean Koontz Kenneth Bøgh Andersen</p> <p>Fantasy, eventyr, sci fi:</p> <p>J.R.R. Tolkien (14) Jean M. Auel (4) David Eddings (2) Tamora Pierce (2) George R.R. Martin Lois Lowry Neil Gaiman</p>	<p>Spændingsforfattere:</p> <p>Leif Davidsen (13) Jan Guillou (3) John Grisham (3) Mary Higgins Clark (2) John le Carré (2) Ken Follett (2) Tom Clancy Wilbur Smith Alex Garland Chris Ryan Jens Henrik Jensen Joy Fielding Pat Barker Peter Dürfeld</p>

John Sandford Kirsten Holst Orhan Pamuk Patricia Cornwell Raymond Chandler Robert Goddard Fredrik Skagen	Terry Brooks Terry Pratchett Wendy Pini William Gibson Christian Jacq Clive Cussler Colin Forbes Frank Herbert	
Børnebøger J.K. Rowling (10) Jostein Gaarder (4) Dennis Jürgensen (3) Kim Fupz Aakeson (2) Astrid Lindgren (2) Tom Hill (2) Philip Pullman Walter Farley Aage Brandt Bent Haller Bjarne Dalsgaard Svendsen Louis Jensen Roald Dahl	Lyrkere Benny Andersen (7) Boris Vian Charles Simic Naja Marie Aidt Niels Hav Ole Sarvig Per Højholt Peter Laugesen Tomas Tranströmer Pia Juul Viggo Madsen Benjamin Peret Charles Bukowski Halfdan Rasmussen Lean Nielsen Michael Strunge Søren Ulrik Thomsen	

Tabel 38: Brugernes yndlingsforfattere.

placere forfattere som Hanne Vibeke Holst, Wassmo o.a.?

I den realistiske tradition findes også en række forfattere af historiske romaner (Toril Brekke, Tracy Chevalier, Maria Helleberg m. fl.) der ligeledes nærmer sig den rent underholdende genrelitteratur, så det er bestemt ikke ”høj” litteratur det hele. Interessen for den rent underholdende litteratur afspejler sig både i de nævnte forfatterskaber inden for spændingsromaner, krimi, fantasy og i visse af forfatterskaberne i den realistiske tradition.

Som helhed er valgene dog ikke præget af dårlig litteratur. Mange af de underholdende forfatterskaber er karakteriseret ved solidt håndværk, og den store interesse for krimiforfatterne bør ses i lyset af, at krimierne gennem de seneste årtier har ændret sig væsentligt. Fra at være overvejende formellitteratur, er krimien i flere tilfælde i dag den kritisk realistiske litteraturs arvtager.

Samtidig tilhører mange af forfatterskaberne i listen det bedste i verdenslitteraturen overhovedet. Det gælder både flere nye forfatterskaber og de ikke få klassiske forfatterskaber der er nævnt. Det er i den sammenhæng faktisk lidt imponerende, at så mange ældre og klassiske forfattere nævnes i denne sammenhæng, hvor brugerne ikke skal demonstrere, om de er i besiddelse af litterær ”dannelse” men udpege deres yndlingsforfattere. Ligesom i svarene på læst og foretrukket litteratur står lyrikken desuden forholdsvis stærkt, langt stærkere end man kunne forvente.

At der nævnes så relativt mange børnelitterære forfattere kan overraske i denne kontekst, men har uden tvivl sin baggrund i, at der er mange store børn og unge mennesker blandt brugerne. Deres største litterære oplevelser ligger i erindringen fra læsningen af disse forfatterskaber, der primært henvender sig til teenagergruppen.

Smagssociologisk repræsenterer brugerne som helhed altså et overordentligt bredt felt med mange

forfatternavne, og både i valget af den mere underholdende litteratur og i valget af moderne kvalitetslitteratur samt klassikere findes overraskende forfatternavne. Der findes en del bestseller-forfattere, men det er ikke som helhed bestsellerismen, der determinerer. Der nævnes klassisk litteratur, men det er ikke et forudsigeligt valg fra den litterære kanon der slår igennem. Brugernes litterære smag er langt mere differentieret og individuelt betonet end nogle måske ville forvente. At der blandt topscorerne er navne som Hanne-Vibeke Holst, Leif Davidsen, Tolkien, Henning Mankell og Paul Auster er naturligvis forventeligt, men ikke at de kun får mellem 10 og 14 ”stemmer”. Det er måske heller ikke forventeligt at forfatteren der får flest krydser hedder H.C. Andersen, og hvem skulle have forventet at følgende er yndlingslekture blandt danske læsere: Friedrich Dürrenmatt, Goethe, Ivan Turgenev eller Johannes Ewald.

Man kan naturligvis ikke drage entydige slutninger fra undersøgelsens individuelle respondenter til brugerne af Litteratusiden, specielt ikke ved disse helt specifikke valg af individuelle forfatternavne. Man skal samtidig være forsigtig med at drage slutninger vedrørende befolkningen af danske litteraturlæsere som helhed. Men som det er fremgået tegner gruppen trods alt sociologisk et relativt bredt billede af den litteraturlæsende befolkning. Kvinderne dominerer i overensstemmelse med læseundersøgelser. Det er lystlæserne, der dominerer men alligevel med repræsentation af de grupper der også fagligt beskæftiger sig med litteratur. De professionelle litterater og akademiske litteraturfagfolk er underrepræsenterede, og det samme er måske de grupper af triviallitterære læsere, som også befinder sig uden for bibliotekernes kredsløb. Men hvis vi i det mindste kan betragte brugergruppen som repræsenterende en væsentlig del af den læsende offentlighed, er indtrykket af denne særdeles opmuntrende i forhold til sørgesangene om bestsellerisme, læsekulturens forfald, ensretning af smagen og den ældre litteraturs uddøen og glemsel. Undersøgelsen viser, at litteraturen – også kvalitetslitteraturen og klassikerne – ligesom den litterære interesse er levende blandt Litteratusidens brugere. Og som en forsigtig slutning: blandt danske læsere.

Litteratusiden.dk og skønlitteraturen på folkebibliotekerne

Undersøgelsen af *Litteratusiden.dk* og dens brugere bekræfter i flere henseender resultater i Claus Secher: Bibliotekernes og lånernes skønlitterære bogvalg. En undersøgelse af skønlitterært bogvalg og udlån i Albertslund, Ringsted og Thisted biblioteker. Secher fremhæver bl.a. i konklusionen, at ”det litterære liv i bibliotekerne samtidig er meget bredere end det, der kan aflæses af boghandlernes bestsellerlister”⁴⁵. Ifølge Sechers undersøgelse er det skønlitterære bogvalg i folkebibliotekerne præget af den populære litteratur, men dog med forkærlighed for at kombinere det populære med kvalitet⁴⁶. Det er main-stream-realismen og de populærlitterære genrer der dominerer folkebibliotekernes bogvalg, hvilket ifølge Secher kommer tydeligt frem i fastsættelsen af eksemplartal i indkøbet. Det der fravælges er såvel den kvalitetsmæssige dårligste underholdningslitteratur som enkelte titler inden for den mest eksperimenterende litteratur og lyrikken. Nedprioriteringen af den sidste viser sig dog især i fastsættelsen af eksemplartal.

Disse prioriteringer i bogvalget gælder også for Litteratusidens valg af titler til eksponering i webstedets forskellige sektioner, og i Litteratusidens anbefalinger finder man en klar tendens til at vedstå sig disse prioriteringer. I modsætning til Sechers undersøgelse afspejler min undersøgelse en holdning blandt bibliotekernes litteraturformidlere, og den viser klart, at der ikke blot er tale om en lunken efterspørgselsorientering, men om en insisteren på, at (den gode) underholdningslitteratur har en legitimitet. Læselysten i forbindelse med skønlitteratur forbindes ikke alene med kunstnydelse men med nydelse af litterær underholdning.

Sechers undersøgelse viser imidlertid også, at kvalitetslitteraturen ikke generelt forsømmes. Der kan findes eksempler på manglende indkøb af enkelte kvalitetstitler i de tre biblioteker, ligesom man kan finde fravalg af kvalitetstitler i Litteratusidens anbefalinger, men bibliotekerne bestræber sig samtidig for at indkøbe i hvert fald få eksemplarer af kvalitetslitteratur, som ikke kan forvente den store efterspørgsel. Tilsvarende kan man af min undersøgelse se, at Litteratusiden også anbefaler, omtaler og lister flere titler inden for den mere snævre kvalitetslitteratur. Secher må dog konkludere, at ”bibliotekerne ikke længere fungerer som en effektiv støtte for den

smallere skønlitterære bogproduktion” (s. 74), ligesom jeg må konkludere, at Litteratursiden *ikke først og fremmest* formidler den smallere litteratur eller den mere eksperimenterende litterære kunst. Specielt lyrikken forekommer forsømt, ligesom nyudgivelser af klassikere ikke har anbefalingernes bevågenhed. Disse negative formuleringer kan dog vendes til mere positive: Litteratursiden afspejler i lighed med folkebibliotekerne en langt bredere litterær interesse og lystlæsning. Bredere end den litterære avantgarde, men også bredere end boghandlernes bestsellerlister.

Claus Secher konkluderer, at folkebibliotekernes skønlitterære bogvalg afspejler lånernes interesser, bortset fra at efterspørgslen kunne foranledige et endnu højere eksemplartal af det mest populære. En vis modifikation af det rent efterspørgselsstyrede bogvalg finder altså sted. Men generelt køber bibliotekerne hvad der efterspørges af lånerne. I analysen af efterspørgslen og dermed lånernes litterære interesser konkluderer han imidlertid også, at disse ikke udelukkende er styret af ”bestsellerisme”. Der eksisterer en ”litterær bredde i lånernes smag” (s. 77), afspejlet i, at litterære kvalitetsromaner også undertiden kan have ganske høje udlånstal. Denne bredde i smagen finder jeg også i min undersøgelse af Litteratursidens brugere. I modsætning til Secher er jeg i min undersøgelse ikke afhængig af generelle udlånstal, men kan dokumentere, at min brugergruppe i valg af foretrukne litteraturtyper og forfatterskaber afspejler en bred litterær interesse. Ligesom Secher kan være overrasket over udlånstal for visse lyrikere og visse kvalitetsromaner, kan jeg lade mig overraske over en ikke ringe interesse for lyrik og litterære klassikere samt for de mange kvalitetsforfattere, der optræder på listerne over brugernes yndlingsforfattere.

Men jeg kan også supplere billedet endnu mere specifikt. Min undersøgelse viser, at de enkelte brugere ikke lader sig rubricere i entydige læsersegmenter. Brugergruppen lader sig ikke inddele i læsere af kvalitetslitteratur, læsere af klassikere, læsere af populærlitteratur m.v. Mange af brugerne læser på det individuelle plan meget bredt. De enkelte litteraturinteresserede brugere af Litteratursiden kan interessere sig for og læse både klassikere, moderne romaner, krimier og lyrik. Både Litteratursiden.dk og dens brugere demonstrer således, at lystlæsning og litteraturinteresse går på tværs af traditionelle inddelinger i

høj og lav kultur, bestsellerisme og kvalitetslitteratur, kunst og underholdning.

Litteratursiden.dk er et inspirationssted for lystlæsere. Min undersøgelse viser imidlertid også, at webstedet i høj grad også anvendes til informationsøgning i litteraturens mere faglige aspekter. Den udbredte anvendelse af søgemaskiner som indgang til webstedet peger i retning af en stor brugergruppe med definerede informationsbehov, f.eks. opgaveskrivende skoleelever og studerende. Anvendelsen af søgemaskinerne som indgang demonstrerer imidlertid også, at *Litteratursiden.dk* som bibliotekarisk websted er indlejret i internettets hypertextuelle netværk. Det er måske en af de vigtigste konklusioner. Brugere går ikke nødvendigvis som udgangspunkt på biblioteket for at få information eller inspiration, men de går heller ikke nødvendigvis til det ”virtuelle bibliotek” i første omgang. Brugere er ”på nettet” og her støder de i søgninger på bl.a. *Litteratursiden.dk*'s dokumenter sammen med mange andre dokumenter i det hypertextuelle netværk. På den ene side har Litteratursiden.dk en stor gruppe af stabile og trofaste brugere, der frekventerer webstedet som netbibliotek. På den anden side eksisterer der en gruppe brugere, der er mere troløse, og som ikke går ind ad bibliotekets (fysiske eller virtuelle) hovedindgang.

Det er dette sidste aspekt, der også manifesterer sig i webstedets dobbelte karakter som netbibliotek og som litterært magasin i en bredere litterær offentlighed. På webben er den litteraturformidlende bibliotekar ikke kun bibliotekar, men også kulturjournalist og formidler i en bredere forstand. Netbiblioteket ophæver ikke alene nogle fysiske grænser men også nogle institutionelle grænser. På nettet spørger brugere ikke nødvendigvis efter bibliotekaren men efterspørger information, inspiration og formidling. *Litteratursiden.dk* er derfor også et eksempel på, hvordan biblioteket og bibliotekarerne i disse år må øve sig i nye roller.

Noter

1. Jf behandlingen af offentlighedsformer, stat og civilt samfund i Jürgen Habermas' *Strukturwandel der Öffentlichkeit* (1962) og i den litteratur der baserer sig herpå.
2. Jay David Bolter og Richard Grusin: *Remediation : understanding new media*. Cambridge,

- Mass. : MIT Press, 1999 samt Jay David Bolter: *Writing Space. Computers, Hypertext, and the Remediation of Print* (second Edition). New Jersey, London: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, 2001.
3. Termen websted anvendes her for den engelske term web site. Det defineres som en strukturel enhed af websider, dokumenter og kommunikative tjenester, forbundet gennem en hypertextuel navigationsstruktur og lokaliseret og identificeret gennem en unik URL på www.
 4. SPSS 12.0 for Windows er et softwareprogram til statistisk analyse.
 5. Informationerne om ForfatterNet og de øvrige bibliotekariske første webproduktioner har som kilde mundtlige informationer fra deltagende bibliotekarer, idet jeg personligt men uformelt har fulgt arbejdet gennem flere år. Om baggrunden for Litteratursiden.dk kan læses på webstedet. URL: <http://www.litteratursiden.dk/>
 6. Termen konsultationsmedie anvender jeg med inspiration i Jens F. Jensens *Roadmap til Informations-Motorvejen. Medietypologier for Informationstrafikmønstre på Internet. I: Internet, World Wide Web, Netværkskommunikation*. Red. Jens F. Jensen, Aalborg: Aalborg Universitetsforlag, 1999. Heri inddeler han mediers informationstrafik i fire grundlæggende mønstre: transmission, registrering, konsultation og konversation.
 7. Lev Manovich skriver om databasen og encyklopædien som internettets kulturelle grundformer i *The language of new media*. Cambridge, Mass. : MIT Press, 2002.
 8. Community er begrebet for internettets virtuelle fællesskaber. Jeg anvender termen brugerfællesskab på dansk. Nettets communities – eller brugerfællesskaber – er et af internettets ældste fænomener. Som net-værksmedie viste internettet sig hurtigt velegnet til at være platform for virtuelle netværk af brugere. Se Howard Rheingold: *The virtual community : homesteading on the electronic frontier*. Reading, Mass. : Addison-Wesley Pub. Co., 1993.
 9. John Chr. Jørgensen: Om at gøre lange liv korte. Det leksikalske forfatterportræt mellem videnskab og formidling - med baggrund i projekt Dansk Forfatterleksikon. I: Biblioteksarbejde nr. 61, 2001.
 10. Oplyses af Litteratursidens redaktør Lise Vandborg til *Bogmarkedet* 26, 2003.
 11. Den sidste store debat var i 90'ernes begyndelse og midte. Centrale undersøgelser og indlæg kan læses i Anne Lise Japsen: *Biblioteket og den gode bog: hvad styrer folkebibliotekernes anskaffelsespolitik*. Kbh.: Gyldendal, 1992. Henrik Christoffersen: *Lånernes bogvalg: en pilotundersøgelse på centralbiblioteket i Roskilde*. Ballerup: Danmarks Biblioteksforening, 1995. Claus Secher: *Bibliotekernes og lånernes skønlitterære bogvalg: en undersøgelse af skønlitterært bogvalg og udlån i Albertslund, Ringsted og Thisted biblioteker*. Kbh.: Biblioteksstyrelsen, 2000.
 12. Bibliotek.dk er den webpublicerede database der indeholder kataloger for alle danske, offentlige biblioteker.
 13. Spørgeskemaet var udarbejdet af mig (HJN) og distribueret til Litteratursidens samtlige medarbejdere via webstedets redaktør, Lise Vandborg.
 14. Anna Everett gør opmærksom på disse ligheder: Anna Everett: *Digitextuality and Click Theory. Theses on convergence media in the digital age. I: New Media. Theories and practise of digitextuality*. Ed.: Anna Everett og John T. Caldwell. New York, London: Routledge, 2003. S. 6.
 15. Trine Nielson og Lone Hansen: *Kvalitetsevaluering af folkebibliotekernes netbiblioteker*. Biblioteksstyrelsen, Kbh. 2003, s. 6.
 16. Analysen er baseret på iagttagelse af Litteratursiden i 2004. Som alle websteder udvikler Litteratursiden sig konstant, og i 2005 har man indført RSS software, hvor nyheder, nye anbefalinger m.m. i form af såkaldte *feeds* automatisk sendes til abonnenter med RSS-læsere.

17. Martin Engebretsen: *Nyheten som hypertext: tekstuelle aspekter ved møtet mellom en gammel sjanger og ny teknologi*. Kristiansand: IJ-forlaget, 2001.
18. Espen Aarseth: *Cybertext: Perspectives on ergodic literature*. Bergen: Bergen Universitetsforlag, 1996.
19. Anne Lise Japsen: *Biblioteket og den gode bog: hvad styrer folkebibliotekernes anskaffelsespolitik*. Kbh.: Gyldendal, 1992.
20. Begrebet introduceres af Niels D. Lund i *Litteraturformidlingens betingelser*. I Biblioteksarbejde, 21. årgang, nr. 61, 2001, s. 7-23.
21. John Chr. Jørgensen: *Det danske anmelderis historie: den litterære anmeldelses opståen og udvikling 1720-1906*. Kbh.: Fisker og Schou, 1994.
22. F.eks. John Chr Jørgensen: Recensionernes retorik. Den danske anmeldelse før og nu. I: Kritik 120, 1996.
23. John Chr. Jørgensen: Den gode anmeldelse. I: *Dansk Noter 2*, 1995.
24. Jørgen Fafner: *Retorik, klassisk og moderne*. Kbh: Akademisk forlag, 1995, s. 34.
25. DBC – der producerer lektøruddtalelserne - har udarbejdet retningslinjer for lektøruddtalelser. Hovedlinjerne er gengivet på DBC's websted for lektøruddtalelser. URL: <http://lektor.dbc.dk/>
26. Disse oplysninger stammer fra redaktør Lise Vandborg, der på forespørgsel har givet oplysningerne i en mail ¼ 2004.
27. Karl Bühlers begreber er her refereret efter Jørgen Fafner: *Retorik, klassisk og moderne*. Kbh: Akademisk forlag, 1995.
28. Erik Hansen: *Reklamesprog*. Kbh.: Hans Reitzel, 1965 s. 48.
29. Erik Hansen: *Reklamesprog*. Kbh.: Hans Reitzel, 1965 s. 48.
30. Jan Andersson og Mats Furberg: *Språk och påverkan: om argumentationens semantik*. Bokforlaget Aldus /Bonniers, 1966.
31. Jørgen Fafner: *Retorik, klassisk og moderne*. Kbh: Akademisk forlag, 1995, s. 80.
32. Når sammentællingen af mandlige og kvindelige forfattere giver 679 og ikke 672 (det samlede antal anbefalede værktitler) skyldes det at 7 værker har to forfattere der i alle tilfælde er et forfatterpar, bestående af en mandlig og en kvindelig forfatter.
33. Torben Fridberg: *Kultur- og fritidsaktiviteter 1975-98*. Socialforskningsinstituttet, 2000. Efter undersøgelsen har Socialforskningsinstituttet publiceret en nyere undersøgelse: Trine Bille et al.: *Danskernes kultur- og fritidsaktiviteter 2004 med udviklingsperspektiver tilbage til 1964*, AKF Forlag, 2005.
34. En kritisk fremstilling af den historiske ændring af kvalitetssynet og dets betydning for bibliotekernes kvalitetssyn findes i *Leif Emerek: Kvalitet i 90ernes materialevalg: bibliotekerne mellem det moderne og postmoderne*. In: *Biblioteksarbejde 31*. Aalborg 1990.
35. Undersøgelsen gennemgås i Jofrid Karner Schmidt: *Bibliotekarens smak og litteraturformidlingens normer*. I: *Det siviliserede informasjonsamfunn*. Red.: Ragnar Andreas Audunson og Niels Winfeld Lund. Bergen: Fagbokforlaget, 2001.
36. Janice A. Radway: *Reading the romance : women, patriarchy, and popular literature*. Chapel Hill : University of North Carolina Press, 1984.
37. Rune Eriksson: *Udenlandske skønlitterære klassikere på dansk 1967-99. Træk af en udgivelses-historie*. I: *Biblioteksarbejde* nr. 67/68, 2004.
38. *Den sidste gode genre: krimiens aktualitet*. Red.: René Rasmussen og Anders Lykke. Århus: Klim, 1995.
39. Jofrid Karner Schmidt: *Bibliotekarens smak og litteraturformidlingens normer*. I: *Det siviliserede informasjonsamfunn*. Red.: Ragnar Andreas

- Audunson og Niels Winfeld Lund. Bergen: Fagbøksforlaget, 2001.
40. Trine Nielson og Lone Hansen: *Kvalitetsevaluering af folkebibliotekernes netbiblioteker*, Kbh.: Biblioteksstyrelsen, 2003.
 41. *Uddannelse på kryds og tværs*, Undervisningsministeriet, 2003. Elektronisk udgave: <http://pub.uvm.dk/2003/kryds/html3/Chapter8.htm>
 42. Begrebet serendipitet er fordanskningen af det engelske *serendipity*, der betyder det at gøre fund ved et tilfælde. Det er anvendt om den effekt der er resultat af søgeadfærd i linkstrukturer på www. Lennart Björneborn: Small-world link structures across an academic web space : a library and information science approach . Kbh.: Danmarks Biblioteksskole, 2004.
 43. Dette er dog senere blevet modificeret, idet RSS-teknikken muliggør modtagelsen af ”nyhedsfeeds” uden at man behøver at besøge *Litteratursiden.dk*'s webadresse. Jf. ovenfor.
 44. Her må der også tages forbehold i relation til den senere udvikling, idet samarbejdet med den danske tv-station *dk4* (jf. ovenfor) kan have forbedret kvaliteten.
 45. Claus Secher: Bibliotekernes og lånernes skønlitterære bogvalg. En undersøgelse af skønlitterært bogvalg og udlån i Albertslund, Ringsted og Thisted biblioteker, Kbh.: Biblioteksstyrelsen, 2000, s. 76.
 46. I den henseende bekræfter Sechers undersøgelse Anne Lise Japsens undersøgelse: Biblioteket og den gode bog, Statens Bibliotekstjeneste, 1992.
- Bolter, Jay David: *Writing Space. Computers, Hypertext, and the Remediation of Print* (second Edition). New Jersey, London: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, 2001.
- Bolter, Jay David og Grusin, Richard: *Remediation : understanding new media*, Cambridge, Mass. : MIT Press, 1999.
- Christoffersen, Henrik: Lånernes bogvalg: en pilotundersøgelse på centralbiblioteket i Roskilde. Ballerup: Danmarks Biblioteksforening, 1994.
- Emerek, Leif: ”Kvalitet i 90ernes materialevalg: bibliotekerne mellem det moderne og postmoderne”. I: *Biblioteksarbejde* 31. Aalborg 1990.
- Engbretsen, Martin: *Nyheten som hypertext: tekstuelle aspekter ved møtet mellom en gammel sjanger og ny teknologi*. Kristiansand: IJ-forlaget, 2001.
- Eriksson, Rune: ”Udenlandske skønlitterære klassikere på dansk 1967-99. Træk af en udgivelseshistorie”. I: *Biblioteksarbejde* nr. 67/68, 2004.
- Everett, Anna: “Digitextuality and Click Theory. Theses on convergence media in the digital age.” I: Everett, Anna og Caldwell, John T (red.): *New Media. Theories and practise of digitextuality*. New York, London: Routledge, 2003.
- Fafner, Jørgen: *Retorik, klassisk og moderne*. Kbh: Akademisk forlag, 1995.
- Fridberg, Torben: *Kultur- og fritidsaktiviteter 1975-98*. Socialforskningsinstituttet, 2000.
- Hansen, Erik: *Reklamesprog*, Kbh.: Hans Reitzel, 1965.

Litteratur

Andersson, Jan og Furberg, Mats: *Språk och påverkan: om argumentationens semantik*. Bokforlaget Aldus /Bonniers, 1966.

Björneborn, Lennart: *Small-world link structures across an academic web space : a library and information science approach* . Kbh.: Danmarks Biblioteksskole, 2004.

Japsen, Anne Lise: *Biblioteket og den gode bog: hvad styrer folkebibliotekernes anskaffelsespolitik*. Kbh.: Gyldendal, 1992.

Jensen, Jens F.: ”Roadmap til Informations-Motorvejen. Medietypologier for Informationstrafmønstre på Internet”. I: Jensen, Jens F. (red.)*Internet, World Wide Web, Netværkskommunikation*, Aalborg: Aalborg Universitetsforlag, 1999.

- Jørgensen, John Chr: Det danske anmelderis historie: den litterære anmeldelses opståen og udvikling 1720-1906. Kbh.: Fisker og Schou, 1994.
- Jørgensen, John Chr.: "Den gode anmeldelse". I: Dansk Noter 2, 1995.
- Jørgensen, John Chr.: "Recensionernes retorik. Den danske anmeldelse før og nu". I: Kritik 120, 1996.
- Jørgensen, John Chr.: "Om at gøre lange liv korte. Det leksikalske forfatterportræt mellem videnskab og formidling - med baggrund i projekt Dansk Forfatterleksikon." I: Biblioteksarbejde nr. 61, 2001.
- Lund, Niels D.: "Litteraturformidlingens betingelser". I Biblioteksarbejde, 21. årgang, nr. 61, 2001, s. 7-23.
- Manovich, Lev: The language of new media. Cambridge, Mass. : MIT Press, 2002.
- Nielson, Trine og Hansen, Lone: Kvalitetsevaluering af folkebibliotekernes netbiblioteker, Kbh.: Biblioteksstyrelsen, 2003.
- Radway, Janice A.: Reading the romance : women, patriarchy, and popular literature. Chapel Hill : University of North Carolina Press, 1984.
- Rasmussen, René og Lykke, Anders (red.): Den sidste gode genre: krimiens aktualitet. Århus: Klim, 1995.
- Rheingold, Howard: The virtual community : home-staying on the electronic frontier. Reading, Mass. : Addison-Wesley Pub. Co., 1993.
- Secher, Claus: Bibliotekernes og lånernes skønlitterære bogvalg. En undersøgelse af skønlitterært bogvalg og udlån i Albertslund, Ringsted og Thisted biblioteker. Kbh.: Biblioteksstyrelsen, 2000.
- Schmidt, Jofrid Karner: "Bibliotekarens smak og litteraturformidlingens normer." I: Audunson, Ragnar Andreas og Lund, Niels Winfeld (red.): Det sivilerede informasjonsseminar. Bergen: Fagbokforlaget, 2001.
- Uddannelse på kryds og tværs, Undervisningsministeriet, 2003. Elektronisk udgave: <http://pub.uvm.dk/2003/kryds/html3/Chapter8.htm>.
- Aarseth, Espen: Cybertext: Perspectives on ergodic literature. Bergen: Bergen Universitetsforlag, 1996.